समुद्रु कां वायुवसें । तरंगाकारु उल्हासे ।
तो समुद्रांशु ऐसा दीसे । सानिवां जेविं ॥ १२ ॥
तेविं जडातें जीवविता । देहअहंता उपजविता ।
मीं जीउ गमे पांडुसुता । जीवलोकिं ॥ १३ ॥
पैं जीवाचिया बोधा । गोचरु हा धांधा ।
तो जीवलोकुशब्दा । अभिप्राउ ॥ १४ ॥
आणा उपजणें निमणें । हें साच काइ मानणें ।
तो जीवलोकु मीं ह्मणें । संसारु हान ॥ १५ ॥
एवंविधि जीवलोकिं । तूं मातें ऐसेयां अवलोकिं ।
जैसा चांदु कां उदकिं । उदकातीतु ॥ १६ ॥
पैं काश्मिरीचा रवा । कुंकुमा वारि पांडवा ।
आणिकां गमे लोहिवां । तो तरि नव्हे ॥ १७ ॥
तैसें अनादिपणें नोमोडे । माजि अक्रियत्व न खांडे ।
पारि कारिता भोक्ता आवडे । ते जाण गा भ्रांत ॥ १८ ॥
किंबहुना आत्मा चोखटु । होउनि प्रकृतीसिं एकवटु ।
बांधे प्रकृतिधर्मांचा पाटु । आपणपेयां ॥ १९ ॥
पैं मनादि साहीं इंद्रियें । श्रोत्रादि प्रकृतिकार्यें ।
तियें माझीं ह्मणौनि होए । व्यापारिं रूढ ॥ २२० ॥
जैसें स्वप्निं परिव्राजें । आपणपेयां कुटुंब होइजे ।
मग तेयाचेनि धांविजे । मोहें सैरा ॥ २१ ॥
तैसें आपुलिया विस्मृती । आत्मा आपण चि प्रकृती ।
सरिसा गमौनि पुडुतीं । तिसिं चि भजे ॥ २२ ॥
मनाचां रथिं बळघे । श्रवणाचेनि द्वारें निगे ।
मग शब्दाचेया रिगे । राना माजि ॥ २३ ॥
तो प्रकृतिचा वागौरा । करी त्वचेचिया मोहरा ।
आणि स्पर्शाचेया घोरा । वना जाए ॥ २४ ॥

कोण्हि एकिं अवसरीं । निगौनि नेत्रांचां द्वारिं ।
रूपाचां डोंगारिं । हिंडतु असे ॥ २५ ॥
कां रसनेचिया वाटा । निगौनि गा सूभटा ।
रसाचा दारकुटा । भरौनि ठाके ॥ २६ ॥
नातरि एणें चि घ्राणें । हा मदंशु करी निगवणें ।
मग गंधाचिं दारुणें । आडवें लंघी ॥ २७ ॥
ऐसें देहेंद्रियनायकें । धरुनु मन जावलिकें ।
भोगिजति शब्दादिकें । विखाभरणें ॥ २८ ॥

शरीरं यदवाप्नोति यच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः ॥
गृहीत्वैतानि संयाति वायुर्गंधानिवाशयात् ॥ ८ ॥

परि करिता भोक्ता ऐसें । हें जीवाचें तैं चि दीसे ।
जैं शरीरिं पैसें । एकाधिए ॥ २९ ॥
जैसा आथिला आणि विलासिया । तैं चि उल्लखों ए धनंजया ।
जैं राज्यसेव्या ठाया । वस्तिसिं ए ॥ ३३० ॥
तैसा अहंकर्तृत्वाचा वाडु । विषयेंद्रियांचा धुमाडु ।
हा जाणिजे तैं निवाडु । जैं देहो पावे ॥ ३१ ॥
अथवा शरीरातें संडी । तऱ्हीं चित्तइंद्रियांची तांडी ।
आपणपेया सवें काढि । घेउनि जाए ॥ ३२ ॥
जैसा अपमानिला अतिथि । ने सुकृताची संपति ।
कां साएखेडेयाची गति । सूत्रतंतु ॥ ३३ ॥
नाना मालवतेनि तपनें । नेइजति लोकाचिं दर्शनें ।
हें असो द्रुति पवनें । नेइजे जैसी ॥ ३४ ॥

श्रोत्रं चक्षुः स्पर्शनं च रसनं घ्राणमेव च ॥
अधिष्ठाय मनश्चायं विषयानुपसेवते ॥ ९ ॥

तेविं मनःषष्ठां एयां । इंद्रियांतें धनंजया ।
देहराजु ने देहा । पासौनु घाका ॥ ३५ ॥

मग एथ अथवा स्वर्गी । जेथ देह अपंगी ।
तेथ तैसि चि पुडुतीं पार्गी । मनादिक ॥ ३६ ॥
जैसा माल्हवलेयां दिवा । प्रभेसि जाए पांडवा ।
मग उजलिजे तेथ तेंव्हां । तैसा चि फांके ॥ ३७ ॥
परि ऐसिया इया राहाटी । अविवेकियाचिये दीठी ।
एतुलें हें किरीटी । गमे चि गा ॥ ३८ ॥
जें आत्मा देहा आला । आणि विखो एणें चि भोगिला ।
अथवा देहौनु गेला । हें साच चि नां ॥ ३९ ॥
यऱ्हविं एणें जाणें । करणें हान भोगणें ।
हें प्रकृतिचें तेणें । मानियलें ॥ ३४० ॥
परि देहाचें मोटकें उभें । चेतना तेथ उपलभे ।
तिये चलवलेचेनि मोहें । आला ह्मणति ॥ ४१ ॥

उत्क्रामंतं स्थितं वापि भुंजानं वा गुणान्वितं ॥
विमूढा नानुपश्यंति पश्यंति ज्ञानचक्षुषा ॥ १० ॥

तैसीं चि तिया संगति । इंद्रियें आपुलालां अर्थि ।
वर्त्तति तेया नावं सुभद्रापति । भोगणें जेया ॥ ४२ ॥
पाठिं भोगक्षई आपैसें । देह गेलेयां तें न दीसे ।
एथ तवं गेला ऐसें । बोभाति गा ॥ ४३ ॥
पैं रुंखु डोलतु देखावा । तरि वारा वाजतु मानावा ।
रुंखु नसे तेथ पांडवा । नाहिं चि काइ ॥ ४४ ॥
कां आरिसा संमोहर ठेविजे । आणि आपणपें तेथ देखिजे ।
तरि तेंव्हां चि जाला मानिजे । काइ आदिं नाहिं ॥ ४५ ॥
कां तो परौता केला आरिसा । लोपु जाला तेया आभासा ।
तरि आपणपें नाहिं ऐसा । निश्चो करावा ॥ ४६ ॥
सादु तरि आकाशाचा । परि कपालिं पीटे मेघांचा ।
कां चांदिं वेगु अभ्राचा । आरोपिजे ॥ ४७ ॥

तैसें होइजे जाइजे देहें । तें आत्मसत्ते अविक्रिये ।
निष्टंकिति मोहें । आंधले ते गा ॥ ४८ ॥
एथ आत्मा आत्मेयाचे ठांइं । देखिजे देहाचा धर्म देहिं ।
ऐसें देखणे ते पाहिं । आन आहाति ॥ ४९ ॥
ज्ञानें कां जेयाचे डोले । देखौनि नन्हांति देहिंचे खोले ।
सूर्यरश्मि आणियालें । ग्रीष्मि जैसें ॥ ३५० ॥
तैसें विवेकाचेनि पैसें । जेयाची स्फूर्ति स्वरूपिं बैसे ।
ते ज्ञानिये देखति ऐसें । आत्मेयातें ॥ ५१ ॥
जैसें तारांगण भरलें । गगनसमुद्रिं बिंबलें ।
परि हें तूटौनि नाहिं पडिलें । ऐसें निवडे ॥ ५२ ॥
गगन गगन चि आहे । हें आभासतसे तें वायें ।
तैसा आत्मा देखति देहें । गंवसिला हिं ॥ ५३ ॥
खलालांचेयां लगबगिं । फेडौनि खलालांचेयां मागिं ।
देखिजे चंद्रिका ते उगी । चंद्रिं जेविं ॥ ५४ ॥
कां थिळर सोखे जैसें । सूर्यो जैसा तैसा असे ।
देह होंता जांता तैसें । देखति मातें ॥ ५५ ॥
घटमठ घडले । ते चि पाठिं मोडले ।
परि आकाश तें संचलें । असत चि असे ॥ ५६ ॥
तैसीं अखंडे आत्मसत्ते । अज्ञानदृष्टिकल्पितें ।
इयें देहें चि होंतें जातें । जाणति फुडें ॥ ५७ ॥

यतंतो योगिनश्चैनं पश्यंत्यात्मन्यवस्थिते ॥
यतंतोप्यकृतात्मानो नैनं पश्यंत्यचेतसः ॥ ११ ॥

चैतन्य चढे ना उन्हटे । चेष्टवी ना चेष्टे ।
ऐसेनि आत्मज्ञानें चोखटें । जाणति ते ॥ ५८ ॥
आणि ज्ञान हिं आपैतें होइल। प्रज्ञा परिमाणु हिं उगाणा घेइल।
सकळ शास्त्रां एइल । सर्वस्व हातां ॥ ५९ ॥

परि ते व्युत्पत्ति ऐसी । विरक्ति न रिगे मानसीं ।
तरि सर्वात्मका मजसिं । नोहे भेटि ॥ ३६० ॥
पैं तोंड भरो कां विचारा । आणि अंतष्करण विषयांसिं थारा ।
तरि नातुडे धनुर्द्धरा । त्रिशुद्धि मीं ॥ ६१ ॥
हांगा उऽसणातियांचां ग्रंथिं । काइ तूटति संसारगुंति ।
किं परिवसिलियां पोथि । वाचिली होए ॥ ६२ ॥
नाना बांधौनियां डोळे । घ्राणिं लाविजति मुक्ताफळें ।
तरि तेयांचें काइ केलें । मोलमान ॥ ६३ ॥
तैसा चित्तिं अहंते ठाउ । आणि जीभे सकलशास्त्रांचा सराउ ।
ऐसेनि कोडी एकी जन्म जाउ । परिं न पविजे मातें ॥६४॥
जो एकु मीं कां समरिंत । व्यापकु असे भूतजातिं ।
आइकैं तिये व्यक्ती । रूप करुं ॥ ६५ ॥

यदादित्यगतं तेजो जगद्भासयतेखिलं ॥
यच्चंद्रमसि यच्चाग्नौ तत्तेजो विद्धि मामकं ॥ १२ ॥

तरि सूर्या सकट आघवी । हे विश्वरचना जे दावी ।
ते दीप्ति माझी जाणावी । आद्यंन्तिं हे ॥ ६६ ॥
जल सोखुनु गेलेयां सविता । उल्हासु पुरवितसे माघौता ।
ते चांदिं पांडुसुता । ज्योत्स्ना माझी ॥ ६७ ॥
आणि दहन पचन सिद्धि । करितसे जे निरवधि ।
ते हुताशिं तेजोवृद्धि । माझी चि गा ॥ ६८ ॥

गामाविश्य च भूतानि धारयाम्यहमोजसा ॥
पुष्णामि चोषधीः सर्वाः सोमो भूत्वा रसात्मकः ॥१३॥

मी रिगाला असे भूतलिं । म्हणौनि समुद्रमहाजलिं ।
ई पांसूची ढेंपुली । वीरे चि नां ॥ ६९ ॥
आणि भूतें हिं चराचरें । हे धरीतसे अपारें ।
तें मीं चि धरिं धरें । रिगौनियां ॥ ३७० ॥

गगनीं मीं पांडुसुता । चंद्राचेन मीसें अमृता ।
भरला जालां चालता । सरोवरु ॥ ७१ ॥
तेथौनि फांकति रश्मिकर । ते पाट पेलौनि अपार ।
सर्वोषधींचे आगर । भरीतुसें मीं ॥ ७२ ॥
ऐसेनि सस्यादि सकळा । करीं धान्यजाति रसाळा ।
दें अन्नद्वारा जिव्हाळा । भूतजातां ॥ ७३ ॥

अहं वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां देहमाश्रितः ॥
प्राणापानसमायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्विधं ॥ १४ ॥

आणि निफजविलेयां अन्न । तरि तैसें कैंचें पां दीपन ।
जेणें जिरौनि समाधान । भोगिति जीव ॥ ७४ ॥
ह्मणौनि प्राणिजाताचां घटिं । करुनि कंदा वारि आगिठी ।
दीप्ति जठरिं किरीटी । मीं चि जालां ॥ ७५ ॥
प्राणापानाचां जोडभातीं । फुंकफुंकौनियां अहोराती ।
आटितसे नेणों केती । उदरा माजि ॥ ७६ ॥
शुष्कें अथवा स्निग्धें । सुपक्वें कां विदग्धें ।
परि मीं चि गा चतुर्विधें । अन्नें पचीं ॥ ७७ ॥
एवं मीं चि आघवें जन । जना मीं चि जीवन ।
जीवना मुख्य साधन । वन्हि मीं चि ॥ ७८ ॥
आतां ऐसेया वरि काइ । सांघों व्याप्तिची नवाई ।
एथ दूजें नाहिं चि घेइं । सर्वत्र मीं ॥ ७९ ॥
तरि कैसेन पां वेखें । सदा सुखियें मानुषें ।
एक आक्रांत दुःखें । भूतजात ॥ ३८० ॥
जैसें सगळिए पाटणी । एकें चि दीपें दिवेलावणी ।
जालियां का नेदखणीं । उरलीं एकें ॥ ८१ ॥
ऐसी हान उखिविखि । करितु आहासि मानसिकी ।
तरि ते हिं परियस नीकी । शंका फेडूं ॥ ८२ ॥

पैं आघवा चि मीं असें । एथ नाहिं किं अनारिसें ।
परि प्राणियांचां ठांइं उल्हसे । बुद्धि ऐसी ॥ ८३ ॥
जैसें एका चि आकाशध्वनिं । वाद्येंविशेषिं अनामीं ।
वाजावें पडे भिन्नि । नादांतरीं ॥ ८४ ॥
कां लोकचेष्टि वेगलाला । जो हा एकु चि भानु उदैला ।
तो अनाना पारि गेला । उपेगासि ॥ ८५ ॥
नाना बीजधर्मा अनुरूप । झाडिं उभविलें आप ।
तैसें परिणमलें रूप । माझें जीवां ॥ ८६ ॥
आगा नेणा आणि चउरा । पुढां निलेयाचा दूसरा ।
नेणा सर्पत्वें जाला एरा । सुखा लागि ॥ ८७ ॥
हें असो स्वातिचें उदक । शुक्ति मोतिएं विआलीं विख ।
तैसें सज्ञानासि मीं सुख । दुःख तें अज्ञानासिं ॥ ८८ ॥

सर्वस्यचाहं हृदि सन्निविष्टो मत्तः स्मृति र्ज्ञानमपोहनं च ॥
वेदैश्च सर्वै रहमेव वेद्यो वेदांतकृद्वेदविदेव चाहं ॥ १५ ॥

पार्था सर्वांचां हृदयदेशिं । अमुका हे स्फूर्त्ति ऐसी ।
जे स्फुरत अहिर्णिशिं । ते वस्तु गा मीं ॥ ८९ ॥
परि संतां सवें वसतां । योगज्ञानिं पैसतां ।
गुरुचरण उपासितां । वैराग्येंसिं ॥ ३९० ॥
एणें चि सत्कर्में । अशेष हिं अज्ञान विरमे ।
जेयाचें अहं विश्रमे । आत्मरूपिं ॥ ९१ ॥
तें आपें आपु देखौनि देखिं । मियां आत्मेन सदा सुखी ।
एथ मीं वांचौनि अवलोकिं । आन हेतु असे ॥ ९२ ॥
आगा सूर्योदयो जालेयां । सूर्यो सूर्यें चि पाहावा धनंजया ।
तेविं मातें मीं जाणावेया । मीं चि हेतु ॥ ९३ ॥
ना शरीरप्रियातें सेवितां । संसारगौरव आइकतां ।
देहिं जेयाची अहंता । बुडौनि ठेली ॥ ९४ ॥

ते स्वर्गसंसारा लागि । धांवता कर्माचेयां मार्गि ।
दुःखाचां सेलभार्गि । भागीन होंति ॥ ९५ ॥
परि हें इं होणें अज्ञानां । मज चि तव तेया अर्जुना ।
जैसी जागृती चि हेतु स्वप्ना । निद्रिता होए ॥ ९६ ॥
पैं अभ्रें दिवसु हारतला । तो हिं तेणें चि जाणों आला ।
तेविं मीं नेणौनि विखो देखिला । मज चि तव भूर्ति ॥ ९७ ॥
एवं नीदे कां जागणेया । प्रबोधु हेतु धनंजया ।
तेविं ज्ञानाज्ञानां जीवाचेया । मीं चि मूळ ॥ ९८ ॥
ह्मणौनु जैसा असें तैसेया । मातें नेणौनि धनंजया ।
वेदु जाणों गेला तवं तेया । जालिया शाखा ॥ ९९ ॥
तऱ्हि तिन्हीं शाखाभेदिं । मीं चि जाणिजे त्रिशुद्धि ।
जैसा पूर्वापरां नदीं । समुद्रु चि ठी ॥ ४०० ॥
आणि महासिद्धांतापासिं । श्रुती हारपती शब्देंसिं ।
जैसिया सगंधा आकाशीं । वातलहरिया ॥ १ ॥
तैसें समग्र हिं श्रुतिजात । ठाके लाजिलें ऐसें निवांत ।
तें मीं चि करीं यथावत । प्रकटौनियां ॥ २ ॥
पाठिं श्रुतिसहित अशेख । जग हारपे जेथ निशेख ।
तें निजज्ञान हिं चोख । जाणता मीं ॥ ३ ॥
जैसें निदैलेयां जागिजे । तेन्हळिं स्वप्निचें किर नाहिं दूजें ।
परि एकत्व हिं देखों पाविजे । आपुलें चि ॥ ४ ॥
तैसें आपुलें अद्वयपण । मीं जाणतु असें दूजेन विण ।
तेया हिं बोधा कारण । जाणता मीं चि ॥ ५ ॥
तरि आगि लागलेया कापुरा । काजळी ना वैश्वानरा ।
उरणें नाहिं वीरा । जिया परी ॥ ६ ॥
तेविं समूळ अविद्या खाए । तें ज्ञान हि जैं बुडौनि जाए ।
तैं जें नाहिं किर नोहे । आणि असे हि नां ॥ ७ ॥

पैं विश्व घेउनि गेला मार्गेसिं । तेया चोरातें कव्हण गिवंसी ।
जे कोण्ही एकी दशा ऐसी । शुद्धा ते मीं ॥ ८ ॥
ऐसी जडाजडें व्याप्ति । रूप करितां कैवल्यपती ।
ठी केळी निरुपहितीं । आपुलां रूपिं ॥ ९ ॥
तो आघवा चि बोधु सहसा । अर्जुनिं उमटला कैसा ।
व्योमिचा चंद्रोदयो जैसा । क्षीरार्णविं ॥ ४१० ॥
कां प्रतिभींती चोखटे । समोरिला चित्र उमटे ।
तैसा अर्जुने आणि वैकुंठें । नांदतुसे बोधु ॥ ११ ॥
तन्हि बापु वस्तुस्वभाउ । फांवे तवं तवं गोडिये थाउ ।
ह्मणौनि अनुभवियांचा राउ । अर्जुनु ह्मणे ॥ १२ ॥
जी व्यापकपण बोलतां । निरुपाधिक जें अनंता ।
स्वरूप प्रसंगता । बोलिले देउ ॥ १३ ॥
तें एकु वेलु अवेंगवाणें । कीजो कां मज सांघणें ।
एथ द्वारकानाथु ह्मणे । भलें केलें ॥ १४ ॥
पैं आह्मासिं हें कोडें । अखंड बोलों आवडे ।
परि काइ किजे न जोडे । पूसतें तैसें ॥ १५ ॥
आजि मनोरथासि फल । जोडलासि तूं केवल ।
जैं तोंड भरुनि निखल । आलासि पूसों ॥ १६ ॥
जें अद्वैता वरि भोगिजे । तिये अनुभविचें तूं विरजें ।
पूसौनि मज माझें । देंतासि सुख ॥ १७ ॥
जैसा आरिसा आलेयां जवलां । दीसे आपणपेयां आपुला डोला ।
तैसा संवादियां तूं निर्मला । शिरोमणि ॥ १८ ॥
तुवां नेणौनि पुसावें । मग आह्मिं परिसौनि बैसावें ।
तो पाडु एथ न मिरवे । सोइरेया ॥ १९ ॥
ऐसें ह्मणौनि आलंगिलें । कृपादृष्टी अवलोकिलें ।
मग माधौतें आदरिलें । बोलों अर्जुनेंसिं ॥ ४२० ॥

दों होंटिं एक बोलणें । दोहिं चरणिं एक चालणें ।
तैसें पूसणें सांघणें । तूझें माझें ॥ २१ ॥
एवं आह्मि तुह्मि वो एथें । देखावे एकार्थाथें ।
सांघतें पूसतें तेथें । दोन्हीं एक ॥ २२ ॥
ऐसा भूलला मोहें । देउ आलंगिला न्हाए ठायें ।
मग बिहाला ह्मणे नोहे । आवडी अर्जुनेंसिं ॥ २३ ॥
जालें इक्षुरसाचें डाल । तन्हि लवण देणें किडाल ।
जें संवादसुधाचें रसाल । नासैल थितें ॥ २४ ॥
आदिं चि आह्मां यया काहिं । नरनारायणा सीनें नाहिं ।
परि आतां जिरों माझां ठांइं । वेगु माझा ॥ २५ ॥
इया बुद्धी सहसा । श्रीकृष्णु ह्मणे वीरेशा ।
पैं गा तो तुवां कैसा । प्रष्णु केला ॥ २६ ॥
जो अर्जुनु कृष्णिं विरत होता । तो परतौनियां माघौता ।
प्रश्नावलिची कथा । आइकों धांवला ॥ २७ ॥
एथ सगद्गदें बोलें । अर्जुनें जी ह्मणितलें ।
निरुपाधिक आपुलें । स्वरूप सांघां ॥ २८ ॥
एया बोला तो शार्ङ्गि । तें चि सांघावेया लागि ।
उपाधि दोहिं भागिं । निरूपितु असे ॥ २९ ॥
पूसलेयां निरुपहित । उपाधि कां सांघे प्रस्तुत ।
हें कोण्हां हिं एथ । गमे जरि ॥ ४३० ॥
तरि ताकाचे अंश फेडणें । यया चि नावं लोणीं काढणें ।
चोखाचिये शुद्धि तोडणें । कीड चि जेविं ॥ ३१ ॥
बाबुलि सारावी हातें । परि पाणीं असे आइतें ।
अभ्र गेलेयां गगन तें । सिद्ध चि किं ॥ ३२ ॥
वरिलु कोंडेयाचा गुंडाला । संडुनु केलेयां वेगला ।
कणु घेतां विरंगुला । असे काहिं ॥ ३३ ॥

तैसा उपाधि उपहिता । सेवटु जेथ विचारितां ।
तें कोण्हां हिं न पूसतां । निरुपाधिक ॥ ३४ ॥
जैसें न संघर्णे वरि । बाला पतिसि रूप करी ।
बोलु निमालेपणें विवरी । अचर्च्यातें ॥ ३५ ॥
पां सांघणेया जोगें नव्हे । तेथिचें सांघणें ऐसें आहे ।
ह्मणौनि उपाधि लक्ष्मीनाहें । बोलिजे आदिं ॥ ३६ ॥
पाडिवेयाची चंद्ररेखा । निरुता दावावेया शाखा ।
दाविजे तेविं औपाधिका । बोली इया ॥ ३७ ॥
मग ह्मणे गा सव्यसाची । पैं इयें संसारपाटणिची ।
वस्ति सवियां टांची । दुपुरुखीं ॥ ३८ ॥

द्वाविमौ पुरुषौ लोके क्षरश्चाक्षर एव च ॥
क्षरः सर्वाणि भूतानि कूटस्थोक्षर उच्यते ॥ १६ ॥

जैसिं आघवां चि गगनिं । नांदतें दिवोराती दोनी ।
तैसे संसारराजधानिं । दोन्ही चि हे ॥ ३९ ॥
आणीकु हिं तीजा पुरुखु आहे । परि एयां दोहिंचें नावं न साहे ।
जो उदैला गावेंसिं खाए । दोन्हितें ययां ॥ ४४० ॥
परि ते तवं गोठि असों । आदिं दोनी चि हे परियसों ।
जे संसारग्रामु वसों । आले असति ॥ ४१ ॥
एकु आंधला वेडा पंगु । एकु सर्वांगिं पुरता चांगु ।
पारि ग्रामगुणें संगु । घडला दोघां ॥ ४२ ॥
तेयां माजि एका नावं क्षरु । एरातें ह्मणिजे अक्षरु ।
इहिं दोहिं चि पारि संसारु । कोंदला असे ॥ ४३ ॥
आतां क्षरु तो कवणु । अक्षरु किंलक्षणु ।
हा अभिप्राउ संपूर्णु । विवंचूं गा ॥ ४४ ॥
तरि महदहंकारा । लागौनि धनुर्द्धरा ।
तृणांतिचा पांगोरा । वेन्हि पैं गा ॥ ४५ ॥

जें काहिं साने थोर । चाळतें अथवा थिर ।
किंबहुना गोचर । मनबुद्धिसि ॥ ४६ ॥
जेतुलें पांचभौतिक घडतें । जें जें नावंरूपा सांपडतें ।
गुणत्रयाचां पडतें । कामठां जें ॥ ४७ ॥
भूताकृतिचें नाणें । घडत भांगारें जेणें ।
काळासिं जुं खेळणें । जिहिं कवडा ॥ ४८ ॥
जाणणेनि चि विपरीतें । जें जें काहिं जाणिजतें ।
तें प्रतिक्षणिं निमतें । होउनियां ॥ ४९ ॥
आगा काढौनि भ्रांतिचे दांग । उभवी स्रिष्टिचे आंग ।
हें असो बहू जग । जेया नावं ॥ ४५० ॥
पैं अष्टधा भिन्न ऐसें । जें दाविलें प्रकृतिमीसें ।
जें क्षेत्रद्वारें सतिसें । भागिं केलें ॥ ५१ ॥
हें मागिलें सांघों केतीं । आगा आतां चि जें प्रस्तुतिं ।
रुखाकाररूपकरीती । निरूपिलें ॥ ५२ ॥
तें आघवें चि साकारें । कल्पौनि आपणापेयां पूरें ।
जालें असे तदनुसारें । चैतन्य चि ॥ ५३ ॥
जैसा कुहां आपण चि बिंबे । सींह्र प्रतिबिंब पांतां खोभे ।
खोभला समारंभे । घली तेथ ॥ ५४ ॥
कां सलिलिं असत चि असे । व्योमा वारि व्योम बिंबे जैसें ।
अद्वैत होउनि तैसें । द्वैतें घेपें ॥ ५५ ॥
अर्जुना गा यया परी । साकारु कल्पौनि पुरी ।
आत्मा विस्मृतिची करी । नीद तेथ ॥ ५६ ॥
पैं स्वप्निं सेजारु देखिजे । मग पहुडणें जैसें कीजे ।
तैसें पूरि शयन जाणिजे । आत्मेयासि ॥ ५७ ॥
पाठिं तिये नीदेचेनि भरें । मिं सुखी दुःखी ह्मणतु घोरें ।
अहंभावविचेन येरें । असणाए सादु ॥ ५८ ॥

हा जनकु हे माता । हा मीं गौरु हीनु पुरता ।
पुत्र वित्त कांता । माझी हे नां ॥ ५९ ॥
ऐसेया वेंधौनि स्वप्ना । धांवतु भवस्वर्गाचिया राना ।
तेया चैतन्या नावं अर्जुना । क्षरु पुरुखु गा ॥ ४६० ॥
आतां क्षेत्रज्ञु नावें एणें । जेयातें बोलणें ।
जगिं जीउ ह्मणणें । जिये दशेतें ॥ ६१ ॥
जो आपुलेन विसरें । सर्व भूतत्वें अनुकरे ।
तो आत्मा बोलिजे क्षरें । पुरुखु नावें ॥ ६२ ॥
जो वस्तुस्थिती पुरता । ह्मणौनि आली पुरुषता ।
वरि देहपुरीं निदैजता । पुरुषु नावें ॥ ६३ ॥
आणि क्षरपणाचा नाथिला । आलु यया ऐसेनि आला ।
तिये उपाधी आतला । ह्मणौनियां ॥ ६४ ॥
जैसी खळालिचेया उदका । सरिसी उदले चंद्रिका ।
तैसा विकारां औपाधिकां । ऐसा चि गमे ॥ ६५ ॥
कां खलाल मोटका सोसे । आणि चंद्रिका तैसी चि भ्रंशे ।
तैसा उपाधिनाशिं न दीसे । औपाधिकु फुरे ॥ ६६ ॥
ऐसें उपाधिचेनि पाडें । क्षणिकत्व यया जोडे ।
तेणें खोंकरपणें घडे । क्षरु नावं ॥ ६७ ॥
एवं जीवचैतन्य आघवें । हें क्षरु पुरुखु जाणावें ।
आतां रूप करुं बरवें । अक्षरासि ॥ ६८ ॥
तरि अक्षरु जो दूसरा । पुरुषु पैं धनंजया ।
तो मध्यस्थु गा गिरिवरा । मेरु जैसा ॥ ६९ ॥
जें तो पृथ्विपातालस्वर्गिं । इहिं न भेदे तिहिं भागिं ।
तैसा ज्ञानाज्ञानांगिं । पडे ना जो ॥ ४७० ॥
नां यथार्थज्ञानें एक होणें । ना अन्यार्थत्वें दूजें घेणें ।
ऐसें देहिं निखल जें नेणणें । तें तें चि रूप ॥ ७१ ॥

पांसुता निःशेष जाए । नां घटभांडादिकिं होए ।
तया मृत्पिंडा ऐसें आहे । मध्यस्थु जो ॥ ७२ ॥
पैं आटौनि गेलेयां सागर । मग तरंग ना नीर ।
तया ऐसिया अनाकार । जे कां दशा ॥ ७३ ॥
पार्थी जागणें तरि लुडे । परि स्वप्नाचें कांहिं न मांडे ।
तैसीये नीदे सांकडें । निहालिजे ॥ ७४ ॥
विश्व आघवें मावळें । आणि आत्मबोधु नुजळे ।
तिये अज्ञानदशे केवळे । अक्षरु नावं ॥ ७५ ॥
सर्वा कळिं संडिलें जैसें । चांदपण उरलें अवंसे ।
रूप जाणें तैसें असे । अक्षराचें ॥ ७६ ॥
पैं सर्वोपाधिविनासें । हे जीवद्दशा जेथ पैसे ।
फळपाकिं तैसें । झाड बाजिं ॥ ७७ ॥
तैसें उपाधिसिं उपहित । थोकौनि ठाके जेथ ।
तेयातें अव्यक्त । बोलति गा ॥ ७८ ॥
जेयासि गा बीजभाऊ । वेदान्ति केला ऐसा आहो ।
तो तेया पुरुषा ठाऊ । अक्षराचा ॥ ७९ ॥
जेथौनि अन्यथा ज्ञान । फांकौनि जागृति स्वप्न ।
नानाबुद्धिचें रान । रिगालें असे ॥ ४८० ॥
जीवत्व जेथौनि किरीटी । विश्व उठवित चि उठी ।
ते उभयबुद्धिची मीठी । अक्षरु पुरुषु ॥ ८१ ॥
एरु क्षरु पुरुषु कां जनिं । जिहिं खेले जागृतिस्वप्निं ॥
तिया अवस्था जिया दोन्हिं । वियाला गा ॥ ८२ ॥
पैं अज्ञान घनसुषुप्ति ॥ ऐसैसी जे ख्याति ।
इया उणिवे प्राप्ति । ब्रह्माची जे ॥ ८३ ॥
साच चि पुढुतीं वीरा । जरि मैयंता स्वप्नजागरा ।
तरि ब्रह्मभाऊ साचोकारा । ह्मणों यंता ॥ ८४ ॥

परि प्रकृतिपुरुषें दोन्हि । अभ्रें जालिं जिये गगनिं ।
क्षेत्रक्षेत्रज्ञु स्वप्नि । देखिलीं जियें ॥ ८५ ॥
हे असो अधोशाखा । यया संसाररूपा रुखा ।
मूल तें पुरुखा । अक्षरार्चे ॥ ८६ ॥
हा पुरुषु कां ह्मणिजे । जें पूर्णपणें चि निजें ।
पैं मायापुरिं पहुडिजे । तेणें हिं बोलें ॥ ८७ ॥
आणि विकारांची जे वारी । ते विपरीतज्ञानाची परी ।
नेणिजे तिये माझारिं । ते सुषुप्ति हा ॥ ८८ ॥
ह्मणौनियां आपैसें । क्षरणें यया नसे ।
आणि कहीं चि हा न नसे । ज्ञाना उणें ॥ ८९ ॥
यया लागि हा अक्षरु । ऐसा वेदांतिं डौरु ।
केला देशिं थोरु । सिद्धांतांचां ॥ ४९० ॥
ऐसें जीवकार्यकारणें । जेया मायासंगु चि लक्षणें ।
अक्षरु पुरुषु जाणैं । चैतन्य तें ॥ ९१ ॥
आतां अन्यथाज्ञानिं । दोनी अवस्था जिया जनिं ।
तिया हारपति घनिं । अज्ञानतत्विं ॥ ९२ ॥
तें अज्ञान ज्ञानिं बुडालेयां । ज्ञानें कीर्त्तिमुखत्व केलेयां ।
जैसा वन्हि काष्ट जालौनियां । स्वयें जलें ॥ ९३ ॥
तैसें अज्ञान ज्ञानें नेलें । आपण वस्तु होउनु ठेलें ।
ऐसें जाणणेन विण उरलें । जाणतें जें ॥ ९४ ॥

उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः परमात्मेत्युदाहृतः ॥
यो लोकत्रयमाविश्य बिभर्त्यव्ययमीश्वरः ॥ १७ ॥

आगा तो उत्तमु पुरुखु । जो तृतीयु कां निष्कर्षु ।
दोहीं इं हुनु आणिकु । आदिलां जो ॥ ९५ ॥
सुषुप्ती आणि स्वप्ना । पासौनु बहू अर्जुना ।
जागणें जैसें आना । बोधार्चे चि ॥ ९६ ॥

कां रश्मि हान मृगजला । पासौनि अर्कमंडला ।
अफाटु तैसा वेगला । उत्तमु गा ॥ ९७ ॥
नातरि काष्टिचा काष्टाहूनि । अनारिसा जैसा वन्हि ।
तैसा क्षराक्षरा पासौनि । आनु चि तो ॥ ९८ ॥
पैं प्रसौनि आपुलिया मर्यादा । एक करीतु नदीनदां ।
उठिला कल्पांतिचा उदावादा । एकार्णवाचा ॥ ९९ ॥
तैसें स्वप्न ना सुषुप्ति । जागराची गोठि चि नाथि ।
जैसी गलिली दिवोराती । प्रलयतेजें ॥ ५०० ॥
मग आपण ना दुजें । असे नसे हें नेणिजे ।
अनुभौ निर्बुजें । बुडाला जेथ ॥ १ ॥
ऐसैसें आथि काहिं । तें तो उत्तमु पुरुषु पाहिं ।
जें परमात्मा इहिं । बोलिजे नामीं ॥ २ ॥.
तें हिं एथ न मिसलतां । बोलिलें जीवत्वें पांडुसुता ।
जैसी बुडणेयाची वार्त्ता । थडिए किजे ॥ ३ ॥
तैसें विवेकाचिये कांठिं । उभें केलेयां किरीटी ।
पारावाराचिया गोठि । करणें वेदां ॥ ४ ॥

यस्मात्क्षरमतीतोहमक्षरादपि चोत्तमः ॥
अतोऽस्मि लोके वेदे च प्रथितः पुरुषोत्तमः ॥ १८ ॥

ह्मणौनि पुरुष क्षराक्षर । दोन्हि देखौनि अनावर ।
ययातें ह्मणति पर– । आत्मरूप ॥ ५ ॥
अर्जुना ऐसिये परी । परमात्माशब्द वन्हि ।
सूचिजे गा अवधारिं । पुरुषोत्तमु ॥ ६ ॥
यन्हविं नबोलणेन बोलणें । जेथिचें सर्व नेणिवां जाणणें ।
काहिं चि नहोउनि होणें । जें वस्तु गा ॥ ७ ॥
सोहं तें हिं अस्तवलें । जेथ सांघणें चि मूकावलें ।
दृष्टत्वोंसिं विरालें । दृश्य जेथ ॥ ८ ॥

आतां बिंबा आणि प्रतिबिंबा । माजि कैंची ही ह्मणों नेए प्रभा ।
जन्हि कैसेन हिं लाभा । जाए चि ना ॥ ९ ॥
कां घ्राणा आणि फुला दोहिं । वृत्ति असे माझारिलां ठांइं ।
न दीसे तन्हि नाहिं । बोलों नेए ॥ ५१० ॥
तैसें द्रष्टा दृश्य हें जाए । मग कोणु ह्मणे काइ आहे ।
हें अनुभवें चि पाहे । रूप जेया ॥ ११ ॥
जो प्रकाश्यें विण प्रकाशु । जो ईशितव्यें विण ईशु ।
आपणेन चि अवकाशु । वसवितु असे ॥ १२ ॥
जो नादें आइकिजता नादु । स्वादें चाखविजता स्वादु ।
जो भोगिजतु असे आनंदु । आनंदें चि ॥ १३ ॥
सुखासि सुख जोडलें । जें तेज तेजासि सांपडलें ।
शून्य हिं बुडालें । शून्यिं जियें ॥ १४ ॥
तो पूर्णतेचा पारिणामु । पुरुषु गा सर्वोत्तमु ।
विश्रांतिचा विश्रामु । विराला जेथ ॥ १५ ॥
जो आकाशा हि वरि उरता । ग्रासातें हिं ग्रसुनि पुरता ।
जो बहुतें पाडें बहुता । पासौनि बहू ॥ १६ ॥
पैं नेणतेया प्रती । रूपेपणाची प्रतीती ।
रूपें नोहौनि शुक्ति । दावी जेविं ॥ १७ ॥
कां नाना अलंकारदसे । सोनें न लपतां आलें असे ।
विश्व नोहौनि तैसें । विश्व जो धरी ॥ १८ ॥
हें असो जल तरंगा । नाहिं सिनानेपण जेविं गा ।
तेविं सत्ताप्रकाशु जगा । आपण चि जो ॥ १९ ॥
आपुलेयां संकोचविकासा । आपण चि रूप वीरेशा ।
हा जलिं चांदु हान जैसा । समूठ गा ॥ ५२० ॥
तैसा विश्वपणें काहिं होए । नां विश्वलोपिं कें हि जाए ।
जैसा रात्रीदिहो नोव्हे । द्विधा रवि ॥ २१ ॥

तैसा काहिं चि कोण्ही कडे । काइसेन हि वेचिं न पडे ।
जेयाचें सांकडें । जेयासि चि ॥ २२ ॥
जो आपणपें चि आपणेयां । प्रकाशितुसे धनंजया ।
काइ बहु बोलों जेया । नाहिं दूजें ॥ २३ ॥
तो गा मीं निरुपाधिकु । क्षराक्षरोत्तमु एकु ।
ह्मणौनु ह्मणे वेदलोकु । पुरुषोत्तमु ॥ २४ ॥

यो मामेवमसंमूढो जानाति पुरुषोत्तमं ॥
स सर्वविद्भजति मां सर्वभावेन भारत ॥ १९ ॥

परि असो ऐसेया । मज पुरुषोत्तमातें धनंजया ।
जाणे जो पाहालेयां । ज्ञानमित्रें ॥ २५ ॥
चेइलेयां आपुलें ज्ञान । जैसें नाहिं चि होए स्वप्न ।
तैसें फुरतें जेया त्रिभुवन । वाऊं जालें ॥ २६ ॥
कां हातिं घेतली माळा । फीटे सर्पाभासाचा कांटाळा ।
तैसें माझेन बोधें टवाळा । नांगवे जो ॥ २७ ॥
लेणें सोनें चि जो जाणे । तो लेणेपण तें वाऊं ह्मणे ।
तेविं जाणौनि जेणें । वाळिला भेदु ॥ २८ ॥
मग सर्वत्र सच्चिदानंदु । मीं चि एकु स्वतःसिद्धु ।
जो आपणेनसिं भेदु । नेणौनि जाणे ॥ २९ ॥
तैसें चि सर्व जाणितलें । हें इं ह्मणणें थेकुलें ।
जें तेया सर्व उरलें । द्वैत नाहिं ॥ ५३० ॥
ह्मणौनि माझेया भजना । उचित तो चि अर्जुना ।
गगन जैसें आलंगना । गगनाचेया ॥ ३१ ॥
क्षीरसागरा परगुणें । किजे क्षीरसागरपणें ।
कां अमृत चि होउनि मिळणें । अमृतिं जेविं ॥ ३२ ॥
साडपन्हरां मिसळावें । तारे पन्हरें चि जेविं होआवें ।
तेविं मीं जालेयां संभवे । भक्ति माझी ॥ ३३ ॥

हांगा सिंधुसि आनी होंति । तरि गंगा कैसेन फिरे माघौती ।
ह्मणौनि मीं नोहतां भक्ति । अन्वयो आहे ॥ ३४ ॥
ऐसेया लागि सर्वि प्रकारिं । जैसा कल्लोलु अनन्यु सागरिं ।
तैसा मातें अवधारीं । भजिनला तो ॥ ३५ ॥
सूर्या आणि प्रभे । एकवंकै जेणें लोभें ।
तो पाडु मानुं लाभे । भजना तेया ॥ ३६ ॥
एवं कथिलेयादारम्य । जें हें सर्वशास्त्रैकलम्य ।
उपनिषदां सोरभ्य । दशदलांचें ॥ ३७ ॥
हें जें ब्रह्माचेनि नवनीतें । व्यासुप्रज्ञेचेनि हातें ।
मथुनि काढिलें आइतें । सार आह्मिं ॥ ३८ ॥

इति गुह्यतमं शास्त्रमिदमुक्तं मयानघ ॥
एतद्बुद्ध्वा बुद्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्च भारत ॥ २० ॥

जे ज्ञानामृताची जान्हवी । जे आनंदचंद्रिची सतरावी ।
विचारक्षीरार्णविची नवी । लक्ष्मी जे हे ॥ ३९ ॥
ह्मणौनि आपुलेनि पदें वर्णें । अर्थाचेनि जीवें प्राणें ।
मीं वांचौनि होउं नेणें । आन काहिं ॥ ५४० ॥
क्षराक्षरत्वें संमोहर जालें । तें पुरुषत्वें वालिलें ।
मग मज सर्वस्व दीधलें । पुरुषोत्तमिं ॥ ४१ ॥
ह्मणौनि जगिं गीता । मियां आत्मेन पतिव्रता ।
जे हे प्रस्तुतिं आतां । तुवां आकर्णिली ॥ ४२ ॥
साच चि बोलाचें नोहे शास्त्र । पैं संसारु जीणतें हें शस्त्र ।
आत्मा अवतरावितें मंत्र । अक्षरें इयें ॥ ४३ ॥
पारि तुज पुढां सांवितलें । तें अर्जुना ऐसें जालें ।
गोप्य धन काढिलें । माझें आजि ॥ ४४ ॥
मज चैतन्यशंभुचां माथां । जो निक्षेपु होंता पार्था ।
तेया गौतमु जालासि आस्था । निधि तुं गा ॥ ४५ ॥

चोखटिवां आपुलिया । पुढिला उगाणा घेयावेया ।
तेया दर्पणाची परी धनंजया । केली आह्मां ॥ ४६ ॥
कां भरलें चंद्रतारांगणें । नभ सिंधु आपणेयां आणी ।
तैसा गीतेसिं मीं अंतष्करणें । सूदलां तुवां ॥ ४७ ॥
जें त्रिविधमलकटां । संडिलासि सूभटा ।
ह्मणौनि गीतेसिं मज वसैठा । जालासि गा ॥ ४८ ॥
परि हें काइ बोलों गीता । जे हे माझी उन्मेखलता ।
जाणे तो समस्तां । मोहां मूके ॥ ४९ ॥
सेविली अमृतसरिता । रोगु दवडुनि पांडुसुता ।
अमरपण उचिता । देउनि घली ॥ ५५० ॥
तैसी गीता हे जाणितलियां । काइ विस्मो मोहो जावेया ।
परि आत्मज्ञानें आपणपेयां । गीलिजे एथ ॥ ५१ ॥
जेया आत्मज्ञानाचां ठांइं । कर्म आपुलेया जीविता पाईं ।
होउनियां उतराई । लया जाए ॥ ५२ ॥
हारपलें दाउनि जैसा । मागु सरे वीरविलासा ।
ज्ञानें कलसु वलघे तैसा । कर्मप्रासादा ॥ ५३ ॥
ह्मणौनि ज्ञानियां पुरुखां । कृत्य करुं सरलें देखां ।
ऐसा अनाथाचा सखा । बोलिला तो ॥ ५४ ॥
तें श्रीकृष्णवदनामृत । पार्थु भरुनि असे ऽसंडत ।
तवं व्यासकृपा एंत । संजयासि ॥ ५५ ॥
तो धृतराष्ट्रा राया । सूत असे पान करावेया ।
ह्मणौनि जीवितांतु तेया । नव्हे चि भारी ॥ ५६ ॥
यऱ्हविं गीताश्रवणअवसरिं । आवडों लागतां अनधिकारी ।
पारि सेखिं ते चि उजिरी । पांति लाभली ॥ ५७ ॥
जेधवां द्राक्षि दूध घातलें । तेधवां वायां गेलें गमलें ।
परि फलपाकें दूणावलें । देखिलें जेविं ॥ ५८ ॥

तैसि हरिविक्रिचीं आखरें । संजयें सांवितलिं आदरें ।
तिहिं अंधु तो अवसरें । सुखिया जाला ॥ ५९ ॥
तें चि मन्हाटेनि विन्यासें । मियां उन्मेखें ठसेंठोमसें ।
जाणों नेणों तैसें । निरोपिलें ॥ ५६० ॥
सेवंतिए अरसिकां हिं । आंग पांतां विशेषु नाहिं ।
परि सौरम्य नेलें तिहिं । भ्रमरिं जाणिजे ॥ ६१ ॥
तैसें धड तें प्रमेय घेइजे । न्यून तें तें मज देइजे ।
जें नेणणें हें साहाजें । रूप किं बाळा ॥ ६२ ॥
परि नेणतें जन्हि होए । तन्हि देखौनि बापु किं माए
हरिखु कें हिं न माए । चोज करिति ॥ ६३ ॥
तैसें संत माहिएर माझें । तुम्हि मीनलेयां मीं लाडैजे ।
तें चि ग्रंथाचेनि व्याजें । जाणिजो जी ॥ ६४ ॥
आतां विश्वात्मकु माझा । स्वामी श्रीनिवृत्तिराजा ।
तो अवधारु वाक्यपूजा । ज्ञानदेवो ह्मणे ॥ ६५ ॥

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे **पुरुषोत्तमयोगो**
नाम पंचदशोऽध्यायः ।

॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

ज्ञानेश्वरी

अध्याय सोळावा

श्रीकृष्णाय नमः ॥

मावळवितु विश्वाभासु । उवल उदैजेला चंडांशु ।
अद्वयाब्जिनीविकाशु । वंदूं आतां ॥ १ ॥
जो अविद्ये राती रुसौनियां । गिळी ज्ञानअज्ञानाचिया चांदणियां ।
जो सुदीनु करी ज्ञानियां । स्वबोधाचा ॥ २ ॥
जेणें विवळतिये सवळे । लाहूनि आत्मज्ञानाचे डोळे ।
सांडीति देहअहंतेचें आंविसाळें । जीवपक्षी ॥ ३ ॥
लिंगदेहकमळाचां । पोटिं वेचतेया चिद्भ्रमराचां ।
बंदिं मोक्षु जेयाचां । उदैला होये ॥ ४ ॥
शब्दाचिया अशंकडी । भेदनदिचां दोहीं थडीं ।
अरडातें विरहवेडी । बुद्धि बोधीं ॥ ५ ॥
तें याचकाचें मिथुन । समरस्याचें समाधान ।
भोगवि जो चिद्गगन । भवनदिवा ॥ ६ ॥
जेणें पहालेनि पाहाटे । भेदाची चोखेल फीटे ।
रीगति आत्मानुभववाटे । पंथिक योगी ॥ ७ ॥
जेयाचेनि विवेककिरणसंगें । उन्मेखसूर्यकांत–स्फुलिंगें ।
दीपळे जाळीति दांगें । संसाराचीं ॥ ८ ॥

जेयाचा रश्मिपुंजु निबरु । होतां स्वस्वरूपउबारीं स्थीरु ।
ये महासिद्धिचा पूरु । मृगजळाचा ॥ ९ ॥
जो प्रत्यग्बोधाचेया माथेंया । सोहंतेचां मध्यान्हीं आलेयां ।
लपे आत्मभ्रांतिछाया । आपणपां चि ॥ १० ॥
तेव्हळिं विश्वस्वप्नें सहितें । कोण अन्यथामतिनिदेतें ।
सांभाळिं नुरे चि जेथें । मायाराति ॥ ११ ॥
ह्मणौनि अद्वयबोधपाटणीं । महानंदाचिया दाटणीं ।
मग सुखानुभौ तिहिं घेणीं । मंदवों लागे ॥ १२ ॥
किंबहुना ऐसैसें । मुक्तातें कैवल्यसुदिसें ।
सदा लाळिजे कां प्रकाशें । जेयाचेनि ॥ १३ ॥
जो निजधामव्योमिचा राऊ । उदैला चि उदैजतखेऊ ।
फेडी पूर्वादिदिशांचा ठावो । उदोअस्तूंचा ॥ १४ ॥
न दिसणें दीसणेनासिं मावळवी । दोहीं झांकलें सैंघ पघळवी ।
काइ बोलों आघवी । उखा चि ते आनी ॥ १५ ॥
तो अहोरात्राचा पैलकडु । कोणें देखावा ज्ञानमार्त्तंडु ।
प्रकास्यें विण सुरवाडु । प्रकाशाचा ॥ १६ ॥
तेया चित्सूर्या श्रीनिवृत्ती । आतां नमो चि ह्मणें पुडुतीं ।
जो बाधकां येइजताहे स्तुती । बोलाचिया ॥ १७ ॥
वेदांचें मान पाउनियां । स्तुती तरि एइजे चांगावेया ।
जरि स्तव्यबुद्धिसिं लया । जायिजे कां ॥ १८ ॥
जो सर्व नेणिवां जाणिजे । मौनाचिया मिठिया वर्णिजे ।
काहिं चि नोहुनि आणिजे । आपणेयां जो ॥ १९ ॥
जेया तुझेया उद्देशा साठिं । पश्यंती मध्यमापोटीं ।
सूनु परेसीं हीं पाठीं । वैखरी विरे ॥ २० ॥
तेया तूतें मीं सेवकपणें । लेवविं बोलिकेयां स्तोत्रांचें लेणें ।
हें उपसाहावें हीं ह्मणतां उणें । अद्वयानंदा ॥ २१ ॥

परि रंकें अमृतसागरु । देखिलेयां पडे उचिताचा विसरु ।
मग करुं धांवे पाहुणेरु । शाकांचा तेया ॥ २२ ॥
तेथ शाकु किरु बहुतु ह्मगात्रा । तेयाचा हर्षवेगू चि तो वेयावा।
उजळूं दिव्यतेजा हाथैवा । ते भक्ति पावी ॥ २३ ॥
बाळा उचित जाणणें होये । तरि बाळपण चि कें आहे ।
परि साच चि एरि माए । ह्मणौनि तोषे ॥ २४ ॥
हां गा गावंरसेया भरलें । पाणी पाये देंत वरि आलें ।
तें गंगा काइ देखिलें । आनी दीठी ॥ २५ ॥
जी चांगु कैसा अपकारु । किं तो मानूनि प्रियउपकारु ।
तोषे चि ना सारंगधरु । पूतनेसि ॥ २६ ॥
कां आंधारेनि खतैलें अंबर । जालेयां दिवसनाथा समोर ।
तेणें तें परतें सर । ह्मणितळें कायी ॥ २७ ॥
तेवि भेदबुद्धिचिये तुलें । घालूनि सूर्यश्लेषाचें कांटालें ।
तूकिलासि तें अल्हें । पुरें करीं जी ॥ २८ ॥
जिहीं ध्यानाचां डोलां पाहिलासि । वेदादिवाचा वानिशसि ।
जें उपसाहिलें तेयांसि । तें आह्मां करीं ॥ २९ ॥
परि आजि मीं तूझा गुणीं । लांचवलां अपराधु न गणीं ।
भलेतें करीं आधधणी । नूठिं कदा ॥ ३० ॥
मियां गीता येणें नावें । तूझें यश हें अमृत सुहावें ।
वानुं लाधलेति तें दूणेनि थावें । दैवळदैवं ॥ ३१ ॥
माझिया सत्यवाचा तप । केलें बहुत कल्प ।
तेया फळाचें हें महाद्वीप । पातली प्रभू ॥ ३२ ॥
पुण्यें पोसिलिं असाधारणें । तियें तुझे गुण वानणें ।
देउनि मज उरिणें । जालिं आजि ॥ ३३ ॥
जी जीविताचां आडवीं । आंतुडलेयां मरणगावीं ।
ते अवदशा चि आघवी । फीटली हे ॥ ३४ ॥

जे गीतापणें नावणिगी । जे अविद्या जीणौनि दाटुगी ।
ते कीर्त्ति तूझी आह्मां जोगी । वानावेया जाली ॥ ३५ ॥
पैं निर्धनां घरीं वानवसें । महालक्ष्मी एउनि बैसे ।
तेया ही वरतें निर्द्धन ऐसें । ह्मणों ए काथि ॥ ३६ ॥
अंधकाराचेया ठाया । दैवें सूर्यो आलेयां ।
तैं आंधारु चि जगा येया । प्रकाशु नोहे ॥ ३७ ॥
जेया देवाची पाहातां थोरी । विश्व परमाणु हिं दशा न धरी ।
तो भक्ताचेया सरोभरी । नव्हे चि काथि ॥ ३८ ॥
तैसें मीं गीता वाखाणीं । ये खपुष्पाची किर तुरंबणी ।
परि समर्थे तुवां सिरियाणीं । फेडिली ते ॥ ३९ ॥
ह्मणौनि तूझेनि प्रसादें । मी गीता पद्यें अगाधें ।
निरोपीन जी विशदें । ज्ञानदेउ ह्मणे ॥ ४० ॥
तरि अध्यायिं पन्हरावां । श्रीकृष्णें तेया पांडवा ।
शास्त्रसिद्धांतु आघवा । उगाणिला ॥ ४१ ॥
जें वृक्षरूप परिभाषा । केलें उपाधिरूप अशेषा ।
सद्वैद्यें जैसें दोषां । आंगलीनां ॥ ४२ ॥
आणि कूटस्थु जो अक्षरु । दाविला पुरुषाकारु ।
तेणें उपहिता ही आकारु । चैतन्या केला ॥ ४३ ॥
पाठिं उत्तमु पुरुषु । शब्दाचें करुनि मीष ।
दाविलें चोख । आत्मतत्वीं ॥ ४४ ॥
आत्मविषयीं आंतुवट । साधन गा आंगदट ।
ज्ञान होये हें इं स्पष्ट । चावललां ॥ ४५ ॥
ह्मणौनि ये अध्याइं । निरूप्य नुरे चि काहीं ।
आतां गुरुशिष्यां दोहीं । स्नेहो लाहाणों ॥ ४६ ॥
एवं ये विशिं किर । तेयातें बुझाविलें अपार ।
परि मुमुक्षु इतर । साकांक्ष जाले ॥ ४७ ॥

जे भज पुरुषोत्तमा । ज्ञानें भेटे सुवर्मा ।
तो सर्वज्ञ ते चि सीमा । भक्तिची ही ॥ ४८ ॥
ऐसें जें त्रैलोक्यनायकें । बोलिलें अध्यायांतश्लोकें ।
तेथ ज्ञान चि बहू येकें । तोषें वानिलें ॥ ४९ ॥
भरुनु प्रपंचा घोंटु । कीजे देखतां चि देखतेया द्रष्टु ।
आनंदसाम्राज्यीं पाटु । बांधिजे जीवा ॥ ५० ॥
एवढेया लाभाचा उपावो । आनु नाहिं चि ह्मणे देउ ।
सम्यग्ज्ञाना हो राउ । उपाया पुढुतीं ॥ ५१ ॥
ऐसे आत्मजिज्ञास जे होंते । तोखलेनि चित्तें ।
आदरें तेया ज्ञानातें । वोत्रालिलें जीवें ॥ ५२ ॥
आतां आवडि जेथ पडे । तेयाची अवसरी पुढें पुढें ।
रिगो लागे हें घडे । प्रेम ऐसें ॥ ५३ ॥
ह्मणौनि जिज्ञासुचां पैकीं । ज्ञानीं प्रीति होये नां जवं नीती ।
तवं योगक्षेमु ज्ञानविषिं । स्फुरला चि ॥ ५४ ॥
ह्मणौनि तें चि सम्यग्ज्ञान । कैसेनि होये स्वाधीन ।
जालेयां वाडजतन । केवि निफजे ॥ ५५ ॥
कां उपजों चि जेणें न लाहे । जें उत्पन्न हीं अन्हांटा सुये ।
तें ज्ञान काइ वोखटें आहे । हें जाणावें ॥ ५६ ॥
मग जाणों तेयाचें वीरुं । तेया ही वाटवाहाणी विचारुं ।
ज्ञाना हित तें चि करुं । सर्वभावें ॥ ५७ ॥
ऐसा जिज्ञासु तुह्मीं समस्तीं । भावो जो धरिला असे चित्तीं ।
तो पुरवावेया लक्ष्मीपती । बोलिजैल ॥ ५८ ॥
ज्ञानासि पुनर्जन्म जोडे । आपुली विश्रांति ही वारि वाढे ।
जिया संपत्ती तें पवाडे । सांघैल दैवी ॥ ५९ ॥
साहाजें इष्टानिष्टकरणीं । दोघी चि या कत्रतिकिणी ।
हे नवमाध्यायीं उद्याणीं । केली होंती ॥ ६० ॥

श्रीभगवानुवाच ॥

अभयं सत्वसंशुद्धिर्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः॥
दानं दमश्च यज्ञश्च स्वाध्यायस्तप आर्जवम् ॥ १ ॥

तेथ साउमा घेआवा उवावो । तवं मांडला आनु प्रस्ताओ ।
तरि त्या प्रसंगें देवो । निरोपितसे ॥ ६१ ॥
तेया निरोपणाचेनि नावें । अध्यायपद सोळावें ।
लावणीं पाहातां जाणावें । मागिला वरि ॥ ६२ ॥
तरि हें असो प्रस्तुतीं । ज्ञानाचां हिताहितीं ।
समर्था या संपत्ती । दोन्हीं गा ॥ ६३ ॥
जे जे मुमुक्षां मार्ग बोळावी । मोहोरात्रिची धर्मदिवी ।
ते आदि तवं दैवी । संपत्ति आइक ॥ ६४ ॥
एथ एकु एकातें पोखी । ऐसे बहुत पदार्थ एकिं ।
संपजति ते लोकीं । संपत्ति ह्मणिपे ॥ ६५ ॥
दैव—सुखसंभवी । येथ दैवगुण—येकोपजीवी ।
जाली ह्मणौनि जाण दैवी । संपत्ति हे ॥ ६६ ॥
आतां तेया चि दैवगुणां । माझि धूरेचा बैसणां ।
बैसे तो आकर्णा । अभय ऐसे ॥ ६७ ॥
तरि न घलुनि महापुरीं । नेघपे बुडणेयांची सियारी ।
रोगु न गणिजे धारें । पथ्याचिया ॥ ६८ ॥
तैसा कर्माअकर्माचेया मोहरा । उठूं नेंदूनि अहंकारा ।
संसाराचा दरारा । सांडणें कां ॥ ६९ ॥
अथवा अन्ययभावनेचेनि पैसें । दूजें मानुनु आत्मा ऐसें ।
भववार्त्ता देशें दिसें । दवडणें जें ॥ ७० ॥
पाणी बुडऌं ये मीठातें । तवं मीठ चि पाणी आते ।
तेवि आपण जालेनि द्वैतें । नासे भय ॥ ७१ ॥

आगा अभय येणें नावें । बोलिजे तें हें जाणावें ।
सम्यग्ज्ञानाचें आघवें । भावणें हें ॥ ७२ ॥
आतां सत्वशुद्धि ह्मणिजे । ते पैं ऐसी जाणिजे ।
तरि जळे ना विझे । वन्हि जैसा ॥ ७३ ॥
कां पाडिवां वाढि न मगे । अवंसा तूटि सांडूनि मागे ।
माझि हारिणु चंद्र आंगें । जैसा राहे ॥ ७४ ॥
ना तरि वार्षिया सांडिली । ग्रीष्में नाहिं मांडिली ।
ते नदी जैसी निवडली । निजरूपें ॥ ७५ ॥
तैसी संकल्पविकल्पाची वोढी । सांडूनि रजतमाची कावडी ।
भोगीति निजधामाची आवडि । बुद्धि उरे ॥ ७६ ॥
इंद्रियवर्गें दाखविलेयां । विरुद्धा अथवा भलेया ।
विस्मो कांहिं फेलेयां । नुठी चित्तीं ॥ ७७ ॥
गावां गेलेयां वल्लभु । पतिव्रतेचा विरहक्षोभु ।
भलेतैसा हानिलाभु । न मनी जेवि ॥ ७८ ॥
तेवि स्वरूप रुचलेपणें । बुद्धि जे ऐसें होणें ।
ते सत्वशुद्धि ह्मणे । कंसहंता ॥ ७९ ॥
आतां आत्मलाभविषिं । ज्ञानयोगा माझि येकीं ।
जे आपुलिया टाकी । हांवे भरे ॥ ८० ॥
तेथ सगळिये चित्तवृत्ती । त्यागु करणें या रीती ।
निष्कामीं कां पूर्णाहुति । हुताशीं जैसी ॥ ८१ ॥
कां सकुलिनें आपुली । आत्मजा कुळिंची दीधली ।
हे असो लक्ष्मी राहिली । मुकुंदिं जेवि ॥ ८२ ॥
तैसे नविकल्पेपणें । संयमाग्नीचा वृत्तिकां होणें ।
तो तीजा गुणु ह्मणे । कृष्णनाथु ॥ ८३ ॥
आतां देहें वाचा चित्तें । यथासंपन्नें वित्तें ।
परि जाळेयां आर्ताते । न वंचणें जें कां ॥ ८४ ॥

फुलीं फळीं छाया । मूलीं पत्रीं हीं धनंजया ।
वाटेचा न वंचे आलेयां । रुंखु जैसा ॥ ८५ ॥
तैसें मानौनि धन वेन्हीं । विद्यमानें आपुलां अवसरीं ।
आंताचेया मनोहारी । उपेगा जाए ॥ ८६ ॥
तेया नावें जाण दान । जें मोक्षनिधानिचें अंजन ।
हें असो आइक चिन्ह । दमाचें जें ॥ ८७ ॥
तरि विषयां इंद्रियांचे मिळणीं । जो उदैजत सुये विसुटणी ।
तोडिजे खड्गपाणी । पारकेयां ॥ ८८ ॥
तैसा विषयजाताचा वारा । वाजों नेंदीं इंद्रियां द्वारां ।
यमें बांधौनि प्रत्याहारा । वोपिजति ॥ ८९ ॥
आंतुला चित्ताचें आंग वेन्हीं । प्रवृत्ति पळौनि माघारी ।
आगि सुइजे दाहें द्वारीं । वैराग्याची ॥ ९० ॥
श्वासोश्वासा होउनि बहुवसें । कृच्छ्रादि व्रतें खरपुसें ।
उसांतितां रातिदिवसें । नाराणुक जें ॥ ९१ ॥
पैं दमु ऐसें ह्मणिपे । तो हा जाण स्वरूपें ।
यज्ञार्थु ही संक्षेपें । सांघों आतां ॥ ९२ ॥
तरि ब्राह्मण करूनि धूरे । क्रियादिक पैली मेरे ।
माझारि अधिकारें । आपुलालेनि ॥ ९३ ॥
जेया जें सर्वोत्तम । भजनीय देवताधाम ।
तें तेणें यथागम— । विधी यजिजे ॥ ९४ ॥
जैसे द्विजु षट्कर्मे करी । शूद्र तेयातें नमस्कारी ।
कि दोघां सरोभरी । निफजे यागु ॥ ९५ ॥
तैसें अधिकारपर्यालोचें । हें यज्ञकरणें सर्वांचें ।
विषयफळ आशेचें । नेघपे माजि ॥ ९६ ॥
आणि मी करिता हा भावो । नेंदिजे देहाचेनि द्वारें जाओं ।
नां वेदाज्ञेसि तरि ठावो । होइजे स्वयं ॥ ९७ ॥

अर्जुना एवंसंज्ञ । सर्वत्र जाण यज्ञ ।
कैवल्यमार्गिंचा अभियज्ञ । सांघति हा ॥ ९८ ॥
आतां चेंडुवें भुइं हाणिजे । हें नोहे तो हाता आणिजे ।
कां सेतीं बीं विखुरिजे । परि पीकीं लक्ष ॥ ९९ ॥
ना तरि ठेविलें देखावेया । आदरु कीजे दीवेया ।
कां शाखा फळावेया । सिंपिजे मूळ ॥ १०० ॥
हें असो बहू आरिसा । आपणपेयां दिसावेया जैसा ।
पुडुतीं पुडुतीं बहुवसा । प्रीती पाहिजे ॥ १ ॥
तैसा प्रतिपाद्यु जो ईश्वरु । तो होआवेया लागि गोचरु ।
श्रुतींचा निरंतरु । अभ्यासु करणें ॥ २ ॥
तेवि द्विजांसि ब्रह्मसूत्र । येरां स्तोत्र कां नाममंत्र ।
आवर्त्तवणें पवित्र । पावेया तत्व ॥ ३ ॥
पार्था गा स्वाध्यायो । बोलिजे तो हा म्हणे देवो ।
तपशद्बा अभिप्रावो । आइक सांघों ॥ ४ ॥
ज्ञानें सर्वस्व जाणे । परि रक्षणें मरणा येणें ।
कां फळौनि शुष्कां होणें । ओषधींचे ॥ ५ ॥
नाना धूपाचा अग्निप्रवेशु । कनका तूका तूंकाचा नाशु ।
पितृपक्षु पोखतां भ्रंशु । चंद्रा जैसा ॥ ६ ॥
तैसे सर्वधर्मांचिया प्रसरा । लागि प्राणें हीं या शरीरा ।
आटणी करणें जें वीरा । तें चि तप ॥ ७ ॥
अथवा अनारिसें । तपाचें रूप असे ।
तरि सूदली दूधीं हंसें । चांचु जैसी ॥ ८ ॥
तैसे देहजीवाचिये मिळणीं । जो उदैजत सुवे पाणीं ।
तो विवेकु अंतष्करणीं । जागविजे ॥ ९ ॥
पांतां आत्मेया कडे । परबुद्धिचा पैसु सांकडे ।
सनिद्रा स्वप्न बुडे । जागणां जैसें ॥ ११० ॥

तैसा आत्मपर्यालोचु । प्रवर्ते तो साधु ।
तपाचा निर्वधु । धनुर्द्धरा ॥ ११ ॥
आतां बालाचां हिं चित्तिं स्तन्य । जैसे नाना दृष्टिचां चैतन्य ।
तैसे प्राणिमात्रीं सौजन्य । आर्जव तें ॥ १२ ॥

अहिंसा सत्यमक्रोधस्त्यागः शांतिरपैशुनम् ॥
दया भूतेष्वलोलुप्त्वं मार्दवं ऱ्हीरचापलम् ॥ २ ॥

आणि जगाचेया सुखा चि दोसें । शरीरें वाचा मानसें ।
राहाटणें तें अहिंसे । रूप जाण ॥ १३ ॥
आतां चोख होउनि मौवाळ । जैसे जातिचें मुकुळ ।
कां तेज परि शीतळ । शशांकाचें ॥ १४ ॥
शके दाविलें चि रोगु फेडूं । आणि जीभे तरि नव्हे कडू ।
तें वोषध नाहिं पाडु । उपमां कवि ॥ १५ ॥
तऱ्हीं मौपणें बुबुळें । झगटितां हीं परि नाडळे ।
यऱ्हविं फोडी कराळें । पाणी जैसें ॥ १६ ॥
तैसें तोडावेया संदेह । तीख जैसें काळ लोह ।
स्राव्यत्वें तरि माधुर्य । पाहिं घाली ॥ १७ ॥
आथिकों ठांतां कवतिकें । कानातें करी मूकें ।
ना साचारैवें मीखें । ब्रह्मा हीं भेदी ॥ १८ ॥
किंबहुना प्रियपणें । कोण्हातें हिं झांकउं नेणे ।
यथार्थु तऱ्हीं खुपणें । नाहिं कव्हणां ॥ १९ ॥
यऱ्हविं गोरी किर गायन गोड । परि साचाचां पाखाळीं कीड ।
आगिचें करणें उघड । परि जळो तें साच ॥ १२० ॥
कां जीभे लगतां मदुर । अर्थे विभांडी जिव्हार ।
ते वाचा नव्हंति सुंदर । लावां चि कां तिया ॥ २१ ॥
परि अहितिं कोपौनि सोफ । लाळनीं मौ जैसें पुष्प ।
तिये मातेचें स्वरूप । जैसें होये ॥ २२ ॥

जैसें श्रवणसुख चतुर । परिणामौनि साचार ।
बोलणें अविचार । सत्य येथें ॥ २३ ॥
आतां लाविलेयां हिं पाणीं । जैसा पाखाणु नेघे आणी ।
कां मथिलेयां हिं लोणीं । कांजी नेंदी ॥ २४ ॥
त्वचा पाये चीरी । आलेयां हिं फडे न करी ।
सेवंते हीयारी । नोहंति फुलें ॥ २५ ॥
नाना रंभेचेनि हिं रूपें । शुकिं नुठिजे चि कंदर्पें ।
कां भस्मीं वन्हि नाटोपे । घृतें हिं जेवि ॥ २६ ॥
तेवि कुमारु क्रोधु भरे । तैसेयां मंत्रांचिं बीजाक्षरें ।
तियें निमित्यें हीं अपारें । मीनलेयां ॥ २७ ॥
परि धाता ही पायां पडतां । नूठी गतायु पांडुसुता ।
तैसा नुपजे उपजवितां । क्रोधोर्मि तो ॥ २८ ॥
अक्रोधत्व ऐसें । नावं तिये दशे ।
ऐसें श्रीनिवासें । ह्मणितलें तेथ ॥ २९ ॥
आतां मृत्तिकात्यागें घटु । तंतुत्यागें पटु ।
त्यजिजे जेवि वटु । बीजत्यागें ॥ १३० ॥
कां त्यजूनि भींतिमात्र । त्यजिजे आघवें चित्र ।
निजत्यागें विचित्र । स्वप्नजाल तें ॥ ३१ ॥
नाना जलत्यागें तरंग । वरिषात्यागें मेघ ।
त्यजिजति जेवि भोग । दानत्यागें ॥ ३२ ॥
तेवि बुद्धिमंतीं देहीं । अहंता सांडौनि पाहीं ।
सांडिजे अशेष ही । संसारजात ॥ ३३ ॥
तेया नावं त्यागु । ह्मणे तो यज्ञांगु ।
हें मानुनि सुभगु । पार्थु पूसे ॥ ३४ ॥
आतां शांतिचें जी लिंग । व्यक्त मज सांघ ।
देवो ह्मणति चांग । अवधान दे ॥ ३५ ॥

तरि गीळूनि ज्ञेयातें । ज्ञान ज्ञाता चि माघौतें ।
हारपे तें निरुतें । शांति पैं गा ॥ ३६ ॥
जैसा प्रळयांबुचा उभडु । बुडऊनि विश्वाचा पवाडु ।
हें आपणपां निवाडु । आपणपां चि ॥ ३७ ॥
मग उगउं वोघ सिंधू । हा नुरे व्यवहारभेदु ।
परि जळवाच्यबोधु । तो ही कैंचा ॥ ३८ ॥
तैसी ज्ञेया देतां मीठी । ज्ञातृत्व पडे पुटीं ।
मग उरे तें चि किरीटी । शांतिं पुड्डुतीं ॥ ३९ ॥
आतां कदर्थत व्याधी । बळीकरणेयांचिया आधी ।
आपु पर न शोधी । सद्वैद्यु जैसा ॥ १४० ॥
कां चिखलीं रुपली गाए । धड भाखड न पाहे ।
जो तियेचिया ग्लानीं होये । काळाबुळा ॥ ४१ ॥
नाना बुडतेयातें सकरुणु । न पुसे उत्तमहीनु ।
काढी राखे प्राणु । हें चि जाणे ॥ ४२ ॥
पैं माहेवणी निदैवें । उघडी केली विपायें ।
ते सलज्जु न पाहे । न पांघुरवितां ॥ ४३ ॥
तैसें अज्ञानप्रमदादिकें । कां प्राक्तनीं हीं सदोषीं ।
निंदिस्वाचा साविखिं । देखिलें जें ॥ ४४ ॥
तेया अंगिक आपुलें । देउनियां भलें ।
बिसरविजति सलें । सलतीं तियें ॥ ४५ ॥
आगा पुढिलाचा दोखु । करूनि आपुलिया दीठी चोखु ।
मग घेपे अवलोकु । तेया वरि ॥ ४६ ॥
जैसा पुजुनि देउ पाहिजे । पेरुनि सेता जाइजे ।
तोखौनि आशिर्वादु घइजे । अतिथिचा ॥ ४७ ॥
तैसें आपुलेनि गुणें । पुढिलाचें उणें ।
फेडूनियां पाहाणें । तेया कडे ॥ ४८ ॥

वांचूनि न विंधिजे वर्मीं । नांतुडविजे कर्मीं ।
न बोलाविजे नामी । सदोषिं तिहिं ॥ ४९ ॥
वरि कोण्हें येकें उपायें । पडिलें उभें होये ।
तें चि कीजे घाये । न घलावें वर्मीं ॥ १५० ॥
पैं उत्तमाचिया साठीं । पावलेयां तें किरीटी ।
देतां जाइ दीठी । दोषु न घेपे ॥ ५१ ॥
आगा अपैशून्याचें लक्षण । अर्जुना हें फुडें जाण ।
मोक्षा यंतें सोखासन । मुख्य हें गा ॥ ५२ ॥
आतां तेया शशी । अर्जुना जाण आपैसी ।
निवडितां न कडसी । सानेंथोरें ॥ ५३ ॥
तैसें दु:खिताचें सीणणें । हिरतां सकणवपणें ।
उत्तमाधम नेणें । विवंचूं गा ॥ ५४ ॥
पैं सर्व जीवना सारिखें । वस्तु आंगें वर उपखे ।
परि जांतें जीवित राखे । तृणाचें हिं ॥ ५५ ॥
तैसें पुढिलाचेनि तापें । कलवलैलिये कृपे ।
दीधलें हिं आपणपें । थोडें चि गमे ॥ ५६ ॥
निम्न भरलेयां उणें । तें पाणी ढळों चि नेणे ।
तेवि अनतोखौनि जाणे । सामोरे यां ॥ ५७ ॥
पैं पाइं कांटा निहटे । तवं व्यथा जीविं उमटे ।
तैसा पोळे संकष्टें । पुढिलाचेनि ॥ ५८ ॥
कां पावो सीतळ लाहे । किं तें डोळेयां चि लागि होये ।
तैसा परसुखें जाये । सुखावतु ॥ ५९ ॥
किंबहुना आर्त्ता चि लागि । पाणीं आराइलें असे जगीं ।
तैसें दु:खिताचां भागीं । जीणें जेयाचें ॥ १६० ॥
तो पुरुषु वीरराया । मूर्त्त जाण दया ।
मीं उदैजत तेया । रिणियां कीजे ॥ ६१ ॥

आतां सूर्यासि जीवें । अनुसरलीं राजिवें ।
परि तो लें न सिवे । सौरभ्य जैसें ॥ ६२ ॥
कां वसंताचिया वाहाणी । आलेयां वना अक्षौणी ।
न करीतु घेणीं । निगाला तो ॥ ६३ ॥
हें असो महासिद्धिसिं । लक्ष्मी आलेयां पासि ।
परि महाविष्णु जैसी । गणी चि ना ॥ ६४ ॥
तैसें इहिक कां स्वर्गिचे । भोग पाइक आलेयां इच्छेचे ।
परि भोगावें हें न रुचे । मना माजि ॥ ६५ ॥
बहुवे काइ कवतिकिं । जीउ नोहे विषयविषिं ।
अलौल्य सदा ठाउकी । जाण ते हे ॥ ६६ ॥
आतां जैसें कां मौवाल । जळचरांसि जल ।
कां पक्षांसि अंतराल । मोकलें हें ॥ ६७ ॥
नातरि बालका दोसें । मातेचें स्नेह जैसें ।
कां वसंतिचा स्पर्शे । मारुतु मौ ॥ ६८ ॥
डोलेयां प्रियाचिये भेटी । पीलेयां कूर्माची दीठी ।
तैसी भूतमात्रिं राहाटी । मौवाल ते ॥ ६९ ॥
स्परिसें आतिमृदु । मुखिं घातलेयां स्वादु ।
घ्राणासि सुगंधु । उजलु आंगें ॥ १७० ॥
तो आवडे तवं घेतां । विरुद्ध जरि नव्हंता ।
तरि उपमे येंता । कापुरु किर ॥ ७१ ॥
परि महाभूतें पोटीं वाहे । आणि परमाणू माजि माए ।
तेया विश्वानुसार होये । गगना ऐसा ॥ ७२ ॥
कायि सांघों ऐसें जीणें । जें जगाचें चि जीवें प्राणें ।
तेया नावं ह्मणे । मार्द्दव मी ॥ ७३ ॥
आतां पराजयें राजा । जैसा कदर्थिजे लाजा ।
कां मानिया निस्तेजा । निकृष्ट तव ॥ ७४ ॥

नाना चांडाळ स्त्रीमंदिरीसें । आलेयां संन्यास्या पासि ।
मग लाज जैसी । उत्तमां तेया ॥ ७५ ॥
क्षत्रिया पळौनि जीणें । तें कोण साहे लाजीरवाणें ।
कां वैधव्यें वेलु नेणे । महासती जैसी ॥ ७६ ॥
रूपसा उदैलें कुष्ट । संभाविता कूटिचें बोट ।
तेया लाजा प्राणसंकट । होये जैसें ॥ ७७ ॥
तैसें आउठहातेपणें । हें शव होउनि जीणें ।
उपजों उपजों मरणें । नावां नावां ॥ ७८ ॥
तियें गर्भमेदमूसे । रक्तमूत्ररसे ।
वोतिवां होउनि तैसें । लाजणें जें ॥ ७९ ॥
बहू असो देहपणें । नावां रूपासि येणें ।
नाहिं लाजीरवाणें । या ही इतु ॥ १८० ॥
ऐसीया इया अवकळा । घेपे शरीराचा कांटाळा ।
ते लाज पैं गा निर्मला । निसुगै एरि ॥ ८१ ॥
आतां सूत्रतंतु तूटलेयां । चळू चि ठाके साइखेडेया ।
कां प्राणु गेलेया कर्मइंद्रियां । खुंटे गति ॥ ८२ ॥
किं मावळलेयां दिनकरु । सरे किरणाचा पसरु ।
तैसा मनोज़यें प्रचारु । बुद्धिइंद्रियां ॥ ८३ ॥
एवं मनपवननियमें । होंति दाही इंद्रियें अक्षमें ।
तें अचापल्यधर्में । येणें जाणैं ॥ ८४ ॥

तेजः क्षमा धृतिः शौचमद्रोहो नातिमानिता ॥
भवंति संपदं दैवीमभिजातस्य भारत ॥ ३ ॥

वोखटें मरणाऐसें । तें हिं आलें अग्निप्रवेशें ।
परि प्राणेश्वरा दोसें । न गणी सती ॥ ८५ ॥
तैसी आत्मनाथाचिया आधी । ळालनि विषयविषाचां बांधि ।
धावों आवडे पाणधी । शून्याचिया ॥ ८६ ॥

न टके निषेधु आड । न पडे विधिची भीड ।
नुपजे जिविं कोड । महासिद्धिचें ॥ ८७ ॥
ऐसें ईश्वरा कडे निज । धांवे आपैसेया साहाज ।
तेया नावं गा तेज । आध्यात्मिक तें ॥ ८८ ॥
आतां सर्वै साहांतिया गरिमा । गर्वा नैये चि ते क्षमा ।
जैसें देह वाहूनि रोमा । वाहणें नेणे ॥ ८९ ॥
आणि मातलेयां इंद्रियांचे वेग । कां प्राचीने खवलले रोग ।
अथवा योगवियोग । प्रियाअप्रियाचे ॥ १९० ॥
यां आघवेयांचा चि थोरु । एकें वेळें आलेयां पूरु ।
अगस्ति होउनि कां धीरु । उभा ठाके ॥ ९१ ॥
आकासीं धूमाची रेखा । उठिली बहुवा आगलिका ।
ते गीली जेवि झुलुका । वारेयाचिया ॥ ९२ ॥
तैसें अधिभूतां आधिदैवां । अध्यात्मकीं उपद्रवां ।
पातलेयां ते पांडवा । पीउनि घाली ॥ ९३ ॥
आतां निर्वाळुनि कनकें । भरिला गंगापीयूखें ।
तेया कलशाचें सारिखें । शौचासि गा ॥ ९४ ॥
जें आंगिं निष्कामु आचारु । जीविं विवेकु साचारु ।
सबाह्य जाण आकारु । शुचित्वाचा ॥ ९५ ॥
जैसें चित्तक्षोभाचां अवसरीं । उचलूनि धैर्या चांगावें करी ।
धृति ह्मणिपे अवधारीं । तेयातें गा ॥ ९६ ॥
फेडीति पापें ताप । पोसीति क्षितीचे पादप ।
समुद्रा जाये आप । गांगेय जैसें ॥ ९७ ॥
जगाचें आंध्य फेडितु । श्रियेचिं राउलें उघडितु ।
निगे जैसा भास्वतु । प्रदक्षिणे ॥ ९८ ॥
तैसिं बांधलिं सोडितां । बुडालीं कढितां ।
सांकडी फेडितां । आर्त्ताचिया ॥ ९९ ॥

किंबहुना दिवसें राती । पुढिलाचें चि सुख उन्नती ।
आणितआणितां स्वार्थी । प्रवेसिजे ॥ २०० ॥
वांचौनि आपुलेया काजा लागि । प्राणिजाताचां हितभागीं ।
संकल्पाची ही आडवंगी । न करणें जें ॥ १ ॥
पैं अद्रोहत्व ऐसिया गोठी । आइकसि जिया किरीटी ।
तें सांघितलें हें दीठी । पाहों ए तैसें ॥ २ ॥
आणि गंगा शंभूचां माथां । संकोचली जेवि पार्था ।
तेवि मान्यपदें सर्वथा । लाजणें जें ॥ ३ ॥
हें पुडतपुडुतीं । अमानित्व जाण सुमती ।
मागां सांघितलेंसे केती । तें चि बोलों ॥ ४ ॥
एवं यें हिं सविसें । ब्रह्मगुणि हे वसतसे ।
मोक्षचक्रवर्तिचें तैसें । अग्राहार ॥ ५ ॥
नाना हे संपत्ति दैवी । या गुणतीर्थांची नवी ।
निर्विषसागरिची दैवी । गंगा आली ॥ ६ ॥
किं गुणकुसुमाची माला । हे घेउनि मुगुतीबाला ।
वैराग्यभाग्या गला । गिवसीतसे ॥ ७ ॥
किं सविसें गुणज्योतीं । इहीं उजळुनि हे आरती ।
गीता आत्मेयां निजपती । नीराजना आली ॥ ८ ॥
उगलिती निर्मलें । गुणमय मुक्ताफलें ।
दैवी सुप्ति कले । गीतार्णविची ॥ ९ ॥
काइ बहु वानूं ऐसी । अभिव्यक्त ये पैसेंसीं ।
केली दैवी गणराशी । शांतिरूप ॥ २१० ॥

दंभो दर्पोऽभिमानश्च क्रोधः पारुष्यमेव च ॥
अज्ञानं चाभिजातस्य पार्थ संपदमासुरीम् ॥ ४ ॥

आतां दुःखाची अतूट वेली । देखां काळलोहाची भाली ।
तऱ्हीं निजावधानीं घाली । आसुरी ते ॥ ११ ॥

पैं त्याज्य त्यजावेया लागीं । जाणावें जन्हीं अनुपयोगी ।
ह्मणोनि आइक तें चांगीं । श्रोत्रशक्ती ॥ १२ ॥
तरि नरकव्यथा थोरी । आणावेया दोखीं अघोरीं ।
मेळु केला ते आसुरी । संपत्ति हे ॥ १३ ॥
विषवर्गु एकवटु । तेया नावं जैसा बासटु ।
आसुर संपति हा खोटु । दोखांचा तैसा ॥ १४ ॥
तरि तेयां चि आसुरां । दोखां माजि जेयां वीरा ।
वाडपणाचा गारा । तो दंभु ऐसा ॥ १५ ॥
जैसी आपुली जननी । नग्न दाविलेयां जनीं ।
तरि तीर्थ परि पतनीं । कारण होए ॥ १६ ॥
कां विद्या गुरूपदिष्टा । बोबाइलेयां चौहटां ।
तरि इष्टदा चि अनिष्टा । हेतु होंति ॥ १७ ॥
पैं आंगें दाटली पुरी । जे तारी पैल तीरीं ।
ते नाव चि बांधलयां सिरीं । बुडली जैसी ॥ १८ ॥
कारण जें जीविता । तें वानिलें जरि सेवितां ।
तरि अन्न चि पांडुसुता । होये विष ॥ १९ ॥
तैसा दृष्टाअदृष्टाचा सखा । धर्मु जाला फोकरिजे देखां ।
तरि तारिता तो चि दोखां । लागि होये ॥ २२० ॥
ह्मणौनि वाचेचां चौबारां । घातलेयां धर्माचा पसारा
धर्मु अधर्मु होये तो वीरा । दंभु जाण ॥ २१ ॥
आतां मूर्खांचिये जीभे । आखरांचे आबुखे शुभे ।
आणि तो ब्रह्मसभे । न रिझे जैसा ॥ २२ ॥
कां मांदुरी लोकाचां घोडां । गजपति महिमे थोडा ।
कां कांटिये वरिला सरडा । व्योम नीच ॥ २३ ॥
तृणांचेनि इंधनें । आगि धांवे गगनें ।
थिलरबलें मीनें । न गणिजे सिंधु ॥ २४ ॥

तैसा माजे स्त्रिया धनें । विद्या स्तुति बहुमानें ।
एकी दीचेनि परान्नें । अल्पकु जैसा ॥ २५ ॥
घनछायेचिया जोडी । निदेवुं घर मोडी ।
मृगांभ देखौनि फोडी । पाणियड मूर्ख ॥ २६ ॥
किंबहुना ऐसैसें । माजणें जें संपत्तिमीसें ।
तो दर्पु गा अनारिसें । न बोलों घेइं ॥ २७ ॥
आणि जगा वेदीं विश्वासु । जगा पूज्यु ईशु ।
जगीं एकु तेजसु । सूर्यो हा ॥ २८ ॥
जगस्पृहे आस्पद । एक सार्वभौमपद ।
न मरणें निर्विवाद । जगा पढिये ॥ २९ ॥
ह्मणौनि जरि उत्साहें । यातें वानूं जाये ।
किं आइकौनि मत्सरु वाहे । एयां लागि ॥ २३० ॥
ह्मणे ईश्वरातें खाए । तेया वेदा कायि विष सुए ।
गोखा माजि आये । भंगितसे ॥ ३१ ॥
पतंगा नावडे वाति । खद्योता भानुची खंति ।
टिटिभें अपांपती । वैरी केला ॥ ३२ ॥
तैसा अहंमानाचेनि मोहें । ईश्वराचें हिं नावं न साहे ।
वेदांतें हिं ह्मणे मज हे । सवति जाली ॥ ३३ ॥
ऐसा मानितेचा गंडु । तो अभिमानु जाणें कुडु ।
रौरवाचा रूढु । मार्गु हा ॥ ३४ ॥
आणि पुढिलाचें सुख । देखणेयांचें होये भीख ।
चढे क्रोधाग्निचें विष । मनोवृत्ती ॥ ३५ ॥
सितलाचिये भेटी । तातलां तेलिं आगि उठी ।
चंद्र देखौनि पोटीं । जळे कोल्हा जैसा ॥ ३६ ॥
विश्वाचें आयुष्य सगलें । सूर्यु उदैला देखौनि सवळे ।
पापियां फुटति डोळे । डुडुळांचे ॥ ३७ ॥

जगाची सुखपाहाट । चोरां मरणांहुनु कष्ट ।
दूधाचें काळकूट । होये व्याळां ॥ ३८ ॥
अगाधें समुद्रजळें । पींतां अधिकु जळे ।
वडवानळु न मिळे । शांति कहीं ॥ ३९ ॥
तैसा विद्याविनोदविभवें । देखे पुढिलाची दैवें ।
तवं तवं रोखु दुणावे । क्रोधु तो जाण ॥ २४० ॥
आणि मनसर्पाची सृष्टी । डोळे नाराजांची सूटी ।
बोले ते वृष्टि । इंगळांची ॥ ४१ ॥
येर जें क्रियाजात । तें तिखेयाचें करवत ।
ऐसें सबाह्य घसासित । तेयाचें गा ॥ ४२ ॥
तो मनुष्य अधमु जाण । पारुष्य अवतरण ।
आतां आइकें खुण । अज्ञानाची ॥ ४३ ॥
तरि शीतोष्णस्पर्शा । निवाडु नेणे पाखाणु जैसा ।
कां रात्रि आणि दिवसा । जात्यंधु तो ॥ ४४ ॥
आगि उठिला आरोगणे । जैसा खाद्याखाद्य नेणे ।
कां परिसु पाडु न ह्मणे । सोनेयां लोहाचा ॥ ४५ ॥
नातरि नानारसीं । रिघौनि दर्वी जैसी ।
अभिज्ञ मीठासि । नव्हे चि तिये ॥ ४६ ॥
कां वारा जैसा पारखी । नव्हे चि गा मार्गामार्गविशेषीं ।
तैसें कृत्याकृत्यविवेकीं । अधमपण जें ॥ ४७ ॥
हें चोख हें मैळ । ऐसें नेणौनि बाळ ।
देखिलें तें केवळ । मुखीं चि घाली ॥ ४८ ॥
तैसें पापपुण्याचें खिचटें । करूनि खांतां बुद्धिचेष्टे ।
कडू महुर न वटे । ऐसी जे दशा ॥ ४९ ॥
तिये नावं अज्ञान । या बोला नाहिं आन ।
एवं साई दोषांचें चिन्ह । सांघितलें ॥ २५० ॥

इहिं साई दोषांगिं । हे आसुरी संपत्ति दाटुगी ।
जैसें थोर विष भूवंगीं । आंग सानें ॥ ५१ ॥
कां तीघां वन्हि पांती । पांतां धाकुटी चि मीति ।
परि विश्वाची ही आहुती । करुं न पुरे ॥ ५२ ॥
धात्रेया ही गेलेयां शरण । त्रिदोषिं न चुके मरण ।
तेया तिहींची हे दूण । लागली आहे ॥ ५३ ॥
जैं साहिं दोषिं संपूर्णी । जाली इहिं चि उभारणी ।
म्हणौनि आसुरी उणी । संपदा नोहे ॥ ५४ ॥
क्रूरग्रहांची जैसी । मांदी मिळे येकी राशी ।
कां येंति निंदका पासिं । अशेषें पापें ॥ ५५ ॥
मरुणारुवाचें आंग । पडिघांति आघवे रोग ।
कां कुमुहूर्त्तिं दुर्योग । एकवटति ॥ ५६ ॥
कां आयुष्य जांतिये वेले । सेलिए सातवेउली मिळे ।
तैसे साई दोष सगळे । जोडति तेथें ॥ ५७ ॥
आंतुडलेया चोरा । सीणला सुइजे पुरां ।
तैसें दोषिं इहिं नरां । कीजे तेयां ॥ ५८ ॥
जेया मोक्षमार्गा कडे । यावेया आबुरवा पडे ।
न निगे म्हणौनि बुडे । सवंसारिं जो ॥ ५९ ॥
अधमा योनिचा पाउटीं । उतरतु जी किरीटी ।
स्थावरां हिं तलवटीं । बैसणें घे ॥ २६० ॥
हें असो तेयाचां ठांइं । मिळौनि साई दोषिं इहीं ।
आसुरी संपत्ति पाहीं । वाटवीजे ॥ ६१ ॥

दैवी संपद्विमोक्षाय निबंधायासुरी मता ॥
मा शुचः संपदं दैवीमभिजातोऽसि पांडव ॥ ५ ॥

ऐसिया दोन्हीं । संपत्ती प्रसिद्धा जनिं ।
सांगितलिया चिन्हीं । वेगलालां ॥ ६२ ॥

यां दोहिं माजि पहिली । दैवी जे ह्मणितली ।
ते मोक्षसुखा पाहाली । उखा जाण ॥ ६३ ॥
एरि जे दुसरी । संपत्ति कां आसुरी ।
लोभमोहाची खरी । सांखळ जीवां ॥ ६४ ॥
परि हें आइकौनि झनें । कदरसी हो मनें ।
कायि रात्रि चांदिणें । धाकु धरिजे ॥ ६५ ॥
हे आसुरी संपत्ति तेया । बंधा लागि धनंजया ।
जो साहिं दोषां ययां । आश्रो होए ॥ ६६ ॥
तूं तवं पांडवा । सांघितलेयां दैवां ।
गुणाचा वोलावा । जन्मलासि ॥ ६७ ॥
ह्मणौनि पार्थां तुवां । दैवसंपत्तिस्वामियां ।
होउनि यावें उवाया । कैवल्याचा ॥ ६८ ॥

द्वौ भूतसर्गौ लोकेस्मिन् दैवआसुर एव च ॥
दैवो विस्तरशः प्रोक्त आसुरं पार्थ मे शृणु ॥ ६ ॥

आणि दैवां आसुरां । संपत्तिवंतां नरां ।
अनादिसिद्ध उजरा । राहाटिचा आहे ॥ ६९ ॥
जैसें रात्रिचां अवसरीं । व्योम व्यापिजे निशाचरीं ।
दिसां सुव्यापारीं । मनुष्यादिकिं ॥ २७० ॥
तैसिया आपुलिया राहाटी । वर्त्तति दोन्हीं सृष्टी ।
दैवी आणि किरीटी । आसुरी एथ ॥ ७१ ॥
तेवि चि विस्तारुनि दैवी । ज्ञानकथनादिप्रस्तावि ।
मागिलें ग्रंथें बरवी । सांघितली ॥ ७२ ॥
आतां आसुरी सृष्टी । तेथिची उपलउं गोठी ।
अवधानाची दीठी । दे पां नीकी ॥ ७३ ॥

प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च जना न विदुरासुरा ॥
न शौचं नापि चाचारो न सत्यं तेषु विद्यते ॥ ७ ॥

तरि वाद्यें विण नादु । दूजेन विण शब्दु ।
कां अपुष्प मकरंदु । न लभे जैसा ॥ ७४ ॥
तैसी प्रकृति हे आसुर । येकली नव्हे गोचर ।
जवं येकाधें शरीर । लाहे ना ॥ ७५ ॥
मग आविष्कारला लाकुडें । पावकु जैसा जोडे ।
तैसी प्राणिदेहीं सांपडे । आटोपली हे ॥ ७६ ॥
तेधवां वाढि जे उंसा । ते चि आंतुला रसा ।
देहाकारु होये तैसा । प्राणियांचा ॥ ७७ ॥
आतां तेयां चि प्राणियां । रूप करुं धनंजया ।
घडिलें जें जें आसुरिया । दोष रिद्धी ॥ ७८ ॥
तरि पुण्या लागि प्रवृत्ति । पापा लागि निवृत्ति ।
या जाणणेयांची राति । तेयाचां मनीं ॥ ७९ ॥
निगणेयां आणि प्रवेशा । चित्त नेंदितु आविंसा ।
कोशकारु जैसा । जाचिनला ॥ २८० ॥
कां दीधलें माघौतें येइल । किं न ये हें पुढिल ।
न पांतां दे भांडवल । मूर्खु चोरा ॥ ८१ ॥
तैसिया प्रवृत्तिनिवृत्ति दोन्हीं । नेणिजति आसुरीं जनीं ।
आणि शौच तें स्वप्नीं । नेदखति ते ॥ ८२ ॥
कालिमा सांडील कोलिसा । वर चोखि होईल वायसा ।
राक्षसु ही मांसा । विटों सके ॥ ८३ ॥
परि आसुरा प्राणियां । शूचि नाहिं धनंजया ।
पवित्रत्व जेवि भांडेया । मद्याचआ ॥ ८४ ॥
आणि वाढवितां विधिचीं आश । कां पाहांतां वडिलांची वास ।
आचरिजे हे भास । नेणति ते ॥ ८५ ॥
जैसें चरणें सेलियेचें । कां धावणें वारेयाचें ।
जलणें आगिचें । भले तेउतें ॥ ८६ ॥

तैसें पुढां सूनि शरीर । आचरति ते आसुर ।
सत्वेंसि कीर वैर । सदा चि तेयां ॥ ८७ ॥
नांगिया आपुलिया । विंचू करी गुतकुलिया ।
तरि साच बोलिया । बोलति ते ॥ ८८ ॥
अपानाचेनि तोंडें । जरि सुगंधा येणें घडे ।
तरि सत्य तेयां जोडे । आसुरांतें ॥ ८९ ॥

असत्यमप्रतिष्ठंते जगदाहुरनीश्वरम् ॥
अपरस्परसंभूतं किमन्यत्कामहैतुकम् ॥ ८ ॥

ऐसें ते न करितां कांहिं । आंगिं चि वोखटें पाहिं ।
आतां बोलती ते नवाई । सांविजैल ॥ २९० ॥
यन्हविं कन्हेयाचा खांदु चांग । मग येर काइ आंग ।
परिस जो प्रसंग । प्राप्ती कीं ॥ ९१ ॥
उधविचें तोंड । उगलीत धूमाचे उभड ।
हें जाणिजे तन्हीं उघड । सांघों ते बोल ॥ ९२ ॥
तरि विश्व हा अनादि ठावो । एथ नियंता ईश्वरु राउ ।
चाउडिये न्यायान्याउ । निवडी वेदु ॥ ९३ ॥
वेदें अन्यायीं पडे । तें निरयभोगें दंडे ।
सन्यायी तो सुरवाडे । स्वर्गीं जिये ॥ ९४ ॥
ऐसी विश्ववेवस्था । अनादि जे पार्था ।
ते ह्मणति तें वृथा । आघवें हें ॥ ९५ ॥
यज्ञमूढ मुसिले यागीं । देवपिंसे प्रतिमे लागि ।
नागविले भगवे योगी । समाधिभ्रमें ॥ ९६ ॥
एथ आपुलेनि बळें । भोगिजे जें वेगळें ।
हें वांचौनि नीकें आगळें । शून्य आहे ॥ ९७ ॥
ना असक्तपणें अंगिकें । वेगल वेंटाली न टके ।
ऐसा गादिजे दुःखें । तें चि पाप ॥ ९८ ॥

प्राण घेति संपन्नाचे । तें पाप जरि साचें ।
तरि सर्वस्व तेयाचें । हें पुण्यफल किं ॥ ९९ ॥
बली अबलातें खाये । हें चि बाधितें होये ।
तरि मासेया कां नोहे । निसंतान ॥ २०० ॥
कुलें शोधूनि दोन्हि । कुमारें चि सुलग्नीं ।
मेलविलीं प्रजासाधनीं । हेतु जरि ॥ १ ॥
तरि पशुपक्षादि जाती । तेयां मीति नाहिं संतती ।
तेयां कोणीं प्रतिपत्ती । विवाह केले ॥ २ ॥
चोरियेचें धन आलें । तें कोणासि विष जालें ।
वालभाचिये रती जालें । कोढी कोण ॥ ३ ॥
ह्मणौनि देवो गोसांविं । तो धर्माधर्म भोगवी ।
आणि परत्राचां गाविं । करि तो भोगी ॥ ४ ॥
तरि परत्र ना देवो । न दिसति ह्मणौनि वावो ।
आणि करितां निमे ठावो । मा भोगी कोणु ॥ ५ ॥
येथ उर्वसिया इंद्र सुखी । जैसा कां स्वर्गलोकीं ।
तैसा क्रिमि नरकीं । लोलतु श्लाघ्यें ॥ ६ ॥
ह्मणौनि नरकु स्वर्गु । नोहे पुण्यपापभागु ।
जें दों ठांइं भोगु । कामा चि तव ॥ ७ ॥
या कारणें कामें । स्त्रीपुरुषयुग्में ।
मिलति तेथ जन्मे । आघवें जग ॥ ८ ॥
आणि निजें अभिलाखें । स्वार्था लागलें हें पोखे ।
पाठिं परस्परद्वेषें । कामु चि नाशी ॥ ९ ॥
एवं कामु वांचूनि काहीं । जगा मूल चि आन नाहिं ।
ऐसें बोलति ते पाहीं । आसुर गा ॥ २१० ॥
आतां असो हें कीडाल । बोलिं न करुं पघल ।
सांघतां चि सपोल । होंतसे वाचा ॥ ११ ॥

आणि ईश्वराचिया खंती । नसुदिया करिति चांथी ।
हें इं नाहिं चित्तीं । हा चि निश्चयो ॥ १२ ॥
किंबहुना उघड । आंगीं भरूनि पाखांड ।
नास्तिपणाचें हाड । रोंविलें जीभे ॥ १३ ॥
तेधवां स्वर्गा लागि आदरु । कां नरकाचा अडदरु ।
ये वासनेचा अंकुरु । जळौनि गेला ॥ १४ ॥

एतां दृष्टिमवष्टभ्य नष्टात्मानोल्पबुद्धयः ॥
प्रभवंत्युग्रकर्माणः क्षयाय जगतोहिताः ॥ ९ ॥

मग केवळ ये खोडां । अमेध्योदकाचा बुडडा ।
विषइं चि सुहाडा । बुडाले गा ॥ १५ ॥
जैं आटावे जळचर । तैं डोहिं मिळति ढिवर ।
कां पडावें शरीर । तैं रोगां उदयो ॥ १६ ॥
उदैलें केतुचें जैसें । विश्वा अनिष्टा चि दोसें ।
ते जन्मति ते तैसे । लोकां आटु ॥ १७ ॥
विरूढलेयां अशुभ । फूटति ते चि कोंभ ।
पापाचे कीर्तिस्तंभ । चालते ते ॥ १८ ॥
आणि मागां पुढां जाळणें । वांचूनि आगि आन नेणे ।
तैसें विरुं चि करणें । आथि तेयां ॥ १९ ॥
परि तें चि गा करणें । आदरीति संभ्रमें जेणें ।
तो आइक पार्था ह्मणे । श्रीनिवासु ॥ ३२० ॥
तरि जाळ पाणियें न भरे । इंधनीं आगि न पुरे ।
तेया दुर्भर चि धूरे । मुख जालें ॥ २१ ॥

काममाश्रित्य दुष्पूरं दंभमानमदान्विताः ॥
मोहाद्गृहीत्वासद्ग्राहान्प्रवर्त्तंते शुचिव्रताः ॥ १० ॥

तैं या कामाचा उपलावा । जीवीं धरुनि पांडवा ।
दंभमानाचा मेळावा । मेळवीति ॥ २२ ॥

मातलेया कुंजरा । आगली जाली मदिरा ।
तैसा मदाचा तवं जरा । चढत आंगीं ॥ २३ ॥
आणि आग्रया तो चि ठाउ । वरि मौढ्य ऐसा साबाउ ।
मग काइ वानूं निर्वाहो । निश्चयाचा ॥ २४ ॥
जिहिं परोपतापु घडे । परावा जीउ रगडे ।
तिहिं कर्मिं होउनि गाढे । जन्मव्रती ॥ २५ ॥
आपुलें केलें फोकरिति । जगातें धिकरिति ।
दाहें दिशीं पसरिति । स्पृहाजाल ॥ २६ ॥
ऐसेनि गा आटोपें । थोरिये आणिति पापें ।
धर्मधेनु खुरपें । सूटलें जैसें ॥ २७ ॥

चिंतामपरिमेयां च प्रलयांतामुपाश्रिताः ॥
कामोपभोगपरमा एतावदिति निश्चिताः ॥ ११ ॥

इया एकी आइती । तेयाचिया कर्मप्रवृत्ती ।
आणि जीणेयां परौती । वाहाति चिंता ॥ २८ ॥
पाताल होंनि निम्न । जिये उंचिये सानें गगन ।
जें पाहांतां त्रिभुवन । अणु हीं नोहे ॥ २९ ॥
ते योगपटाची मवणी । जीविं अनियम चिंतवणी ।
जें सांडूं नेणे मरणीं । वल्लभा जैसी ॥ ३३० ॥
तैसी चिंता अपार । वाढवीति निरंतर ।
दीठि सूनि असार । विषयादिक ॥ ३१ ॥
स्त्रिया गाइलें आइकावें । स्त्रीरूप डोलां देखावें ।
सर्वइंद्रियें हिं आश्लेषावें । स्त्रियातें चि ॥ ३२ ॥
कुरवंडी कीजे अमृतें । ऐसें सुख स्त्रिये परौतें ।
नाहिं चि ह्मणौनि चित्तें । निश्चित जालें ॥ ३३ ॥
मग तेया चि स्त्रीभोगा । लागि पातालस्वर्गां ।
धावंति दिग्विभागा । परौतें हीं ॥ ३४ ॥

आशापाशशतैर्बद्धाः कामक्रोधपरायणाः ॥
ईहंते कामभोगार्थमन्यायेनार्थसंचयान् ॥ १२ ॥

एकु कवलु बहुतीं मासां । तोडुनु नेयिजे जैसा ।
तैसें चि कीजे विषयाशा । तेयासि चि गा ॥ ३५ ॥
वांछित तवं न पवति । मा रोकडी चि आशसंतति ।
वाढौ वाढों होंति । कोशकीट ॥ ३६ ॥
आणि पसरला अभिलाखु । अपूर्ण तो चि होये द्वेखु ।
एवं कामक्रोधांचा अधिकु । पुरुषार्थु नाहीं ॥ ३७ ॥
दिहा खोलणें रात्रीं जागोवा । ठाणांतरिया जैसा पांडवा ।
अहोरात्रिं विसांवां । भेटे चि ना ॥ ३८ ॥
तैसें उंचौनि लोटिलें कामें । नेहटित क्रोधाचिये ढ्रमे ।
तेथ रागद्वेष प्रेमें । न माति केहीं ॥ ३९ ॥
तेवि चि जीविचेया हांवां । विषयवासनांचा मेळावा ।
केला परि तो भोगावा । अर्थें किं ना ॥ ३४० ॥
ह्मणौनि भोगावेया जोगा । पूर्त्ता अर्थु पैं गा ।
आणावेया जगा । झोंबति सैरा ॥ ४१ ॥
एकांतें सावधां मारीति । एकांचीं सर्वस्वें हरीति ।
एकां लागि उभारिति । अपाययंत्रें ॥ ४२ ॥
पाशिकें पोतीं वागुरा । सूणे ससाणे काठी सोंचारा ।
घेउनि निगति डोंगरा । पारधी जैसे ॥ ४३ ॥
तें पोसावेया हें पोट । मारुनि प्राणियांचे संघाट ।
आणिति ऐसें निकृष्ट । तें हिं करिति ॥ ४४ ॥
परप्राणघातें । मेळवीति वित्तें ।
मिळलेयां चित्तें । तोखणें कैसें ॥ ४५ ॥

इदमद्य मया लब्धमिमं प्राप्स्ये मनोरथम् ॥
इदमस्तीदमपि मे भविष्यति पुनर्धनं ॥ १३ ॥

ह्मणे आजि मियां । संपत्ति बहुतां एकाचिया ।
आपुलिया होंतिया केलिया । धन्यु ना मीं ॥ ४६ ॥
ऐसा श्लाघों जवं जाये । तवं मन आणिका हिं वाहे ।
सवें चि ह्मणे पाहे । बहू चि आणूं ॥ ४७ ॥
हें जेतुलें असे जोडलें । तेयाचेनि भांडवलें ।
लाभा घेईन उरलें । चराचर ॥ ४८ ॥
ऐसेनि धनें विश्वाचेयां । मीं चि होईन स्वामियां ।
मग दीठि पडे तेयां । उरों नेंदी ॥ ४९ ॥

असौ मया हतः शत्रुर्हनिष्ये चापरानपि ।
ईश्वरोऽहमहं भोगी सिद्धोऽहम् बलवान्सुखी ॥ १४ ॥

हे मारिले ते थोडे । आणिक ही साधीन गाढे ।
मग नांदैन पवाडें । एकला चि ॥ ३५० ॥
माझीं होंति कामारीं । तियें वांचौनि येरें मारीं ।
किंबहुना चराचरीं । ईश्वरु मीं ॥ ५१ ॥
मीं भोगभूमीचा राउ । आजि सर्व सुखांसि ठाउ ।
ह्मणौनि इंद्र वावो । मातें पाउनि ॥ ५२ ॥
मीं मनें वाचा देहें । करि तें कें नोहे ।
मज वांचूनि आहे । आनु आज्ञासिद्धु ॥ ५३ ॥
तवं चि बलिया काळु । न दिसें जवं मीं अतुळु ।
सुखाचा किर निखळु । राशी चि मीं ॥ ५४ ॥

आढ्योऽभिजनवानस्मि कोऽन्योऽस्ति सदृशो मया ॥
यक्ष्ये दास्यामि मोदिष्य इत्यज्ञानविमोहिताः ॥ १५ ॥

कुबेरु आथिला होए । परि तो नेणे चि माझी सोये ।
संपत्ति मासीं नोहे । श्रीनिवासु ॥ ५५ ॥
माझेया कुळाचा उजाळु । कां ज्ञातिगोत्राचा मेळु ।
पाहांतां ब्रह्मा हिं अळु । उणा चि दीसे ॥ ५६ ॥

ह्मणौनि मिरवति नावें । नाहिं मजसिं सरि पावे ।
वायां ईश्वरादिकें सावें । तैसें कोण्हीं ॥ ५७ ॥
आतां लोपला अभिचारु । तेया करीन जीर्णोद्धारु ।
प्रतिष्ठीन मरमारु । याग वरि ॥ ५८ ॥
मातें गांती वानिती । नाचें नटें रिझविती ।
तेयां देईन मागती । ते ते वस्तु ॥ ५९ ॥
माजिरां अन्नपाणीं । प्रमदाचां आलिंगनीं ।
होईन मीं त्रिभुवनीं । आनंदकरु ॥ ३६० ॥
कायि बहू सांघों ऐसे । ते आसुर प्रकृतिपींसे ।
तुरंबित असौसें । गगनौलेयां ॥ ६१ ॥

अनेकचित्तविभ्रांता मोहजालसमावृताः ॥
प्रसक्ताः कामभोगेषु पतंति नरकेशुचौ ॥ १६ ॥

अज्ञानें आंतलें धूलि । ह्मणौनि आशा वाढुंटली ।
भवंडित अंतराळीं । मनोरथाचां ॥ ६२ ॥
जराचेनि आटोपें । रोगी भलेतैसें जल्पे ।
चंवलित संकल्पें । जाण तैसें ॥ ६३ ॥
अनिम आखाडमेघ । कां समुद्रोर्मि अभंग ।
तैसे कामीति अनेग । अखंड हे ॥ ६४ ॥
मग पैं कामना तिया । जिव्रीं जाले वेलरिया ।
वोरपिलीं कांटिया । कमलें जैसीं ॥ ६५ ॥
कां पाखाणाचां माथां । हांडी फूटली पार्था ।
जीविं तैसे सर्वथा । कूट जाले ॥ ६६ ॥
तेव्हां चडतिये रयणीं । तमाची होये पुरवणी ।
तैसा मोहो अंतष्करणीं । वाढों लागे ॥ ६७ ॥
आणि वाढे जवं मोहो । तवं तवं विषइं रोहो ।
विषय तेथ ठावो । पातकांसि ॥ ६८ ॥

पापें आपुलेन थावें । करिति जन्ममेळावे ।
तवं जितां चि आघवे । यंति नरका ॥ ६९ ॥
म्हणौनि गा सुमती । हे कुमनोरथ पाळिति ।
ते आसुर जांति । तेया ठाया ॥ ३७० ॥
जेथ असीपत्र तरुवर । खदिरांगाराचे डोंगर ।
तातलां तेलीं सागर । उततातिं ॥ ७१ ॥
जेथ यातनेची श्रेणी । ये तरि जांत वैतरणी ।
पडति तिये दारुणीं । नरकलोकीं ॥ ७२ ॥
ऐसे नरकाचिये सेले । भागीन जे जन्मले ।
ते ही देखों भूलले । जैत यागीं ॥ ७३ ॥

आत्मसंभाविता स्तब्धा धनमानमदान्विताः ॥
यजंते नाम यज्ञैस्ते दंभेनाविधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥

यन्हविं यागादिकीं क्रिया । आहाण ते चि धनंजया ।
परि विपळांति आचरौनियां । नाटकी जैसे ॥ ७४ ॥
वाळभाचिया उजरिया । आपणेयां प्रति कुस्त्रिया ।
जोडूनि तोखविति जैसिया । ऐहेवपणे ॥ ७५ ॥
तैसे आपणेयां आपण । मानितां महंतपण ।
फुगे असाधारण । गर्वे तेणें ॥ ७६ ॥
मग लवों नेणति कैसे । आटिवं लोहखांब जैसे ।
कां उधवली आकाशें । शिळाराशि ॥ ७७ ॥
तैसें आपुलिये बरवे । आपण चि रिझति जीवें ।
तृणाहूनि आघवें । मानिति नीच ॥ ७८ ॥
वरि धनाचिया मदिरा । माजौनि धनुर्द्धरा ।
कृत्याकृत्यविसरा । सवते केले ॥ ७९ ॥
जें आंगिं आइति ऐसी । तेथ यज्ञाची गोठि कायिसी ।
तन्हीं काइ काइ पीसीं । न करिति गा ॥ ३८० ॥

ह्मणौनि कोण्हें येकें वेळें । मौढ्यमदाचेनि बळें ।
यागाचें हिं टवाळें । आदरीति ॥ ८१ ॥
ना कुंडें मंडप वेदी । कां उचितसाधनसमृद्धी ।
आणि तेयांसी चि तवं विधि । दंद चि किर ॥ ८२ ॥
देवांब्राह्मणाचेनि नावें । तेउते वारेन हीं नोहावे ।
ऐसें तेथ देयावें । लागैल कवणां ॥ ८३ ॥
पैं वांसुरुवांचा भोकसा । गायी पुढां ठेउनि जैसा ।
उगाणा घेंति क्षीररसा । बुद्धिमंत ॥ ८४ ॥
तैसें यागाचेनि नावें । जगा वाउनि हांत्रे ।
नागवीति आघवें । ऐहेरा वान्हीं ॥ ८५ ॥
ऐसा काहिं आपुलिया । होमीति जे उजरिया ।
तेणें कामिति प्राणियां । सर्वनाशु ॥ ८६ ॥

अहंकारं बलं दर्पं कामं क्रोधं च संश्रिताः ॥
मामात्म परदेहेषु प्रद्विषंतोभ्यसूयकाः ॥ १८ ॥

मग पुढां भेरी निसाण । लाउनि तैं दीक्षितपण ।
जगीं फोकरीति आण । वायों वायों ॥ ८७ ॥
तेधवां महत्वें तेणें अधमां । तेयां सगरवां हिं चढे महिमा ।
जैसे लेवे दीधले तमा । काजळाचे ॥ ८८ ॥
तैसे मौढ्य घणावे । अहंकारु दुणावे ।
औद्धत्वें उंचावे । अहंभाऊ ॥ ८९ ॥
मग दुजेयाची भाक । नुरावेया निःशेष ।
बळियेपणें आणिक । होये बळ ॥ ३९० ॥
ऐसा अहंकारा बळा । जाळेयां एकवळा ।
दर्पसागरु वेळा । सांडुनि उते ॥ ९१ ॥
मग बोसंडलेनि दर्पे । कामां हिं पीत्त कुरुपे ।
तेया धगी सैघ पळिपे । क्रोधाग्निची ॥ ९२ ॥

तेथ उन्हाला आगि पुरा । तेलातूपाचेया घठारा ।
लागला आणि वारा । सूटला जैसा ॥ ९३ ॥
तैसा अहंकारु आलाबला । दर्पु कामक्रोधीं रूढला ।
एयां दोहींचा मेला । जेयाचां ठांइं ॥ ९४ ॥
तो आपुलिया स्वेछा । मग कोणी कोणीं ठांइं हिंसा ।
यां प्राणियांतें वीरेषा । न सधीति गा ॥ ९५ ॥
पहिलें तवं धनुर्द्धरा । आपुलिया मांसा रुधिरा ।
वेचु करिति अभिचारा । लागौनियां ॥ ९६ ॥
तेथ जालितु तियें देहें । तेयां माझि मीं आहें ।
तेया आत्मेयां मज घाए । वाजति ते ॥ ९७ ॥
आणि अभिचारिकिं तिहीं । उपद्रवीति जेतुलें काहीं ।
चैतन्य मीं चि पाहिं । सीणु पावें ॥ ९८ ॥
ऐसें अभिचारा वेगलें । विपायें जें अवगले ।
ते टाकीति एटालें । पैशून्याचिं ॥ ९९ ॥
सतिया संतपुरुष । दानशील याज्ञिक ।
तपस्वी अलौलिक । सन्यासी जे ॥ ४०० ॥
कां भक्त हान महात्म्ये । तियें माझीं निजधामें ।
निर्वाललीं होमें धर्में । श्रौतादिकीं ॥ १ ॥
तेया द्वेषाचेनि कालकूटें । बासटूनि तीखटें ।
कुबोलाचिं सदटें । सिंथिति कांडें ॥ २ ॥

तानहं द्विषतः क्रूरान्संसारेषु नराधमान् ॥
क्षिपाम्यजस्रमशुभानासुरीष्वेवयोनिषु ॥ १९ ॥

ऐसें आघवेया चि परीं । प्रवर्त्तले माझां वैरीं ।
तेयां पापियां मीं करी । तें आइक पां ॥ ३ ॥
तरि मनुष्यदेहाचा तागा । घेउनि रुसति जगा ।
ते पदवी हिरौनि पैं गा । ऐसे ठेवीं ॥ ४ ॥

क्लेशगाविंचां उकरडां । भवपुरिचां पाणवाडां ।
ते तमोयोनि तेयां कुडां । वृत्ति मीं दें ॥ ५ ॥
मग आहाराचेनि नावें । तृण हीं जेथ नुगवे ।
ते व्याघ्र वृक अडवे । तैसियां करिं ॥ ६ ॥
तेथ क्षुधादुःखें बहुतें । तोडुनि खांतां आपणपेयांतें ।
मरों मरों माघौते । होंते चि असति ॥ ७ ॥
कां आपुलां गरलज्वाळीं । जाळीं तेयां आंगाचि पेंदळीं ।
ते सर्प चि करीं बिळीं । निरुंधलां ॥ ८ ॥
परि घेउनि श्वासु घापे । येतुलेन हिं मापें ।
विसांवां तेयां लिपे । अर्जुना गा ॥ ९ ॥
ऐसेनि कल्पांचिया कोडी । गणितां हीं संख्या थोडी ।
तेतुळा वेळु न कढीं । क्लेशौनि तेयां ॥ ४१० ॥
तऱ्हीं तेयां जेथ जाणें । तेथिचें हें पहिलें पेणें ।
ते पाहुनु यें दारुणें । नव्हंति दुःखें ॥ ११ ॥

आसुरीं योनिमापन्ना मूढा जन्मनि जन्मनि ॥
मामप्राप्यैव कौंतेय ततो यांत्यधमां गतिम् ॥ २० ॥

हा ठाउ॰ वेऱ्हीं घरीं । संपत्ति ते आसुरी ।
अधोगति अवधारिं । जोडिली तिहीं ॥ १२ ॥
पाठिं व्याघ्रादि तामसा । योनि तो अलुमालु ऐसा ।
देहाधाराचा उसासा । आथि जो हा ॥ १३ ॥
तो ही मीं वोलावा हिरें । मग तम चि होंति यकसरें ।
तेथ गेलें आंधारें । काळवंडिजे ॥ १४ ॥
जेयाचिया चिळसी । नरक घेंति विवसी ।
सीणु जाये मूर्सीं । साणे जेणें ॥ १५ ॥
मळु जेणें मैले । तापु जेणें पोले ।
जेयाचेनि नावें सले । महाभय ॥ १६ ॥

ऐसे विश्वाचेया खटेया । अधम जे धनंजया ।
ते ते होंति भोगावेया । तामसा योनी ॥ १७ ॥
आहा सांघतां वाचा रडे । आठवितां मन खिरडे ।
कट रे मूर्खि केवडें । जोडिलें होणें ॥ १८ ॥
काइसेया ते आसुर । संपत्ति जोडावी वाउर ।
जिया दीधलें थोर । पतन ऐसें ॥ १९ ॥
ह्मणौनि तुवां धनुर्द्धरा । न व्हावें गा तिया मोहरा ।
जेउता वासु असुरा । संपत्तिवंतां ॥ ४२० ॥

त्रिविधं नरकस्येदं द्वारं नाशनमात्मनः ॥
कामः क्रोधस्तथा लोभस्तस्मादेतत्त्रयं त्यजेत् ॥:२१ ॥

आणि दंभादि दोष साई । हे संपूर्ण जेयाचां ठांइं ।
ते त्यजावें हें चि काई । ह्मणों किर ॥ २१ ॥
परि काम क्रोध लोभ । येयां तिहींचें बिंब ।
थांवे तेथ अशुभ । प्रकाशलें जाण ॥ २२ ॥
सर्वदुःखा आपुलेया । दर्शन धनंजया ।
पाढाउ भलेया । दिधलें आथि ॥ २३ ॥
कां पापिया नरकभोगीं । सुवावेया लागि जगीं ।
पातकांची दाटुगी । सभा चि हे ॥ २४ ॥
ते रौरव गा तवं वेरि । आइकिजति गा अपटांतरीं ।
जवं तीन्हीं अंतरीं । उठीति नां हे ॥ २५ ॥
अपायें येणें आसलग । यातना इहिं सवंर्ध ।
हाणि हाणि नोहे तीघ । हे चि हाणी ॥ २६ ॥
काइ बहू बोलों सूभटा । सांधितलेयां निकृष्टां ।
नरकाचा दारवठा । त्रिसांकु हा ॥ २७ ॥
ययां कामक्रोधां लोभां । माजि जीवें जो होये उभा ।
तो निरयपुरिची सभा । पातला जाण ॥ २८ ॥

ह्मणौनि पुढुतीं किरीटी । हे कामादिदोषत्रिपुटी ।
त्यजावी गा वोखटी । आघवां विखीं ॥ २९ ॥

एतैर्विमुक्तः कौंतेय तमोद्वारैस्त्रिभिर्नरः ॥
आचरत्यात्मनः श्रेयस्ततो याति परां गतिम् ॥ २२ ॥

धर्मादिक चहुं आंतु । पुरुषार्थीची तैं चि मातु ।
करावी जैं सांघातु । सांडील हा ॥ ४३० ॥
हे तीन्ही जिवीं जागती । आणि निकेयाचि प्राप्ति ।
हे माझे कान नाइकती । देवो ह्मणे ॥ ३१ ॥
जें आपणपें पढियें । आत्मनाशा जो भिये ।
ते तेणें न धरावी सोये । निश्चयेंसीं ॥ ३२ ॥
पोटीं बांधौनि पाखाण । समुद्रिं बाहिं आंगवण ।
कां जियावेया जेवण । काळकूटाचें ॥ ३३ ॥
इहीं कामक्रोधलोभेंसीं । कार्यें सिद्धति तैसीं ।
ह्मणौनि ठावो चि पूसीं । येयांचा गा ॥ ३४ ॥
जैं काहीं अवचटें । हे तिकडी सांखळ फीटे ।
तैं सुखें आपुलिये वाटे । चालों लाभे ॥ ३५ ॥
त्रिदोषीं सांडिलें शरीर । त्रिकुटी फीटलेयां नगर ।
त्रिदाघ निमालेयां अंतर । जैसें होए ॥ ३६ ॥
तैसा कामादिकिं तिघीं । सांडिला सुखा पावे जगीं ।
संगु लाहे मोक्षमार्गीं । सज्जनाचां ॥ ३७ ॥
मग सत्संगें प्रबळें । सत्शास्त्राचेनि बळें ।
जन्ममृत्युचिं निमाळें । निस्तरे रानें ॥ ३८ ॥
तेव्हां आत्मानंदें आघवे । जे सदा वसतें बरवें ।
तें तैसें चि पाटण पावे । गुरुकृपेचें ॥ ३९ ॥
तेथ प्रियाची पैली सीमा । ते भेटे माउली आत्मा ।
तिये क्षेवीं आटे डिंडिमा । संसारिक हे ॥ ४४० ॥

जो कामक्रोधलोभां । झाडि करुनि ठाके उभा ।
तो एव्हडेया येया लाभा । गोसांवि होए ॥ ४१ ॥

यः शास्त्रविधिमुत्सृज्य वर्तते कामकारतः ॥
न स सिद्धिमवाप्नोति न सुखं न परां गतिम् ॥ २३ ॥

ना हें नावडौनि काहीं । कामादिकाचां ठांइं ।
दाटिलें जेणें डोई । आत्मचोरें ॥ ४२ ॥
जो जगीं समान सकृपु । हिताहितु दाविता दीपु ।
तो अमान्यु केला बापु । वेदु जेणें ॥ ४३ ॥
न धरी चि विधिची भीड । न करि चि आपुली चाड ।
वाढवीतु गेला कोड । इंद्रियांचें ॥ ४४ ॥
कामक्रोधलोभाची कास । न सोडी चि पालिली भास ।
स्वैराचाराचें असोस । रान रिगाला ॥ ४५ ॥
संसारबंधु जाये । हें किर तेयाचें कें आहे ।
परि तो इहिकीं न लाहे । विषय भोगूं ॥ ४६ ॥
ते सूटिकेचिया वाहाणी । मग पियों न लाहे पाणी ।
स्वप्नीं हीं ते काहाणीं । दूरी चि तेया ॥ ४७ ॥
तरि मांसा लागि भूलला । ब्राह्मणु पाणवाडां रिगाला ।
किं तेव्हां चि तेथ लागला । आगि जैसा ॥ ४८ ॥
तैसें विषयांचेनि कोडें । जेणें परत्रा केलें उबडें ।
तवं तो चि आनी कडे । मरणें नेला ॥ ४९ ॥
एवं परत्र ना स्वर्गु । इहिक ना विषयभोगु ।
तेथ केउता प्रसंगु । मोक्षाचा तो ॥ ४५० ॥
म्हणौनि कामाचेनि बळें । विषयो चरों पाहे ढाळें ।
तेया विषयो ना स्वर्गु मिळे । ना उद्धरे तो ॥ ५१ ॥

तस्मात् शास्त्रं प्रमाणं ते कार्याकार्यव्यवस्थितौ ॥
ज्ञात्वा शास्त्रं विधानोक्तं कर्म कर्तुमिहार्हसि ॥ २४ ॥

या कारणें पैं बापा । जेया आपुली आथि कृपा ।
तेणें वेदांचेया निरोपा । आन न कीजे ॥ ५२ ॥
पतिचेया व्रता । अनुसरे पतिव्रता ।
अनायासें आत्महिता । भेटे जेवि ॥ ५३ ॥
नातरि श्रीगुरुवचना । दीठि देंतु जतना ।
शिष्यु आत्मभवना । माझि पैसे ॥ ५४ ॥
हें असो आपुला ठेवा । जरि हाता आथि यावा ।
तरि आदरें जेवि दीवा । पुढां कीजे ॥ ५५ ॥
तैसा अशेषां पुरुषार्थां । जो गोसांवि हों ह्मणे पार्था ।
तेणें श्रुती स्मृती माथा । वैसों घापे ॥ ५६ ॥
शास्त्र ह्मणैल सांडावें । तें राज्य ही तृण मानावें ।
जें घेववि तें न मनावें । विष ही वीरुं ॥ ५७ ॥
ऐसी वेदैक निष्ठा । जालेयां सूभटा ।
तरि कें आहे अनिष्टां । भेटणें गा ॥ ५८ ॥
पैं अहिता पासौनि काढिती । हित देउनि वाढविती ।
नाहिं श्रुती परौती । माउली जगीं ॥ ५९ ॥
ह्मणौनि ब्रह्मेंसिं मेळवी । तवं हे कोण्हीं न संडावी ।
अगा तुह्मां ऐसां भजावीं । विशेषेंसीं ॥ ४६० ॥
जें आजि तूं अर्जुना एथें । करावेया शास्त्रें सार्थें ।
जन्मलासि बलार्थें । धर्माचेनि ॥ ६१ ॥
आणि धर्मा अनुज हि ऐसें । हें बोधें चि आलें पैसें ।
ह्मणौनि अनारिसें । करुं न ये ॥ ६२ ॥
कार्याकार्यविवेकीं । शास्त्रें चि करावी पारखी ।
अकृत्यत्व तें कुडें लोकीं । वाळावें गा ॥ ६३ ॥
मग कृत्यपणें खरें निगे । ते तुवां आपुलेनि आंगें ।
आचरौनि आदरें चांगें । सारावें चि ॥ ६४ ॥

जे विश्वप्रमाणिची मुदी । आजि तूझां हातीं सुबुद्धी ।
लोकसंग्रहाची त्रिशुद्धी । योग्यु होंसी ॥ ६५ ॥
एवं आसुरवर्गु आघवा । सांघौनि तेथिचा निगावां ।
तो ही देवें पांडवा । निरोपिला ॥ ६६ ॥
या वरि तो पांडुचा । कुमरु भाऊ जीवाचा ।
पूसैल तें चैतन्याचां । कानीं आइकां ॥ ६७ ॥
संजयें व्यासाचेया निरोपा । तो वेलु फेडिला तेया नृपा ।
तैसा मी हीं निवृत्तिकृपा । सांघैन तुझां ॥ ६८ ॥
तुह्मीं संत माझिया कडा । दीठिचा कराल बहु वाडा ।
तरि तुह्मां मानें येवढा । होईन मीं ॥ ६९ ॥
ह्मणौनि निज अवधान । मज उलगे पसायदान ।
दीजो जी क्षमीं होईन । ज्ञानदेउ ह्मणे ॥ ४७० ॥

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे दैवासुरविभागयोगो
नाम षोडशाध्यायः ।

श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ छ ॥

ज्ञानेश्वरी

अध्याय सतरावा

श्रीगणनाथायनमः ॥

विश्वविकासिनी मुद्रा । जेया सांडे तूझी निद्रा ।
तेया नमो जी गणेंद्रा । गुरु तुज ॥ १ ॥
त्रिगुणत्रिपुरीं वेढिला । जीवत्वदुर्गे अडिला ।
तो आत्माशंभु सोडिला । तूझिया स्मृती ॥ २ ॥
ह्मणौनि शिवेंसि कांटाला । गुरुत्वें तूं चि आगला ।
तऱ्हीं हद्ध मायाजाला । माजि तारिता ॥ ३ ॥
जे तूझां विषीं मूढ़ । तेयां लागि तुं वक्रतुंडु ।
ज्ञानियां तरि अखंडु । उजु चि असिसि ॥ ४ ॥
दैविकी दीठि पांतां सानीं । तऱ्हीं निमिलोन्मीलनीं ।
जगा आदि प्रलयो दोन्हीं । लीला चि करिसी ॥ ५ ॥
प्रवृत्तिकरणाचां चाली । उठिलीं मदाचां गंधानीलीं ।
पूजिजासि नीलोत्पलीं । जीवभृंगाचां ॥ ६ ॥
पाठिं निवृत्तिकर्णतालें । अहलि तें पूजा विघुले ।
तेव्हेलें मिरविसि मोकलें । आंगाचें लेणें ॥ ७ ॥
वामांगिचा लास्यविलासु । जो हा जगद्रूपु आभासु ।
तो तांडवमीषें कळासु । दावीसी तूं ॥ ८ ॥

हें असो विस्मो दातारा । तूं होंसि जेयांचा सोयरा ।
सोइरिकेचिया वेव्हारा । मूंके चि तो ॥ ९ ॥
फेडितां बंधनाचा ठाउ । तूं जगद्बंधु ऐसा आहो ।
धरूं वोलगे उवाउ । तूझां चि आंगीं ॥ १० ॥
दूजेयाचेनि नावें तेया । देह ही नूरे चि राया ।
जाणों आपणपेयां । केलासि दूजा ॥ ११ ॥
तूतें करुनि पुढें । जे उपायें घेति दवडे ।
तेयां ठाकसि बहुवें पाडें । मागां चि तूं ॥ १२ ॥
जो ध्यानें सुये मानसीं । तेया लागि तूं नाहिं देशीं ।
ध्यानें चि सरे तेणेंसीं । वालभ तुज ॥ १३ ॥
तूतें सावध चि जो नेणे । तो नांदे सर्वज्ञपणें ।
वेदां हिं येवढें बोलणें । नेघसि कानीं ॥ १४ ॥
मौन गा तूझें राशिनावं । आतां स्तोत्रिं कें भांजे हावं ।
दीससि तेतुली माव । भजों काथि ॥ १५ ॥
दैविकें सेवक हों पाहों । तरि भेदितां द्रोहो लाहों ।
ह्मणौनि आतां काहिं चि नोहों । तुज लागि जी ॥ १६ ॥
जैं सर्वथा सर्व ही नोहिजे । तैं अद्वया तूतें लागिजे ।
हें जाणें मीं वर्म तूझें । आराध्यलिंगा ॥ १७ ॥
तरि नूरौनि वेगलेपण । रसिं भजिनलें लवण ।
तैसे नमन माझें जाण । बहू काथि बोलों ॥ १८ ॥
आतां रीता समुद्रीं रिगे । तो उचंबलतु कुंभु निगे ।
कां दसी दीपा संगें । दीपू चि होए ॥ १९ ॥
तैसा तूझेया परिणती । मीं पूर्णु जालां श्रीनिवृत्ती ।
आतां आणीन व्यक्ती । गीतार्थु तो ॥ २० ॥
तरि षोडशाध्याइं शेखीं । तिये समाप्तिचां श्लोकीं ।
जो ऐसा निर्णयो निष्टकीं । केला देवें ॥ २१ ॥

जें कृत्याकृत्यव्यवस्था । अनुष्ठावेया पार्था ।
शास्त्र चि एक सर्वथा । प्रमाण तुज ॥ २२ ॥
तेथ अर्जुनु ह्मणे मानसें । हें ऐसें कैसें ।
जें शास्त्रें विण नसे । सूटिका मां ॥ २३ ॥
तरि तक्षकाची फडे । टाकूनि कैं तें माणिक काढे ।
कैं नाकिचा केंसु जोडे । सिंहाचिये ॥ २४ ॥
मग तेणें तो वोविजे । तरी चि लेणें पाविजे ।
यऱ्हविं काइ असिजे । रिक्तकंठां ॥ २५ ॥
तैसि या शास्त्रां मोकली । इया कैं वेंटाळी ।
जे येकवाक्यतेचां फळीं । पैसिजे कैं ॥ २६ ॥
जालेयां हिं येकवाक्यता । कां लाभे वेलु अनुष्ठितां ।
कैंचा पैसार जीविता । एतुलालेया ॥ २७ ॥
आणि शास्त्रें अर्थे देशें कालें । इंहिं चौंहिं एक जें फळे ।
तें वावो किं कामिलें । आघवें चि ॥ २८ ॥
ह्मणौनि शास्त्राचें घडतें । नोहे प्रकारें बहुतें ।
तरि मूर्खां मुमुक्षां एथें । काइ गति ॥ २९ ॥
हा पूसावेया अभिप्राउ । अर्जुनु करील प्रस्ताउ ।
तो सतरावेया ठाउ । अध्याया येथ ॥ ३० ॥

अर्जुनु उवाच ॥

ये शास्त्रविधिमुत्सृज्य यजंते श्रद्धयान्विताः ॥
तेषां निष्ठा तु का कृष्ण सत्वमाहो रजस्तमः ॥ १ ॥

तरि सर्वविषयिं वितृष्णु । जो सकलकालिं सतृष्णु ।
कृष्णा हिं नवल कृष्णु । अर्जुनत्वें जो ॥ ३१ ॥
शौर्यें जो डिला आधारु । जो सोमवंसिचा शृंगारु ।
सुखादिउपचारु । जेयाची क्रीडा ॥ ३२ ॥

जो प्रशेसि प्रियोत्तमु । विद्यांचा विश्रामु ।
सहचरु मनोधर्मु । देवांचा जो ॥ ३३ ॥
तो ह्मणे गा तमालश्यामा । इंद्रियां फावलेयां ब्रह्मा ।
तूझा बोलु येकु आह्मां । साकांक्षु पैं जी ॥ ३४ ॥
जे शास्त्रें वांचौनि आणिकें । प्राणियां स्वमोक्षु न देखे ।
ऐसें जें कैपक्षें । बोलिलें देवें ॥ ३५ ॥
तरि न मिळे चि तो देशु । नोहे चि काळा अवकाशु ।
जो करवि शास्त्राभ्यासु । तो ही दूरि ॥ ३६ ॥
अभ्यासीं विरजिया । होंति जिया सामग्रिया ।
तेया ही नाहिं आपैतिया । तेणें वेळें ॥ ३७ ॥
उजू नोहे चि प्राचीन । नेंदी चि प्रज्ञा संवाहन ।
ऐसें ठेलें आपादान । शास्त्रांचें जेया ॥ ३८ ॥
किंबहुना शास्त्रविखिं । एकि ही न लाहांती चि नाखी ।
ह्मणौनि उखीविखी । सांडिली जिहिं ॥ ३९ ॥
परि निर्द्धारुनि शास्त्रें । अर्थानुष्ठानें पवित्रें ।
नांदताति परत्रें । आचारें जे ॥ ४० ॥
तेयां ऐसें आह्मिं होआवें । ऐसी चाड बांधौनि जीवें ।
घेंति तेयाचे मागावे । आचरावेया ॥ ४१ ॥
धडेयांचेयां आखरा । तळिं बाळ लिहे दातारा ।
कां पुढां सूनि काठिकारा । अक्षमु चाले ॥ ४२ ॥
तैसें सर्वशास्त्रनिपुण । तेयांचें जें आचरण ।
तें चि करीति प्रमाण । आपुलिये श्रद्धे ॥ ४३ ॥
मग शिवादिकें पूजनें । भूम्यादिकें महादानें ।
अग्निहोत्रादि यजनें । करीति जे श्रद्धा ॥ ४४ ॥
तरि तिया सत्वरजतमां । माजि कोणि पुरुषोत्तमा ।
गति होये ते आह्मां । सांघिजो जी ॥ ४५ ॥

श्रीभगवानुवाच ॥

त्रिविधा भवति श्रद्धा देहिनां सा स्वभावजा ॥
सात्विकी राजसी चैव तामसी चेति तां शृणु ॥ २ ॥

जो निगमपद्माचें पराग । जो वैकुंठपीठिचें लिंग ।
जिये जेयाचिया जग । अंगछाया ॥ ४६ ॥
काळु सवियां चि वाडु । लोकोत्तरु प्रौढु ।
अद्वितीयु गूढु । आनंदघनु ॥ ४७ ॥
इयें श्लाघ्यजती जेणें बीकें । जेयाचेनि आकाशअंग असिकें
तो श्रीकृष्णु स्वमुखें । बोलतुसे ॥ ४८ ॥
ह्मणे पार्था तूझा अतिसो । घेइं गा आह्मिं जाणतसों ।
शास्त्रअभ्यासाचा आडसो । मानितोसि किं ॥ ४९ ॥
नसुदिया चि श्रद्धा । झोंबों पाहांसि परमपदा ।
तरि तैसें हें प्रबुद्धा । सोहपें नोहे ॥ ५० ॥
श्रद्धा ह्मणितलेया चि साठीं । पातिजों न ये किरीटी ।
कायि द्विजु अंत्यजुघृष्टी । अंत्यजु नोहे ॥ ५१ ॥
गंगोदक जन्हीं जालें । तन्हीं मद्यभांडां आलें ।
घेऊं ये काहिं केलें । विचारि पां ॥ ५२ ॥
चंदनु होये शीतळु । परि अग्निसिं पावे मेळु ।
तो हातिं धरिलेयां जाळुं । न शके काई ॥ ५३ ॥
कां कीडाचिये पुटीं । पडिलें सोने किरीटी ।
घेतलेयां सोळें साठिं । नागवी नां ॥ ५४ ॥
तैसें श्रद्धेचें दळवाडे । आंगें किर चोखडें ।
परि प्राणियां चांपडे । विभागें जैं ॥ ५५ ॥
आणि प्राणिये तवं स्वभावें । अनादिमायाप्रभवें ।
गुणाचे चि आववे । वळिले आथि ॥ ५६ ॥

तेथ ही दोनि गुण खंचति । मग एकु धरी उन्नती ।
तैं तैसी चि होति वृत्ति । जीवांचिया ॥ ५७ ॥
वृत्ती ऐसें मनीं धरिति । मना ये ऐसी क्रिया करिति ।
केलेयां ऐसें वरीति । मरौनि देह ॥ ५८ ॥
बीज मोडे झाड होये । झाड सुकलें बिजिं माये ।
ऐसेनि कल्पकोडी जाये । जाति न नशे ॥ ५९ ॥
तिया परिं इयें अपारें । होंत जांत जन्मांतरें ।
त्रिगुणत्व न व्यभिचरे । प्राणियांचें ॥ ६० ॥
ह्मणौनि प्राणियांचां पैकीं । पडिली श्रद्धा अवलोकिं ।
होये गुणा सारिखी । तिहिं येयां ॥ ६१ ॥
विपायें वाढे सत्व शुद्ध । जेधवां ज्ञान चि करी साध ।
परि येका दोनि वोखद । येर आहाति ॥ ६२ ॥
सत्वाचेनि आंगलगें । ते श्रद्धा मोक्षफला रिगे ।
तवं रजतम उगे । कां पां राहाति ॥ ६३ ॥
मोडूनि सत्वाची त्राये । रजोगुणु आकाशें जाये ।
तेव्हां ते चि श्रद्धा होये । कर्माची सुणी ॥ ६४ ॥
मग तमाची उठी आगि । तेधवां ते चि श्रद्धाभंगी ।
हों लागे भोगा लागि । भलेतेया ॥ ६५ ॥
एवं सत्वरजतमां । वेगळाली श्रद्धा सुवर्मा ।
नाहिं भूतग्रामां । माजि येयां ॥ ६६ ॥
ह्मणौनि श्रद्धा स्वाभाविक । असे गुणत्रयात्मक ।
रज तम सात्विक । भेदिं इहिं ॥ ६७ ॥
जैसें जीवन चि उदक । परि विशिं होये मारक ।
कां मिरियां माजि तीख । उंसिं गोड ॥ ६८ ॥
तैसा बहुवसें तमें । जो सदा होये निमे ।
तेथ श्रद्धा परिणमे । तें चि होउनि ॥ ६९ ॥

मग काजळा आणि मसि । न दिसे विवंचना जैसी ।
ते चि श्रद्धा तामसी । सिनानी नाहिं ॥ ७० ॥
तैसी चि राजसी जीविं । रजोमय जाणावी ।
सात्विकिं आघवी । सत्वाचि चि ॥ ७१ ॥
ऐसेनि हा सकळु । जगडंबरु निखळु ।
श्रद्धेचा चि केवळु । वोतिला असे ॥ ७२ ॥
परि गुणत्रयवसें । त्रिविधपणांचें लांसें ।
श्रद्धे जें उठिलें असे । तें चि वोळख ॥ ७३ ॥
तरि जाणिजे झाड फूलें । मानस जाणिजे बोलें ।
भोगें जाणिजे केलें । पूर्वजन्मिचें ॥ ७४ ॥
तैसिं जिहिं जिहिं चिन्हि । श्रद्धेचीं रूपें तिन्हीं ।
देखति ते वानी । अवधारि पां ॥ ७५ ॥

सत्वानुरूपा सर्वस्य श्रद्धा भवति भारत ॥
श्रद्धामयो यं पुरुषे यो यच्छ्रद्धः स एव सः ॥ ३ ॥

तरि सात्विकी श्रद्धा । जेयांचा होये बांधा ।
तेया बहू करुनु मेधा । स्वर्गिची आथि ॥ ७६ ॥

यजंते सात्विका देवान्यक्षरक्षांसि राजसाः ॥
प्रेतान्भूतगणां श्चान्ये यजंते तामसा जनाः ॥ ४ ॥

ते विद्याजात पढति । यज्ञक्रिया निवडिति ।
किंबहुना पडति । देवपैकिं ते ॥ ७७ ॥
आणि श्रद्धा राजसां । घडिजे वीरेशा ।
ते भजति राक्षसां । खेचरां हान ॥ ७८ ॥
जीववधें साधूनि बलि । भूतप्रेतकुळें मौळी ।
श्मशानीं संध्याकाळीं । पूजिति जे ॥ ७९ ॥
ते तमोगुणाचें सार । काढूनि निर्मिले नर ।
जाण तामसियेचें घर । श्रद्धेचें तिये ॥ ८० ॥

ऐसां इहिं तिहिं लिंगिं । त्रिविध श्रद्धा जगिं ।
पैं हें इं यया लागि । सांघतसें ॥ ८१ ॥
जे हे सात्विक श्रद्धा । जतना धरावी प्रबुद्धा ।
येरी दोन्हीं विरुद्धा । सांडाविया ॥ ८२ ॥
हे सात्विकी श्रद्धा जेया । निर्वाहाती होये धनंजया ।
बागुलु नाहिं तेया । कैवल्य तें ॥ ८३ ॥
तो न पढो कां ब्रह्मसूत्र । नालोडू सर्वशास्त्र ।
सिद्धांतु नन्हंतु सतंत । तेयाचां हातीं ॥ ८४ ॥
पारि श्रुतिस्मृतिचे अर्थ । जे आपण होउनि मूर्त ।
अनुष्ठानें जगा देंत । वडिल जे गा ॥ ८५ ॥
तेयांचि आंचरतिं पाउलें । पाहुनि सात्विक श्रद्धा चाले ।
तो तें चि फल ठाविलें । ऐसें पावे ॥ ८६ ॥
पैं येकुं दीपुं लावी सायासें । आणिकु फांकावेया तेथ बैसे ।
तरि काइ प्रकाशें । वंचिजे गा ॥ ८७ ॥
कां येकें मोल अपार । वेचुनु बांधलें ढवलार ।
तो सुरवाडु वस्तिकर । न भोगि काइ ॥ ८८ ॥
हें असो जो तलें करी । तेयाची चि तृषा हरी ।
तें सर्वां आन करी । हें विचारिं पां ॥ ८९ ॥
हें बहू काइ बोलों पैं गा । एका गौतमासी चि गंगा ।
एरां समस्तां काइ गा । वोहल जाली ॥ ९० ॥
ह्मणौनि आपुलिया परी । शास्त्र अनुष्ठिति कुसरी ।
तेयांतें श्रद्धालु जो वरी । तो मूर्खु ही तरे ॥ ९१ ॥

अशास्त्रविहितं घोरं तप्यंते ये तपो जनाः ॥
दंभाहंकारसंयुक्ताः कामरागबलान्विताः ॥ ५ ॥

ना शास्त्राचेन किर नावें । खांकरुं हिं न ये थावें ।
परि शास्त्रज्ञा हिं सींवे । टेंकों नेदी ॥ ९२ ॥

वडिलांचिया क्रिया । छांदसत्वें वांकुलिया ।
दावीति डाकुलिया । वाजवीति ॥ ९३ ॥
आपुलेनी चि आटोपें । धनत्वाचेनि दर्पें ।
साचाचि खंडित तपें । आदरिलीं ॥ ९४ ॥
आपुलिया पुढिलाचेया । आंगा घालूनि कातिया ।
रक्ता मांसा प्राणितिया । भरू भरू देंती ॥ ९५ ॥
रिचवीति जळतां कुंडीं । लावीति चेडेयाचां तोंडीं ।
नवसिये देंत उंडी । बाळकांची ॥ ९६ ॥
आग्रहाचिया उजिरिया । क्षुद्रदेवतां वन्हींयां ।
अन्नत्यागें सातरिया । टाकिति एक ॥ ९७ ॥
आगा आत्मपरपीडा । बीज तमक्षेत्रीं सुहाडा ।
पेरीति मग पुढां । तें चि पीके ॥ ९८ ॥
बाहिं नाहिं जोडि आपुलेया । आंगें न्हवती चि धनंजया ।
मग चिंति तें तेयां । होये कां ऐसे ॥ ९९ ॥
वेद्यातें करीति साळा । रसु घाली पांउखळा ।
तो रोगिया विन्हला । सोवता होये ॥ १०० ॥
नाना पढिकराचेनि सळें । काढी आपुले डोळे ।
ते वोणवां चाले आंधळें । जैसें ठाके ॥ १ ॥
तैसें तेयां तामसां होये । जें निंदूनि शास्त्रांची सोये ।
सैघ धांवति मोहें । आडाइले ॥ २ ॥
कामु करवी तें करिति । क्रोधु मारवी तें मारीति ।
किंबहुना मातें दुखविति । दुःखाचां गुंडां ॥ ३ ॥

कर्षयंतः शरीरस्थं भूतग्राममचेतसः ॥
मां चैवांतःशरीरस्थं तान्विध्यासुरनिश्चयान् ॥ ६ ॥

आपुलां परावां देहीं । जें वीरुं करिति काहिं ।
तें मज आत्मेयां पाहिं । होये सीणु ॥ ४ ॥

पैं वाचेचेनि पाळवें । पापिया तेयां नातळावें ।
परि पडिलें सांघावें । त्यजावेया ॥ ५ ॥
प्रेत बाहिरें घालिजे । कां अंत्यु जैसा भखळिजे ।
हें असो हातें क्षालिजे । कष्मलातें ॥ ६ ॥
तेथ शुद्धिचेया आशा । तो लेपु न मनावा जैसा ।
तेयातें सांडावेया तैसा । अनुवादु हा ॥ ७ ॥
परि अर्जुना तूं तेयातें । देखसी तैं स्मर हो मातें ।
जें आन प्रायश्चित्त येथें । मानैल ना ॥ ८ ॥

आहारस्त्वपि सर्वस्य त्रिविधो भवति प्रियः ॥
यज्ञस्तपस्तथा दानं तेषां भेदमिमं श्रुणु ॥ ७ ॥

म्हणौनि श्रद्धा जे सात्विकी । पुडुतिं तिये चि पैं एकी ।
जतन करावी नीकी । सर्वां परीं ॥ ९ ॥
धरावा तैसा संगु । जेणें पोखे सात्विक लागु ।
सत्ववृद्धिचा भागु । आहारु घेपे ॥ ११० ॥
यऱ्हविं तऱ्हीं पाहिं । स्वभावो वृद्धिचां ठांइं ।
आहारु वांचौनि नाहिं । बळि हेतु ॥ ११ ॥
प्रत्यक्ष पाहे पां वीरा । जो सावधु घे मदिरा ।
तो होउनि ठाके माजिरा । तिये चि क्षणीं ॥ १२ ॥
कां जो सर्वान्नरस सेवी । तो व्यापिजे वायुस्वभाविं ।
दाहक जाली निववी । पथ्यादिक ॥ १३ ॥
नातरि अमृत जेया परीं । घेतलें अमरां करी ।
कां आपुलेया ऐसें करी । सेविलें विष ॥ १४ ॥
तेवि घेपे जैसा आहारु । धातू तैसा चि होये आकारु ।
धातू ऐसा अंतरु । भावो पोखे ॥ १५ ॥
जैसें भांडेयाचेनि तापें । आंतुल उदक तापे ।
तैसी धातुवसें आटोपे । चित्तवृत्ती ॥ १६ ॥

ह्मणौनि सात्विकु रसु सेविजे । तें सत्वांची वाढि पाविजे ।
राजसां तामसां होइजे । येरिं रसिं ॥ १७ ॥
तरि सात्विकु कोणु आहारु । राजसा तामसा काइ आकारु ।
हें सांघों करीं आदरु । आकर्णनीं ॥ १८ ॥
आणि येकसरेया आहारा । कैसेनि तिनि मोहरा ।
जाल्रिया तें हिं वीरा । रोकडें दाउं ॥ १९ ॥
तरि जेव्हणाराचिया रुची । निष्पत्ति कीं बोनेयांची ।
आणि जेवितां तवं गुणाची । दासि होये ॥ १२० ॥
जो जीउ कर्त्ता भोक्ता । तो गुणा तव स्वभावता ।
पावौनियां त्रिविधता । चेष्टे त्रिधा ॥ २१ ॥
ह्मणौनि त्रिविध आहार । यज्ञ हिं किर त्रिप्रकार ।
देणें हान व्यापार । त्रिविध चि तें ॥ २२ ॥

आयुःसत्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः ॥
रस्याः स्निग्धाः स्थिरा हृद्या आहाराः सात्विकप्रियाः ॥ ८ ॥

परि आहारलक्षण पहिलें । सांघों जें ह्मणितलें ।
तें आइक भलें । रूप करुं ॥ २३ ॥
तरि सत्वगुणा कडे । जैं दैवें भोक्ता पडे ।
तैं मधुरीं रसिं घडे । मेचु तेया ॥ २४ ॥
आंगें चि द्रव्यें सुरसें । जें आंगें चि पदार्थ गोडिसे ।
आंगें चि स्नेह बहुवसें । सुपक्कें जियें ॥ २५ ॥
आकारें नव्हंति डगलें । स्पर्शिं अति मौवालें ।
जीभे लागलीं स्नेहालें । स्वादीं जियें ॥ २६ ॥
रसें गाढिं वरि ढिलीं । द्रव भावें आथिलीं ।
ठायें ठाउ सांडिलीं । अग्नितापें ॥ २७ ॥
आंगां सानें परिणामें थोर । जैसें गुरुमुखिचें अक्षर ।
तैसे अल्पें जऱ्हीं आहार । तृप्ति राहे ॥ २८ ॥

आणि मुखिं जैसिं गोडें । तैसीं देहा आंतुली कडे ।
तिहिं अन्नीं प्रीति वाढे । सात्विकाची ॥ २९ ॥
एवंगुणलक्षण । सात्विक भोग्य जाण ।
आयुष्याचें त्राण । नीच नवें ॥ १३० ॥
येणें सात्विकें रसें । जवं देहिं मेहो वरिसे ।
तवं आयुष्यनदी उससै । देहाची देहा ॥ ३१ ॥
सत्वाची किर पाळती । करणें हें चि सुमती ।
दिवसाचिये उन्नती । भानु जैसा ॥ ३२ ॥
कां शरीरा आणि मानसा । बलाचा पैंकु वांसा ।
हा आहारु तैं दशा । कैंची रोगां ॥ ३३ ॥
हा सात्विकु होये भोग्य । तैं भोगावें आरोग्य ।
शरीरा भाग्य । उदैलें जाणों ॥ ३४ ॥
आणि सुखाचें घेणेंदेणें । नीकें उवायाये येणें ।
हें असो वाढे साजणें । आनंदेंसीं ॥ ३५ ॥
ऐसा सात्विकु आहारु । परिणमलां थोरु ।
करी उपकारु । सबाह्यासि ॥ ३६ ॥

कट्वम्ललवणात्युष्ण तीक्ष्णरूक्षविदाहिनः ॥
आहारा राजसस्येष्टा दुःखशोकामयप्रदाः ॥ ९ ॥

आतां राजसासि प्रीति । जिहिं रसिं आथि ।
करुं तेया ही व्यक्ती । प्रसंगें गा ॥ ३७ ॥
तारि मारें उणें काळकूट । तेणें मानें कडुवट ।
कां चूनेयांहुनु दासट । अम्लीं हान ॥ ३८ ॥
कणिकेतें जैसें पाणी । तैसें मीठ बांधेयातें आणीं ।
तेतुली चि मेळवणी । रसांतराची ॥ ३९ ॥
ऐसें खार अपाडें । राजसा तेया आवडे ।
उन्हाचेन मीखें तोंडें । अग्नी चि रिगो पां ॥ १४० ॥

वाफेचिये सीगे । वाति ही लागे ।
तैसें उन्ह मागे । राजसु तो ॥ ४१ ॥
वावंदणें पाडुनु पाए । सबलु डाहारला ठाये ।
तैसें तिखट खाये । जें घायें विण लागे ॥ ४२ ॥
आणि राखेहूनु कोरडें । आंतु बाहिरि पांकि जे पोपडे ।
तो जिव्हादंसु आवडे । बहू तेया ॥ ४३ ॥
परस्परें दांतां । आडलु होये खातां ।
तो गा तोंडिं घेतां । तोखों लागे ॥ ४४ ॥
आधिं चि द्रव्यें चुरुमुरीं । वरि परिवंडिलीं मद्दुरीं ।
जिये घेतां होये धुवारी । नाकतोंडाची ॥ ४५ ॥
हें असो उगें आगितें । ह्मणे तैसें राइतें ।
पढिये प्राणा परौतें । राजसासि गा ॥ ४६ ॥
ऐसा न पुरौनि तोंडा । जीभा केला वेडा ।
अन्नमीखें भडभडां । आगी चि खाए ॥ ४७ ॥
तैसा चि लवंघा सूटे । मग भुयिं ना सेजे सांटे ।
पाणियांचें न फिटे । तोंडूनि पात्र ॥ ४८ ॥
ते आहार नव्हंति घेतले । व्याधिव्याल सुतले ।
ते चेववावेया घातले । पोटा माझि ॥ ४९ ॥
तैसें येकमेकां सलें । रोग उठिति एकें वेलें ।
ऐसा राजसु फले । केवल दुःखें ॥ १५० ॥
एवं राजसा आहारा । रूप केलें धनुर्द्धरा ।
परिणामाचा ही विसुरा । सांघितला ॥ ५१ ॥

यातयामं गतरसं पूतिपर्युषितं च यत् ॥
उच्छिष्टमपि चामेध्यं भोजनं तामसप्रियम् ॥ १० ॥

आतां तेया तामसा । आवडि आहारिं परियसां ।
तें हिं सांघों चिलसा । झनें तुह्मीं ॥ ५२ ॥

तरि कुहिलें उसिटें खातां । न मनी काहिं अनहिता ।
कां साजुका नासका । क्षैसि जैसी ॥ ५३ ॥
निफजलें अन्न तैसें । दुपाहारी कां दिवसें ।
अतिकरें तैं तामसें । घेइजे तें ॥ ५४ ॥
नातरि अधोकढीं ठेलें । कां निन्हां करपौनि गेलें ।
तैसिं हिं खाये चूकलें । रसा जें येवों ॥ ५५ ॥
जेया कां आथि निष्पत्ति । जेथ रसु धरी व्यक्ती ।
तें अन्न ऐसें प्रतीती । तामसा नाहिं ॥ ५६ ॥
ऐसेन कहिं विपायें । सदन्ना वरिपडा होये ।
तरि घाणि सूटे तवं राहे । व्याघ्रु जैसा ॥ ५७ ॥
किं बौहुविं दिसिं वोलांडिलें । सुरसपणें सांडिलें ।
शुष्क अथवा सडिलें । गाभिणें हिं हो ॥ ५८ ॥
तें हिं बालांचे हात वेन्हीं । चिवडिली जैसी घारी ।
कां सवें बैसौनि नारी । आधैलें करी ॥ ५९ ॥
ऐसेनि कश्मलें जैं खाए । तैं तेया जेविलें ऐसें होये ।
परि एणें हिं न धाए । पापिया तो ॥ ६० ॥
मग चमतिकारु देखां । निषेधाचा आंबुखा ।
जेया कां सदोषा । कुद्रव्यांसि ॥ ६१ ॥
तेयां अपेयाचां पानीं । अखाद्याचां भोजनीं ।
वाढविजे उतान्ही । तामसें तेणें ॥ ६२ ॥
एवं तामसा जेव्हणारा । ऐसी चि मेचु वीरा ।
याचें फल दुसरां । क्षणिं नाहिं ॥ ६३ ॥
जें जेव्हां चि अपवित्र । सेवी तेयाचें वक्त्र ।
तेव्हां चि पापा पात्र । जाला किं तो ॥ ६४ ॥
एया परीतें जेवी । ते जेविती वोज न ह्मणावी ।
पोटीं भरती जाणावी । यातना ते ॥ ६५ ॥

शिरछेदें काइ होये । कां आगी रिघतां कैसें आहे ।
हें जाणावें काइ पाहे । वरि साहातु असे जो ॥ ६६ ॥
ह्मणौनि तामसा अन्ना । परिणामु गा सिना ।
न संघों चि गा अर्जुना । देवो ह्मणे ॥ ६७ ॥

अफलाकांक्षिभिर्यज्ञो विधिदृष्टो य इज्यते ॥
यष्टव्यमेवेति मनः समाधाय स सात्विकः ॥ ११ ॥

आतां एया वरि । आहाराचिया परी ।
यज्ञु हिं अवधारिं । त्रिधा असे ॥ ६८ ॥
परि तिं माजि प्रथम । सात्विक यज्ञाचें वर्म ।
आइक पां सुवर्म । शिरोमणी ॥ ६९ ॥
तरि येकु प्रियोत्तमु । वांचुनु वाढों नेंदी कामु ।
जैसा कां मनोधर्मु । पतिव्रतेचा ॥ १७० ॥
ना सिंधुतें टाकुनि गंगा । पुढां न करी चि निगा ।
कां आत्मा देखौनि उगा । वेदु ठेला ॥ ७१ ॥
तैसें जें आपुला विहितिं । वेचौनियां चित्तवृत्ती ।
नुरती चि अहंकृती । फला लागि ॥ ७२ ॥
पांतलेयां झांडांचें मूल । माघौतें सरों नेणिजे चि जल ।
जिरालें चि कां केवल । तेयाचां आंगीं ॥ ७३ ॥
तैसें देह मनें दोहीं । निश्चयाचां ठांइं ।
हारपौनि जें काहिं । इछीति ना ॥ ७४ ॥
तें हिं फलवांछात्यागीं । स्वधर्मु वांचौनि विरागीं ।
कीजे जो यज्ञु सर्वांगीं । अलंकृतु ॥ ७५ ॥
परि आरिसा आपणपें । डोलां जैं वेपे ।
कां तलहातिचेनि दीपें । रत्न पाहिजे ॥ ७६ ॥
नाना उदितें दिवाकरें । गमावा मार्गु दीठी भरें ।
तैसा वेदनिर्धारें । देखौनियां ॥ ७७ ॥

तियें कुंडमंडपवेदी । आणिक ही संभारसमृद्धी ।
ते मेळवणी जैसी विधी । आपण केली ॥ ७८ ॥
सकळअवयवउचितें । लेणिं पातळिं जैसीं आंगातें ।
तैसै पदार्थ जेथिचा तेथें । विनियोगुनि ॥ ७९ ॥
काइ वानूं बहुतिं बोलिं । जैसी सर्वाभरणीं भरली ।
यज्ञविद्या चि रूपा आली । यजनमीसें ॥ १८० ॥
ऐसा सांगोपांगु । निफजे जो यागु ।
नुरौनियां लागु । महत्वाचा ॥ ८१ ॥
प्रतिपालु तरि याचा । चौपाटी कीजे तुळसिचा ।
परि फळफूलछायेचा । आश्रयो नाहिं ॥ ८२ ॥
किंबहुना फळाशें विण । ऐसिया निगुतिया निर्माण ।
होये तो यज्ञु जाण । सात्विकु गा ॥ ८३ ॥

अभिसंधाय तु फलं दंभार्थमपि चैव यत् ॥
इज्यते भरतश्रेष्ठ तं यज्ञं विद्धि राजसम् ॥ १२ ॥

आतां यज्ञु कीर वीरेशा । करी या चि ऐसा ।
परि श्राद्धा लागि जैसा । आवंतिला राउ ॥ ८४ ॥
जें राजा जरि घरासि ए । तरि बहुतु उपेगु होये ।
आणि कीर्त्ति ही होए । श्रद्धा न ठके ॥ ८५ ॥
तैसा धरुनि आवांका । ह्मणे स्वर्गु जोडैल असिका ।
दीक्षितु होईन नीका । घडैल यागु ॥ ८६ ॥
ऐसी केवळ फळा लागि । महत्व फोकरावेया जगीं ।
पार्था निफज चि जे यागीं । राजस पैं ते ॥ ८७ ॥

विधिहीनमसृष्टान्नं मंत्रहीनमदक्षिणं ॥
श्रद्धाविरहितं यज्ञं तामसं परिचक्षते ॥ १३ ॥

आणि पशुपक्षीं विवाहीं । जोईस कामा परौता नाहिं ।
तैसा तामसा यज्ञा पाहिं । आग्रहो चि मूळ ॥ ८८ ॥

वारेया ऐसा अवाटु होये । कां मरणा मुहूर्त पाहे ।
कां निषिद्धासि न भिये । आगि जैसी ॥ ८९ ॥
तरि तामसांचेया आचारा । विधिचा आथि वोढा वारा ।
ह्मणौनि तो धनुर्द्धरा । उत्संकु खलु ॥ ९० ॥
नाहिं वेदाची चाडा । नैये मंत्रादिक तेया कडा ।
अन्न तें न सुटे तोंडा । मासियेचेयां ॥ ९१ ॥
वैराचा बोधु ब्राह्मणां । तेथ कें रिघैल दक्षिणा ।
संतु जाला वाउधणा । वरिपडा जैसा ॥ ९२ ॥
तैसें वायां चि सर्व ही वेचे । मुख नेदखतां श्रद्धेचें ।
नागविलें निपुत्रिकाचें । जैसें घर ॥ ९३ ॥
ऐसा जो यज्ञभासु । जेया नावं यागु तामसु ।
आइकैं ह्मणे निवासु । श्रियेचा तो ॥ ९४ ॥

देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनं शौचमार्जवं ॥
ब्रह्मचर्यमहिंसा च शारीरं तप उच्यते ॥ १४ ॥

आतां गंगेचे एक पाणीं । परि नेलें आनानीं वर्णीं ।
एक मैली एक आणी । शुद्धत्व जैसें ॥ ९५ ॥
तैसें तिहिं गुणिं तप । ऐथ जालें असे त्रिरूप ।
तें एक दे पाप । उद्धरी एक ॥ ९६ ॥
तरि तें चि तिहिं भेदीं । कैसेनि पां ह्मणो सुबुद्धी ।
जाणों पाहांसि तरि आदीं । तप चि जाण ॥ ९७ ॥
एथ तप ह्मणिपे तें काइ । तें स्वरूप दाउं पाहीं ।
मग भेदिलें गुणिं तिहिं । तें पाठिं बोलों ॥ ९८ ॥
तरि तप जें कां समैक । तें हिं त्रिविध आइक ।
शारीर मानसीक । शाद्वीक गा ॥ ९९ ॥
आतां यां तिहिं माझारि । शारीर तवं अवधारिं ।
तरि शंभु कां श्रीहरी । पढियंतें होए ॥ २०० ॥

तेया प्रिया देवतालया । यात्रादिकें करावेया ।
आठ पाहारिं एयां पायां । उलिग धापे ॥ १ ॥
प्रांगण मिरवणियां । आंगोपचार पुरवणियां ।
करावेया ह्मणियां । शोभति हात ॥ २ ॥
लिंग कां प्रतिमा दीठी । देखत खेऊ आंगपुष्टी ।
लुंठवीत काठी । पडिली जैसी ॥ ३ ॥
आणि विद्याविनयादिकिं । गुणिं जे वडिल लोकिं ।
तेयां ब्रह्मणांची नीकी । पाइकै कीजे ॥ ४ ॥
अथवा प्रवासें कां पीडां । सीणलें जें सांकडां ।
ते जीव सुरवाडा । आणिजति ॥ ५ ॥
सकलां तीर्थांचिये धूरे । जियें कां मातापितरें ।
तियें सेवे किर शरीरें । लोण कीजे ॥ ६ ॥
आणि संसारा ऐसा दारुणु । जो भेटलेयां हरे सीणु ।
तो ज्ञानदानिं सकरुणु । भजिजे गुरु ॥ ७ ॥
आणि स्वधर्माचां आगिठां । देह जाड्याचिया कीटा ।
आवृत्तिपुटीं सुभटा । झाडि कीजे ॥ ८ ॥
देह भूतमात्रीं नमिजे । परोपकारिं व्यामिजे ।
स्त्रीविषिं नेमिजे । नायां नावां ॥ ९ ॥
जाततेन प्रसंगें । स्त्रीदेह सिवणें आंगें ।
तेथौनि देह आवघें । अबोटी कीजे ॥ २१० ॥
भूतमात्राचेनि नावें । तृण हिं नासुडावें ।
किंबहुना सांडावे । छेदभेद ॥ ११ ॥
ऐसीसी जे शरीरीं । राहाटिची पडे उजिरी ।
तैं शारीरतप घुमरी । आलें जाण ॥ १२ ॥
पार्था समस्त ही हें करणें । देहाचेनि प्रधानपणें ।
ह्मणौनि मीं एयातें ह्मणें । शारीर तप ॥ १३ ॥

अनुद्वेगकरं वाक्यं सत्यं प्रियहितं च यत् ॥
स्वाध्यायाभ्यसनं चैव वाङ्मयं तप उच्यते ॥ १५ ॥

येवं शारीर जे तप । तेयाचें दाविलें रूप ।
आतां आइक निष्पाप । वाङ्मय तें ॥ १४ ॥
तरि लोहें आंगतुंक । न तोडितां चि कनक ।
केलें जैसें देख । परिसें तेणें ॥ १५ ॥
तैसें न दुखवितें जें । जवळिलां सुख निफजे ।
ऐसें साधुत्व देखिजे । बोलणां जिये ॥ १६ ॥
पाणी मुदला झाडा जाए । तृण तें प्रसंगें जीहे ।
तैसें येकां बोलिलें होये । सर्वां हीं हित ॥ १७ ॥
जोडे अमृताची सुसरी । ते प्राणातें अमरां करी ।
स्नानें पापताप निवारी । गोडी ही दे ॥ १८ ॥
तैसा अविवेकु ही फीटे । आपुलें अनादित्व भेटे ।
परि आइकतां रुचि न विटे । पीयूषिं जैसी ॥ १९ ॥
जरि कोण्हीं करी पूसणें । तरि ऐसें होआवें बोलणें ।
नातरि आवर्तणें । निगमा चळीं ॥ २२० ॥
रुग्वेदादि तीन्हीं । प्रतिष्ठिजति वाग्भुवनीं ।
केली जैसी वदनीं । ब्रह्मशाळा ॥ २१ ॥
नातरि येकाधें नावं । तें चि शैव कां वैष्णव ।
वाचे वसतें वाग्भव । तप जाणावें ॥ २२ ॥

मनः प्रसादः सौम्यत्वं मौनमात्मविनिग्रहः ।
भावसंशुद्धिरित्येतत्तपो मानसमुच्यते ॥ १६ ॥

आतां तप जे मानसीक । तें हीं सांघों आइक ।
ह्मणे लोकनायक— । नायकु तो ॥ २३ ॥
तरि सरोवर तरंगीं । सांडिलें आकाश मेघीं ।
कां चंदनाचें उरगीं । उद्यान जैसें ॥ २२४ ॥

नाना कलावैषम्यें चंद्रु । कां सांडिला आधी नरेंद्रु ।
नातरि क्षीरसमुद्रु । मंदराचलें ॥ २५ ॥
ऐसें नानाविकल्पजाल । सांडूनु गेलेयां सकल ।
मन राहे केवल । स्वरूपीं जें ॥ २६ ॥
तपनें विण प्रकाशु । जाड्यें विण रसु ।
पोकली विण आशाश । होये जैसें ॥ २७ ॥
तैसी आपुली सोये देखे । आणि आपुलेया स्वभावा मूकें ।
हींवली जैसी अंगिकें । हिंवों नेदी ॥ २८ ॥
मग नवल तें कलंकें विण । शशिबिंब जैसें पार्वण ।
तैसें चोखिसि थारपण । मनाचें जें ॥ २९ ॥
बुडालें वैराग्याचें तप । जिराली मनाचीं धाप ।
तेथ कां होईल वाप । येरीं वृत्तीं ॥ २३० ॥
ह्मणौनि विचारावेया शास्त्र । राहाटवावें जें वक्त्र ।
तें वाचेचें हीं सूत्र । हातीं न धरी ॥ ३१ ॥
तें स्वभावें लोभलेपणें । मनपण हिं वरुं नेणें ।
सीतलें जैसें लवणें । आपुलें निज ॥ ३२ ॥
तेथ कें उठिति ते भाव । जिहिं इंद्रियमार्गिं धांवं ।
घेउनि टाकावेया गावं । विषयांचें गा ॥ ३३ ॥
ह्मणौनि तिये मानासिं । भावशुद्धी चि असे आपैसी ।
रोमशुद्धि जैसी । तलहातासि ॥ ३४ ॥
काइ बहू बोलों अर्जुना । जैं हे दशा ये मना ।
तैं मनो तपाभिधाना । पात्र होए ॥ ३५ ॥
परि तें असो हें जाण । मानसतपाचें लक्षण ।
देवो ह्मणे संपूर्ण । सांवितलें ॥ ३६ ॥
एवं देहें वाचा चित्तें । जें पातले त्रिविधत्वातें ।
तें साम्यतप तूतें । परिसविलें गा ॥ ३७ ॥

श्रद्धया परया तप्तं तपस्तत्रिविधैर्नरैः ।
अफलाकांक्षिभिर्युक्तैः सात्विकं परिचक्षते ॥ १७ ॥

आतां गुणत्रयसंगें । हें चि विशेष त्रिविध्य रिगे ।
तें हीं आइक चांगें । प्रज्ञाबळें ॥ ३८ ॥
तरि हें चि तप पैं त्रिविध । जें दाविलें तुज विषद ।
तें चि करीं प्रसिद्ध । सांडूनि फळीं ॥ ३९ ॥
जैं पुरतिया सत्वशुद्धी । आचरिजे आस्तिकबुद्धी ।
तेयातें चि गा प्रबुद्धीं । सात्विक ह्मणिपे ॥ २४० ॥
नां तपियेपणां लागि । दूजी त्राये जोडुनु जगीं ।
महत्वादिकिचां शृंगीं । बैसावेया ॥ ४१ ॥

सत्कारमानपूजार्थं तपो दंभेन चैव यत् ॥
क्रियते तदिह प्रोक्तं राजसं चलमध्रुवम् ॥ १८ ॥

त्रिभुवनिचेया सन्माना । न वचावेया ठाया आनां ।
धूरेचिया आसनां । भोजना लागी ॥ ४२ ॥
विश्विचेया स्तोत्रा । आपण होआवें पात्रां ।
विश्व आपुलिया यात्रा । करावेया ॥ ४३ ॥
लोकाचिया विविधा पूजा । आश्रयो धरावेया दूजा ।
भोग भोगावेया वोजा । महत्वाचिया ॥ ४४ ॥
आंगा बोल माखुनु तपें । विकावेया आपणपें ।
अंगना हीन पडपें । जिया परीं ॥ ४५ ॥
हें असो धनमानीं आश । बांधौनि तपें कीजे सायास ।
तैं तें चि तप राजस । बोलिजे गा ॥ ४६ ॥
परि पहुरणीं जें दुहिले । तें गोरुं न दुभे वियालें ।
कां उभें सेत चारिलें । पीकावेया नुरे ॥ ४७ ॥
तैसें फोंकरितां तप । कीजे जें साक्षेप ।
तें फळिं तवं सोफ । निम्हां जाये ॥ ४८ ॥

ऐसें निष्फल देखौनि करितां । माझारि सांडी पांडुसुता ।
म्हणौनि नाहिं स्थिरता । तपा तेया ॥ ४९ ॥
यन्हवि तर्‍हि आकाशमांडि । जो गाजौनि ब्रह्मांड फोडी ।
तो अकालमेघु काइ घडी । राहांतु असे ॥ २५० ॥
तैसें राजस तप जें होए । तें फलीं किर वांझ जाये ।
परि आचरणीं हीं नोहे । निर्वाहो तेया ॥ ५१ ॥

मूढग्राहेणात्मनो यत्पीडया क्रियते तपः ॥
परस्योत्सादनार्थं वा तत्तामसमुदाहृतम् ॥ १९ ॥

आतां तें चि तप पुड्रुतीं । तामसैयेचिया रींती ।
तें परत्रा आणि कीर्त्ती । रुसौनि कीजे ॥ ५२ ॥
केवल मूर्खपणाचा वारा । जीविं घेउनि धनुर्द्धरा ।
नावं ठेविजे शरीरा । वैरियांन्वें ॥ ५३ ॥
पंचाग्निचि हडगीं । खोलविजति शरीरा लागि ।
किं इंधन कीजे आगि । आंतुल चि ॥ ५४ ॥
माथां जालिति गुगुल्लु । आंगीं वालिजति गलु ।
बंधि लांविजति जालु । आपणपां चि ॥ ५५ ॥
दवडौनि श्वसोश्वास । कीजति वायां चि उपवास ।
कां घेइजति धूमाचे घांस । अधोमुखें ॥ ५६ ॥
हिमोदकें आकंठें । खडकिलां सेविजति तटें ।
जिंतिया मासाचे चिमुटे । तोडिति जेथ ॥ ५७ ॥
ऐसे नाना परीं हे काया । घाये सूंति धनंजया ।
तप कीजे नाशावेया । पुढैलांतें ॥ ५८ ॥
आंगभारें सूटला ढोंडा । आपा नूकौनियां खांडा ।
वरिपडिलेयां रगडा । करी जैसा ॥ ५९ ॥
किंबहुना हे वोखटी । घेउनि क्लेशाची हातवटी ।
तप निफजे किरीटी । तामस होए ॥ २६० ॥

तेवि आपुलिया आटाणियां । सुखें असतिया प्राणियां ।
जियाविया ही सिराणियां । करिति गा ॥ ६१ ॥
एवं सत्वादिकाचां आंगीं । पडिलें तपभागीं ।
जालें तें तुज चांगी । दाविले व्यक्ती ॥ ६२ ॥

दातव्यमिति यद्दानं दीयते नुपकारिणे ॥
देशे काले च पात्रे च तद्दानं सात्विकं स्मृतं ॥ २० ॥

आतां बोलतां प्रसंगा । आलें ह्मणौनि पैं गा ।
करुं रूप दानलिंगा । त्रिविधा तेया ॥ ६३ ॥
तेथ गुणाचेनि बोलें । दान हिं त्रिविध असे जालें ।
तें चि आइक पहिलें । सात्विक ऐसें ॥ ६४ ॥
तरि स्वधर्मा आंतौतें । जें मीले आपणपेयांतें ।
तें देइजे बहुतें । संमानयोगें ॥
जालेयां सुबीजप्रसंगु । पडे क्षेत्रा वापेचा पांगु ।
तैसा चि दानाचा हा लागु । देखतसों ॥ ६६ ॥
अनर्घ्य रत्न हातु चढे । तैं भांगाराची वोढि पडे ।
दोन्हीं जालीं तरि न जोडे । लेतें आंग ॥ ६७ ॥
परि सणु सुहृदु संपति । यें तिन्हि येकें मिळति ।
जैं भाग्य धरी उन्नती । आपुलां विर्षि ॥ ६८ ॥
तैसें निफजवावेया दान । जैं सत्व सुये संवाहन ।
तैं देशु काल भाजन । द्रव्य ही मिळे ॥ ६९ ॥
तन्हि आधिं तवं प्रयत्नेसिं । होआवें कुरुक्षेत्र कां कासी ।
नातरि तूके जो इहिंसिं । तो ही देशु हो ॥ २७० ॥
तेथ रवि–चंद्रा राहु–मेळु । होंता पाहावा पुण्यकाळु ।
कां तेया सारिखा निर्मळु । आणिकु ही हो ॥ ७१ ॥
तैसां कार्लि तिये दिसिं । होआवी पात्रसंपति ऐसी ।
मूर्त्ति धरिली आहे जैसी । शुचित्वें चि कां ॥ ७२ ॥

आचाराचें मूळपीठ । वेदाची उत्तरवेंठ ।
तैसें द्विजरत्न चोखट । पाहुनियां ॥ ७३ ॥
मा तेयाचां ठांइं चिंता । निवर्तावी स्वसत्ता ।
परि प्रिया पुढें कांता । रिगे तैसेनि ॥ ७४ ॥
कां जेयाचें ठेविलें तेया । देउनि हांइजे उतरायियां ।
नाना हडपें विडा राया । दीधला जैसा ॥ ७५ ॥
तैसेनि निष्कामें जीवें । भृत्यादिभावें ।
किंबहुना हांवे । नेंदावें उठूं ॥ ७६ ॥
आणि दान जेया देयावें । तेयातें ऐसेयां पांवें ।
जें घेतलेयां नुमचवे । काइसेन हीं ॥ ७७ ॥
सादु घातलेयां आकाशा । देंदी प्रतिशद्बु जैसा ।
कां पाहिला आरिसा । येरीकडे ॥ ७८ ॥
उदकाचिये भूमिके । आफलिलेन कुंदुकें ।
उफलौनि माघौतें । नैयेजे हाता ॥ ७९ ॥
नाना वसोवा घातला चारु । माथां तुरंबिला बूरु ।
न करी प्रत्योपकारु । जेया परी ॥ २८० ॥
तैसें दीधलें दान तेयाचें । जें कोण्ही आंगें नुमुचे ।
अर्पिलेयां श्लाघ्य तेयाचें । कीजे पैं गा ॥ ८१ ॥
ऐसिया सामग्रिया । दान निफजे वीरराया ।
तें सात्विक दानवरिया । सर्वा हि जाण ॥ ८२ ॥

यत्तु प्रत्युपकारार्थं फलमुद्दिश्य वा पुनः ॥
दीयते च परिक्लिष्टं तद्राजसमुदाहृतम् ॥ २१ ।

आणि तो चि देशु काळु । घडे तैसा चि पात्रमेळु ।
दानभागु ही निर्मळु । न्यायगतु ॥ ८३ ॥
परि मनीं धरूनि दुभतें । चारीजे जेवि गाइतें ।
कां पेंवं करुनि आइतें । पेरुं जाइजे ॥ ८४ ॥

नाना दीठि घालूनि ऐहेरा । आवंतुं जाइजे सोइरा ।
वाण धाडिजे घरा । बोउसेयाचेया ॥ ८५ ॥
पैं कलांतरा गांठि बांधिजे । मग पुढिलाचें काज कीजे ।
पूजा घेउनि रसु दीजे । पीडितासि ॥ ८६ ॥
तैसें जेया जें दान देणें । तो तेणें चि गा जीवणें ।
भुजावा भावें येणें । दीजे जें गा ॥ ८७ ॥
अथवा कोण्हीं एकु वाटे जांता । घेतलें उमचों न सकतां ।
मीले जारि पांडुसुता । द्विजोत्तमु ॥ ८८ ॥
तरि कवडेया एका साठिं । अशेष गोत्राचें किरीटी ।
सर्व प्रायश्चित्त सुवे मुठी । तेयाचिये ॥ ८९ ॥
तेवि चि पारलौकिकें । फलें वांछिजति अनेकें ।
नांदिजे तें भूकें । एक ही नोहे ॥ २९० ॥
तें हिं ब्राह्मण नेवों सरे । शेशीं हाणिचेनि सीणे झांसुरे ।
सर्वस्व जैसें चोरें । नागवुनि नेलें ॥ ९१ ॥
कायि बहू सांघों सुमती । जें दीजे या मनोवृत्ती ।
तें दान गा त्रिजगती । राजस पैं ॥ ९२ ॥

अदेशकाले यद्दानमपात्रेभ्यश्च दीयते ॥
असत्कृतमवज्ञातं तत्तामसमुदाहृतम् ॥ २२ ॥

मग म्लेंछांचें वसैठे । दांगाणें हान कैकटें ।
कां सिहबीरें चौहटे । नगरिचें तें ॥ ९३ ॥
तिहीं तिहिं ठाइं मीलनीं । समो सांजवेल कां रजनी ।
तेव्हलिं उदारां होणें घनीं । चोरियेचां ॥ ९४ ॥
पात्रें भाट नागारी । सामान्या स्त्रिया जुत्रारी ।
जियें मूर्त्तिवंतें भुररीं । भूलावेया ॥ ९५ ॥
रूपनृत्याची पुरवणी । तेयां पुढें डोळेभारणीं ।
गीत भाटीवं श्रवणीं । कर्णजपु ॥ ९६ ॥

तेया ही वरि अलुमालु । घे फूलागंधाचा परिमलु ।
तवं भ्रमांचा तो वेतालु । अवतरे चि ॥ ९७ ॥
येयां ऐसेन जें जें देणें । तें तामस दान मीं ह्मणें ।
आणि घडे दैवगुणें । आणिक ही एक ॥ ९८ ॥
विपायें घुणाक्षर उमडे । टालिये काउला सांपडे ।
तैसें तामसा पर्व पडे । पुण्यदेशीं ॥ ९९ ॥
तेथ देखौनि तो आथिला । योग्यु मार्गो हीं आला ।
तो ही द्रव्या चाडैला । भाले जरि ॥ ३०० ॥
तरि श्रद्धा न करी जीवीं । तेया माथा न खलवी ।
स्वयं न करी ना करवी । अर्घ्यादीक ॥ १ ॥
आलेयां न घली बैसों । तेथ गंधाक्षतांचा अतिसो ।
हा प्रसंगु किर असो । तामासिये नरीं ॥ २ ॥
पैं बोलाविजे रिणायितु । तैसा झांकवी तेयाचा हातु ।
तूंकरणेयांचा व्रहुतु । प्रयोगु तेथ ॥ ३ ॥
आणि जेया जें दे किरीटी । तेयातें उमाणीं तेया साठिं ।
मग कुबोलें कां लोटी । अवज्ञेचां ॥ ४ ॥
हें असो इया परीं । मोल वेचणें जें अवधारिं ।
तेया नावं चराचारिं । तामस दान ॥ ५ ॥
एथ मिं जाणतसे । विपायें तूं गा ऐसें ।
न कल्पीसि मानसें । विचक्षणां ॥ ६ ॥
ऐसिं आपुलालां चिन्हीं । अलंकृतें तीन्हीं ।
दानें दाविलिं अवधानिं । राजतनया ॥ ७ ॥
जें भवबंधमोचक । एकलें कर्म सात्विक ।
तरि कां वेखासें सदोष । येर बोलों ॥ ८ ॥
परि तुसंतितां त्रिवसी । भेटि नाहिं निविसिं ।
कां धूं न सांतां जैसी । वाति न ठगे ॥ ९ ॥

तैसें सुधा सत्वा आड । आहे रजतमाचें कवाड ।
त्रिभुवनीं तें कीड । ह्मणावें गा ॥ ३१० ॥
आह्मी श्रद्धादिदानांत । जें समस्त ही क्रियाजात ।
सांघितलें गा व्यक्त । तिहिं गुणीं ॥ ११ ॥
तेथ भरवसेन तीन्हीं । न संघों चि ऐसें मानीं ।
सत्व दावावेया दोन्हीं । बोलिलों येरें ॥ १२ ॥
जें दोहिं माजि तीजें असे । तें दोन्हि सांडितां **चि दीसे** ।
अहोरात्रत्यागें जैसें । संध्यारूप ॥ १३ ॥
तैसें रजतमविनाशें । तीजें जैं उरत दीसे ।
तें सत्व हें आपैसें । फावासि ये ॥ १४ ॥
एवं दावावेया सत्व तुज । निरोपिलें तमरज ।
तें सांडूनि सत्वें काज । साधीं आपुलें ॥ १५ ॥
सत्वें चि येणें चोखालें । करिं यज्ञादिकें सकलें ।
पावसी तें करतलें । आपुलें निज ॥ १६ ॥
सूर्ये दाखविलें सांतें । काइ एक न दिसे एथें ।
तेवि सत्वें केलें फलातें । काइ नेंदी ॥ १७ ॥

ॐतत्सदितिनिर्देशो ब्रह्मणस्त्रिविधः स्मृतः ॥
ब्राह्मणास्तेन वेदाश्च यज्ञाश्च विहिताः पुरा ॥ २३ ॥

हें किर आवडतां विधिं । रीति सत्वीं आथि नीकी ।
परि मोक्षेंसीं एकीं । आथि मिलणें ॥ १८ ॥
तें येक अगाध चि आहे । तेयाचा सावाॐ जैं लाहे ।
तैं मोक्षाचां ही होये । गावीं सरतां ॥ १९ ॥
पैं भांगार जन्हीं पन्हरें । तन्हीं राजवलिंचि आखरें ।
लाहे तैं सरे । जिया परीं ॥ ३२० ॥
स्वछें शीतलें सुगंधें । जलें होंति सुखपदें ।
परि पवित्र तें संबंधें । तीर्थाचेनि ॥ २१ ॥

न यों कां भलेतैसी थोरी । परि गंगा जैसी तैसी तिये सागरीं ।
विश्वातें उद्धरी । दर्शनमात्रें ॥ २२ ॥
तैसें सात्विका कर्मा किरीटी । यंलां मोक्षाचिये भेटी ।
न पडे आडकाठी । त्रिशुद्धी गा ॥ २३ ॥
हा बोलु आयिकत खेवीं । अर्जुना आधी न माये जीविं ।
ह्मणे देवें कृपा करावी । सांघावें तें ॥ २४ ॥
तेथ कृपालु चक्रवर्त्ती । ह्मणे आयिक तेयाची व्यक्ति ।
जे सात्विक शुक्ति । रत्नीं पघले ॥ २५ ॥
तरि अनादि परब्रह्म । जें जगदादिकंदाचें धाम ।
तेयाचें एक नाम । त्रिधा पैं असे ॥ २६ ॥
तें किर अनाम अजाति । परि अविद्यागर्वाच्चिये राती ।
माजि वोलखावेया श्रुती । खुण केली ॥ २७ ॥
कटले संसारसीणें । जें देवों एंति गान्हार्णे ।
तेयां वो दे नामें जेणें । तो संकेतु हा ॥ २८ ॥
ब्रह्माचा अबोला फीटावा । अद्वैतु द्वैतत्वें भेटावा ।
ऐसा मंत्र देखिला कणवा । वेदें बापें ॥ २९ ॥
मग दाविलेनि जेणें एकें । ब्रह्म आलविलें कवतिकें ।
मागां असतां ठाकें । पुढां उभें ॥ ३३० ॥
परि निगमाचलशिखरीं । उपनिषदार्थनगरीं ।
आहाति ब्रह्माचां जे एकहारीं । तेयांसी चि ॥ ३१ ॥
हें इं असो प्रजापति । शक्ति जे सृष्टि करिति ।
तें जेया एका आवृत्ती । नावांचिया ॥ ३२ ॥
पैं सृष्टिचेया उपक्रमा । पूर्विं गा धीरोत्तमा ।
वेडा ऐसा ब्रह्मा । एकला होंता ॥ ३३ ॥
मग ईश्वरातें नेदखे । ना सृष्टि करुं न शके ।
तो एकु थोरु केला एकें । नावें जेणें ॥ ३४ ॥

जेयाचा अर्थु जीविं ध्यातां । जें वर्णत्रय जपतां ।
विश्वसृजना योग्यता । आली तेया ॥ ३५ ॥
तेधवां रचिले ब्रह्मजन । तेयां वेद दीधले सासान ।
यज्ञा ऐसें वर्त्तन । जीवें केलें ॥ ३६ ॥
पाठिं नेणों केती एर । मीनले लोक अपार ।
जालें ब्रह्मदत्त अग्रार । त्रिभुवन ॥ ३३७ ॥
ऐसें नाममात्रें जेणें । धात्रेया अढंच करणें ।
तेयाचें रूप आयिक ह्मणे । श्रीकांतु तो ॥ ३८ ॥
तरि सर्व मंत्रांचा राजा । तो प्रणउ आदिवर्णु बुझा ।
तत्कारु दूजा । तीजा सत्कारु ॥ ३९ ॥
एवं ॐतत्सदाकार । ब्रह्मनाम तें त्रिप्रकार ।
हें फूल तुरंबी सुंदर । उपनिषदातें ॥ ३४० ॥
येणेंसिं होउनि येक । जैं निर्वाललें कर्म सात्विक ।
तैं कैवल्यातें पाइक । घरिचें करी ॥ ४१ ॥
यऱ्हविं कापुराचें थलिवं । आणुनि दइजैल दैवं ।
घेउं जाणणें चि अडवं । तेथ असे बाण ॥ ४२ ॥
तैसें आदरिजैल सत्कर्म । उच्चरिजैल हिं ब्रह्म नाम ।
परि नेणिजे जरि वर्म । विनियोगाचें ॥ ४३ ॥
तरि महंतांचिया कोडी । घरा आणिलेयां हिं वोढि ।
मानु नेणती परिवडी । मुद्दल तूटे ॥ ४४ ॥
कां लेयावेया चोखट । टीक भांगार एकवट ।
घाल्लुनु बांधली मोट । गलां जेवि ॥ ४५ ॥
तैसें तोंडिं ब्रह्मनाम । हातिं तें सात्विक कर्म ।
विनियोगें विण काम । निष्फल होए ॥ ४६ ॥
आगा अन्न आणि भूख । पासिं असे पारि देख ।
जेउं नेणतां बालक । लंघे चि तें ॥ ४७ ॥

कीं स्नेहा सूत्रा वैश्वानरा । जालेयां जन्हीं सवसारा ।
हातवटी नेणतां वीरा । प्रकाशु नोहे ॥ ४८ ॥
तैसें वेदे कृत्य पावे । तेथिचा मंत्रु ही आठवे ।
परि वेर्थ तें आघवें । विनियोगें विण ॥ ४९ ॥
ह्मणौनि वर्णत्रयात्मक । जें हें ब्रह्मनाम एक ।
विनियोगु तूं आयिक । येयाचा आतां ॥ ३५० ॥

तस्मादोमित्युदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः ॥
प्रवर्त्तंते विधानोक्ताः सततं ब्रह्मवादिनां ॥ २४ ॥

तरि नामिं चि आखरें तीन्हीं । कर्मा आदि मध्यें निदानीं ।
प्रयुंजावि पैं स्थानीं । इहिं तीन्हीं ॥ ५१ ॥
हे चि एकी हातवटी । घडिली लोकिं किरीटी ।
आले ब्रह्मविद भेटी । ब्रह्माचिये ॥ ५२ ॥
ब्रह्मासिं होआवेया येकिं । ते वेंचति यज्ञादिकिं ।
जे चावलले वोलखी । शास्त्रांचिया ॥ ५३ ॥
तें आदि तवं ॐकारु । ध्यानें करिति गोचरु ।
पाठिं आणिति उच्चरु । वाचे ही तो ॥ ५४ ॥
तेणें ध्यानें प्रकटें । प्रणवोच्चारें स्पष्टें ।
लागति मग वाटे । क्रियांचिये ॥ ५५ ॥
आंधारिं अभंगु दिवा । अडविं समर्थु बोलावा ।
तैसा प्रणवु जाणावा । कर्मारंभीं ॥ ५६ ॥
उचितदेवउद्देशें । सुद्रव्यें धर्म्यें बहुवसें ।
द्विजद्वारा हवन हुताशें । त्याजिति पैं ते ॥ ५७ ॥
आहवनीयआदि वन्ही । निक्षेपरूपहवनिं ।
वेचिति पैं निधानीं । फुडे होउनि ॥ ५८ ॥
किंबहुना नाना याग । निष्पत्तिचें घेउनि आंग ।
करिति नावडतेयां त्याग । उपाधिचे ॥ ५९ ॥

कां न्यायें जोडला पवित्रि । भूमादिकिं स्वतंत्रीं ।
देशकालशुद्धपात्रिं । देंति दानें ॥ ६० ॥
अथवा एकांतरा कृच्छ्रीं । चांद्रायणें मासोपवासिं ।
शोखुनु गा धातुराशी । करीति तपें ॥ ६१ ॥
येवं यज्ञदानतपें । जियें गाजंति बंधरूपें ।
तैं तें चि होये सोहपें । मोक्षाचें तेयां ॥ ६२ ॥
स्थळिं नावा जिया दाटिजे । जळिं तिया चि जेविं तरिजे ।
तेवि बंधकिं कर्मी सूटिजे । नावें येणें ॥ ६३ ॥
परि हें असो ऐसिया । यज्ञदानादिक्रिया ।
ॐकारें सावाइलिया । प्रवर्त्तती ॥ ६४ ॥

तदित्यनभिसंधाय फलं यज्ञतपःक्रियाः ॥
दानक्रियाश्च विविधाः क्रियंते मोक्षकांक्षिभिः ॥ २५ ।

तिया मोटकिया जेथ फाळिं । रिगों पांति जिये काळिं ।
प्रयुंजीति तिये काळीं । तत्छद्बु हा ॥ ६५ ॥
जें सर्व ही जगा परौतें । जें एक सर्व ही देखतें ।
जें तत्छद्बें बोलिजे तें । पैल वस्तु ॥ ६६ ॥
तें सर्वादिकत्वें चित्तीं । तद्रूप ध्याउनि सुमती ।
उच्चारें हिं व्यक्ती । आणीति पुडुतीं ॥ ६७ ॥
ह्मणति तद्रूप ब्रह्मा तिया । फळिं येंति क्रिया ।
होंतु आह्मां भोगावेया । काहिं चि नुरो ॥ ६८ ॥
ऐसें तदात्मक ब्रह्म । तेथ उगाणूनु कर्म ।
आंग झाडीति न मम । एणें बोलें ॥ ६९ ॥
आतां ॐकारें आदारिलें । तत्कारें समर्पिले ।
इया रीतिं जेया आलें । ब्रह्मत्व कर्मी ॥ ३७० ॥
तें कर्म किर ब्रह्माकारें । जालें तेणें हिं न सरे ।
जें करितेनसिं दुसरें । आहे ह्मणौनि ॥ ७१ ॥

मीठ आगें जळिं विरे । परि क्षारता वेगळी उरे ।
तैसें कर्म ब्रह्माकारें । जाण तें द्वैत ॥ ७२ ॥
आणि दुजें जवं घडे । तवं संसारभय जोडे ।
हें देउ॰ आपुलेन तोंडें । बोलति वेदें ॥ ७३ ॥
ह्मणौनि परतत्वें ब्रह्म असे । तें आत्मत्वें परिवसे ।
सत्छद्धु रिणा दोसें । ठेविला देवें ॥ ७४ ॥
तरि ॐकारु तत्कारीं । जें जालें ब्रह्मकर्म शरीरीं ।
जें प्रशस्तादि बोल वरी । वाखाणिले ॥ ७५ ॥

सद्भावे साधुभावे च सदित्येतत्प्रयुज्यते ॥
प्रशस्ते कर्मणि तथा सच्छद्धः पार्थ युज्यते ॥ २६ ॥

प्रशस्ते कर्मिं तिये । सछद्धु विनियोगु आहे ।
तो चि आइकां होये । तैसा सांघों ॥ ७६ ॥
तरि सछद्दें एणें । आटूनि असंताचें नाणें ।
दाविजे अव्यंगवाणें । सत्तेचें रूप ॥ ७७ ॥
जें सत्तेचें काळें देशें । हों नेणे चि अनारिसें ।
आपणपां आपण असे । अखंडीत ॥ ७८ ॥
हें दीसत जेतुलें आहे । तें असंतपणें जें नोहे ।
देखतां रूपिं सोये । लाभे जेयाची ॥ ७९ ॥
तेणेंसिं प्रशस्त तें कर्म । जें जालें सर्वात्मक ब्रह्म ।
देखिजे करुनि सम । ऐक्यबोधें ॥ ८० ॥
तेथ ॐकारु तत्कारें । जें कर्म दाविलें ब्रह्माकारें ।
तें गीळुनु होइजे एकसरें । चिन्मात्र चि ॥ ८१ ॥
ऐसा हा अंतरंगु । सछब्दाचा विनियोगु ।
जाण ह्मणे श्रीरंगु । मी न ह्मणें हो ॥ ८२ ॥
ना मी चि जरि ह्मणें । तरि श्रीरंगें दूजें हें उणें ।
ह्मणौनि हें बोलणें । देवाचें चि ॥ ८३ ॥

यज्ञे तपसि दाने च स्थितिः सदिति चोच्यते ॥
कर्म चैव तदर्थीयं सदित्येवाभिधीयते ॥ २७ ॥

आतां आणिकी ही परी । सच्छद्बु हा अवधारीं ।
सात्विका कर्मा करी । उपकारु जो ॥ ८४ ॥
तरि संतें चि कर्में चांगें । चालिलिं अधिकारबगें ।
परि एकाधेनि अंगें । हीणावति जैं ॥ ८५ ॥
तैं उणें एक अवेवें । शरीर ठाके आघवें ।
कां अनेग हान भावे । राभस्याची गती ॥ ८६ ॥
तैसें एकें चि गुणें विण । संत चि परि असंतपण ।
कर्म करि गा जाण । जिये वेळे ॥ ८७ ॥
तेधवां ॐकारु तत्कारीं । सावायिला चांगी परी ।
सच्छद्ब कर्मा करी । जीर्णोद्धारु ॥ ८८ ॥
तें असंतपण फेडी । आणि सद्भावाचिये रूढी ।
निज सत्वाचिया प्रौढी । सच्छद्बु हा ॥ ८९ ॥
वोषध जैसें रोगिया । कां सावाउ ये भंगलेया ।
सच्छद्बु कर्मा वेगलेयां । तैसा जाण ॥ ३९० ॥
अथवा कांहिं प्रमादें । कर्म आपुलिये मर्यादे ।
चूकौनि पडे निषिद्धे । वाटे हान ॥ ९१ ॥
चालतेया मार्गु सांडे । पारखियासि अखरें पडे ।
राहाटी माजि न घडे । काइ काइ ॥ ९२ ॥
ह्मणौनि तैसी कर्मा । राभस्यें सांडे सीमा ।
असाधुत्वाचेया दुर्नामा । येवों पाहे जैं ॥ ९३ ॥
तेथ हा गा सच्छद्बु । येरिं दो प्रबुद्धु ।
प्रयुंजिला करी साधु । कर्मातें तेया ॥ ९४ ॥
लोहापरिसाची घृष्टि । वोहलागंगेची भेटि ।
मृत्या जैसी वृष्टि । पीयुषाची ॥ ९५ ॥

पैं असाधु कर्मां तैसा । सछद्दु वीरषा ।
हें असो गौरवु चि ऐसा । नामाचा येया ॥ ९६ ॥
घेउनि येथिचें वर्म । जैं विचारीसि हें नाम ।
तें केवल हें चि ब्रह्म । जाणसी तूं ॥ ९७ ॥
पाहे पां ॐतत्सत् ऐसें । हें बोलणें तेथ नेत असे ।
जेथौनि कां प्रकाशे । दृश्यजात ॥ ९८ ॥
तें तवं निर्विशिष्ट । परब्रह्म चोखट ।
तेयाचें हें आंतुवट । व्यंजक नाम ॥ ९९ ॥
परि तो आश्रयो आकाशा । आकाश चि कां जैसा ।
येया नामा नामियां तैसा । अभेदु असे ॥ ४०० ॥
उदैला आकाशीं । रवी चि रवीतें प्रकाशी ।
हे नामव्यक्ति तैसी । ब्रह्मा करी ॥ १ ॥
ह्मणौनि त्र्यक्षर हें नाम । नव्हे जाण केवल ब्रह्म ।
या ही लागि कर्म । जें जें कीजे ॥ २ ॥
ते याग अथवा दानें । तपादिकें हिं गहनें ।
तियें निफजति कां न्यूनें । होउनि ठांतु ॥ ३ ॥
परिसाचां वोरकलीं । नाहिं चोखाकीडाची बोली ।
तैसिं ब्रह्मिं अर्पितां केलीं । ब्रह्म चि होंति ॥ ४ ॥
उणेयापुरेयाचिया परी । नुरतीं चि तेथ अवधारिं ।
निवडूं न यंति सागरीं । जैसिया नदी ॥ ५ ॥
एवं पार्था तुज प्रति । ब्रह्मनामाची हे शक्ति ।
सांघितली उपपत्ती । डोलसा गा ॥ ६ ॥
आणि एका एका ही आखरा । वेगलवेगला वीरा ।
विनियोगु नागरा । बोलिलों रीती ॥ ७ ॥
आतां एवं सुमहिम । ह्मणौनि हें ब्रह्मनाम ।
जाणितलें किं सुवर्म । राया तुवां ॥ ८ ॥

तरि येथौनि याची श्रद्धा । उपलविली हो सर्वदा ।
जेयाचें जालें बंधा । उरों नेंदी ॥ ९ ॥
जिये कर्मि हा प्रयोगु । अनुष्ठिजे सविनियोगु ।
तेथ अनुष्ठिला होये सांगु । वेदु चि तो ॥ ४१० ॥

अश्रद्धया हुतं दत्तं तपस्तप्तं कृतं च यत् ॥
असदित्युच्यते पार्थ न च तत्प्रेत्य नो इह ॥ २८ ॥

सांडूनि हे सोए । मोडूनि श्रद्धेची बाहे ।
दुराग्रहाची चि त्राये । वाढउनियां ॥ ११ ॥
मग अश्वमेधां कोडी कीजे । रत्ना भरूनि पृथिवी दीजे ।
एकांगुष्टि हीं तपिजे । तपसहस्त्रीं ॥ १२ ॥
जलाशयाचेन नावें । समुद्र ही कीजतु नवे ।
पारि किंबहुना आघवे । वृथा चि तें ॥ १३ ॥
पाषाणा वरि वर्षलें । जैसें भस्मीं हवन केलें ।
कां खेवं दीधलें । साउलिये ॥ १४ ॥
नातरि जैसें चडकणां । गगन हाणितलें अर्जुना ।
तैसा सामारंभु सुना । गेला चि तो ॥ १५ ॥
घाणा गालिले खडे । तेल ना पेंडि जोडे ।
तैसें दलिद्र तेवडें । ठेलें चि आंगिं ॥ १६ ॥
गांठि बांधली खापरी । एथ अथवा पैली तीरीं ।
न सरौनि जैसी मारी । उपवासिं गा ॥ १७ ॥
तैसें कर्मजातें तेणें । नाहिं इहिकिचें भोगणें ।
तेथ परत्र कें कवणें । आक्षेपावें ॥ १८ ॥
ह्मणौनि ब्रह्मनामश्रद्धा । सांडूनि कीजे तो धंधा ।
हें असो सीनु नसुदा । दृष्टादृष्टीं ॥ १९ ॥
ऐसें कलुषकरीकेसरी । त्रितापतिमिरतमोरी ।
श्रीवीरवरनरहरी । बोलिलें तेणें ॥ ४२० ॥